

O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MILLIY KITOB PALATASI
INV. M.

Kuch — bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ * ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ * مەرىفەت

1931 йилдан чиқа бошлаган

2002 йил 10 август, шанба

Баҳоси сотувда эркин нархда

№ 62 (7465)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ФАРМОНИ

2002 йилнинг 1 сентябридан бошлаб ўқитувчилар ва ўқув юртлари муаллимларининг, илмий ходимларнинг иш ҳақи миқдорларини ошириш тўғрисида

Илмий ва муаллим кадрлар меҳнатини қўшимча равишда рағбатлантириш, илмий ходимларнинг, умумий ўрта таълим муассасалари ўқитувчиларининг, академик лицейлар ҳамда касб-хунар коллежлари ва олий таълим муассасалари муаллимларининг ижтимоий-маиший ҳамда моддий турмуш шароитларини яхшилаш мақсадида:

1. 2002 йилнинг 1 сентябридан бошлаб бюджет маблағлари ҳисобидан молияланадиган умумий ўрта таълим муассасалари ўқитувчиларининг, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари, олий таълим муассасалари муаллимларининг ҳамда илмий-тадқиқот муассасалари илмий ходимларининг иш ҳақи ўрта ҳисобда 1,2 баробар кўпайтирилсин.

2. 2002/2003 ўқув йилидан бошлаб умумий ўрта таълим муассасалари ўқитувчиларининг, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасалари муаллимларининг педагогик юкламалари қуйидагича белгилансин:

бошланғич синфларда - ҳафтасига 18 соат;

юқори синфларда - ҳафтасига 20 соат;

академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари, ўрта махсус, касб-хунар таълим муассасаларида - йилига 800 соат.

3. Ушбу Фармонга мувофиқ иш ҳақини ошириш билан боғлиқ сарф-ҳаражатлар дарс соатларининг ўзгаришини эътиборга олган ҳолда республика Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан амалга оширилсин.

4. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Фанлар академияси, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази, ўз қарамоғида бюджет маблағлари ҳисобидан молияланадиган таълим муассасалари ва илмий-тадқиқот муассасаларига эга бўлган вазирликлар ҳамда идоралар:

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги билан биргаликда ҳамда Молия вазирлиги билан келишилган ҳолда икки ҳафта муддатда умумий ўрта таълим муассасалари ўқитувчиларининг, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари, олий таълим муассасалари муаллимларининг, илмий ходимларнинг янги иш ҳақи миқдорларини тасдиқласинлар;

2002/2003 ўқув йилидан бошлаб синфлар (гуруҳлар) тўлдирилишининг амалдаги нормативларига риоя этилган ҳолда синфлар ва гуруҳлар шакллантирилиши ҳамда ўқитувчилар ва муаллимларнинг иш ҳақи тарифлари ўз вақтида белгиланиши таъминласинлар.

5. Қуйидагилар ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1990 йил 2 июндаги 12-сон Фармони;

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1990 йил 13 ноябрдаги 93-сон Фармонининг 1-банди.

6. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги тегишли вазирликлар ва идоралар билан биргаликда икки ҳафта муддатда амалдаги қонунчиликка мазкур Фармондан келиб чиқадиган ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

7. Ушбу Фармон матбуотда эълон қилинсин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2002 йил 7 август.

Сиз биласиз, бугун мактабгача таълим муассасаларида ривожлантирувчи муҳит бор. Болалар фаоллигига асосланган бундай муҳит тарбиячининг болаларга “уни қил, буни қил” дея берадиган қуруқ кўрсатмаларини инкор қилади. Бунда тарбиячининг ўзи ҳам болага айланиши керак. Яъни бола сакраса-сакрайди, ўйнаса-ўйнайди, куйласа-куйлайди...

Хуллас шахсий намуна орқали кичкинтойлар кўнглига йўл топилади.

Наманган вилояти Уйчи туманидаги 11-махсус “Булбулча” мактабгача таълим тарбиячиси, “Йил тарбиячиси-2002” кўрик-танлов фестивалининг “Ижодкор тарбиячи” номинацияси соҳибаси Нодири Турғунова (суратда) шундай ишнинг уddасидан чиқаётганлардан.

SO'NGGI UCH KUN MUJDALARI

MAJLIS

Korxonalar bankrotligi va sanatsiyasi masalalari bo'yicha hukumat komissiyasi navbatdagi majlisida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning Vazirlar Mahkamasining shu yil 18 iyulda o'tkazilgan majlisida so'zlagan nutqidan kelib chiqadigan iqtisodiyotning samarasiz davlat sektorini qisqartirish, zarar ko'rib ishlayotgan rentabelligi past korxonalarni tugatish bo'yicha vazifalar muhokama etildi.

SEMINAR

Oliy Majlisda "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonunning amalga oshirish masalalariga bag'ishlangan seminar bo'lib o'tdi. Unda tegishli vazirlik va idoralar, tashkilot va yetakchi sug'urta kompaniyalari rahbarlari qatnashdi. Mamlakatda majburiy sug'urta turlarini amalga oshirishni tartibga solish hamda sug'urta faoliyatini litsenziyalash masalalari muhokama etildi.

INSONPARVARLIK YORDAMI

Avgust oyining oxirida elchi, AQSH Davlat

Departamentining Yevropa va Yevroosiyoga yordam berish bo'yicha muvofiglashtiruvchi vakili Uilyam B.Teylor boshchiligidagi delegatsiya O'zbekistonga tashrif buyuradi.

Tashrifdan asosiy maqsad harbiy gospitallar va Farg'ona vodiysining chekka hududlaridagi kasalxonalar uchun 15 mln. dollarlik asbob-uskunalar va jihozlar yetkazib berishdan iborat.

Bundan tashqari, ko'ngillilar tashkiloti tomonidan 35,3 mln. dollarlik dori-darmonlar va tibbiyot jihozlari tarqatiladi.

BMT VIKTORINASI

O'zbekistonlik yigirma sakkiz nafar maktab va litsey o'quvchilari "BMT bilan o'yna" viktorinasi finalida qatnashish huquqini qo'lga kiritishdi. BMTning O'zbekistondagi axborot markazi vakolatxonasi va shu tashkilotning Yevropa iqtisodiy komissiyasi tomonidan uchinchi bor tashkil etilgan viktorina yakunlari mana shunday bo'ldi.

Qatnashchilar BMT Bosh kotibi Kofi Annan imzolagan diplom va BMTning O'zbekistondagi vakolatxonasi esdalik sovg'alari bilan taqdirlanadi. Shveytsariya elchixonasi homiyligida Jenevaga safar va BMTning Yevropa bo'limini tomosha qilish asosiy sovrin hisoblanadi.

GAZETAMIZNI VARAKLAGANDA:

НАЙМАРКНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ТАДҚИҚОТИ

2-бет

ПУЛ ТОПИШ АЙБ ЭМАС

ёхуд таътил давоми-
да ишлаётган ўқувчилар

4-бет

Ортиқ СУЛТОНОВ: ҚИЗИҚЧИННИНГ ГАПИДА ХАМ МАНТИҚ БЎЛИШИ КЕРАК

5-бет

БОЛА БЕНУҚСОН ЎССИН!

7-бет

ҲАМОҲАНГ ИККИ АСАР

8-бет

КУТУБХОНА- ЧИЛИКНИНГ МАҲОРАТ МАКТАБИ

10-11-бет

САОДАТ САРИ ИНТИЛИБ

12-бет

“ҚОРА КУН”

ёки фожеага айланган
байрам

13-бет

ТЕЛЕДАСТУРЛАР

Келгуси ҳафта
теледастурлари
билан танишинг!

14-бет

ДОМЛА АЙНИЙ НИШОЛДАСИ ВА БУХОРАЧИ ҲОЛВАСИ

“Сени соғинганда...”
(шеърый романдан
парча)

16-бет

ЯПОНИЯ ГРАНТЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Шу йилнинг 7 август куни пойтахтдаги Бизнес марказида Япония ҳукуматининг кичик ҳажмли лойиҳаларга бегараз ёрдами доирасида Тошкентдаги ўрта умумтаълим муассасалари ҳамда аёллар ижтимоий мослашуви марказига 139 минг 966 АҚШ доллари миқдоридаги гранти топширилди.

— Ўтган ойнинг сўнггида Президент Ислон Каримов расмий ташриф билан Японияда меҳмон бўлди, — деди Япониянинг Ўзбекистондаги Фавкуллода ва Мухтор элчиси Киоко Накаяма хоним “Туркистон-пресс” муҳбирига. — Ушбу ташриф давомида мамлакатларимиз ўртасида дўстлик, стратегик шериклик ва ҳамкорлик ҳамда иқтисодий муносабатларни ривожлантириш ва Ўзбекистондаги ишловотларни қўллаб-қувватлаш тўғрисидаги қўшма баёнотлар имзоланди ҳамда ўндан ортиқ ҳужжатлар қабул қилинди. Бу

эса мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро алоқаларни янги босқичга кўтариш имконини беради. Халқларимиз ўртасидаги дўстлик ришталарининг мустаҳкамланаётганидан бағоят мамнунман. Шу кунларда ўз дипломатик миссиямни якунлаб, юртимга қайтиш арафсида турибман. Шу муносабат билан куни кеча Ўзбекистон Президенти қабулида бўлдим, Ўзбекистондаги фаолиятим давомида менга ва япон халқига билдирилган самимий муносабатлар учун Ислон Каримовга миннадорчилик билдирдим.

Киоко Накаяма хоним топширган грантлар Собир Раҳимов ва Миробод туманларидаги 60- ва 310- мактабларнинг ўқув базасини мустаҳкамлашга ҳамда аёллар ижтимоий маркази учун ажратилди.

“Туркистон-пресс”

Андижон шаҳридаги миллий ҳунармандчилик коллежи 1965 йилда ишга туширилган эди. Шу бўйи бу ўқув даргоҳининг бинолари бирор марта ҳам капитал таъмирдан чиқарилмади. Унинг сув ва иситиш қурилмалари, электр жиҳозлари тамомлаишдан чиққан эди. Коллеж мустақил-

ларни бўёқдан чиқариш ва атрофни ободонлаштириш ишлари олиб борилмоқда. Бу ишда 225 киши иштирок этяпти.

Таъмирлаш ишларига қурилиш бошқармасининг энг тажрибали бинокорлари жалб этилган. Бу борада Козим Маҳкамов ва Гофир Мадаминов бошлик бригадалар-

Jarayon

Ҳақиқатан ҳам, бу ерда режада белгиланган ишларни ўз вақтида бажариш қаттиқ назорат остига олинган. Ичимлик суви қувурлари, иситиш жиҳозлари, электр симлари бутунлай янгиланди. 80

ЯНГИЧА ЧИРОЙ ОЧАЁТТАН КОЛЛЕЖ

лик берган имконият туфайли бугунги кунда тўла таъмирдан чиқарилмоқда. Бунинг учун вилоят капитал қурилиш бўлими томонидан 411 миллион сўм маблағ ажратилган.

Коллеж ўқув ва ишлаб чиқариш биноларининг барчаси бугунги кунда сувоқдан чиқарилиб, анчагина файзли бўлиб қолди. Таъмирлаш ишларини олиб бораётган “Андижонсувқурилиш” акциядорлик жамиятлари уюшмасининг 3-қурилиш-монтаж бошқармаси бинокорлари ишни икки сменада ташкил этган. Айни пайтда бино-

нинг қурувчилари бошқаларга ибрат бўлишмоқда. Улар ишида сифат масаласи юқори ўринда турибди. Шу боисдан бажарилган ишлар асосан юқори сифатда қабул қилинмоқда.

— Биз коллежни август ойида фойдаланишга топшириш учун ҳаракат қилаямиз, — деди Гофир Мадаминов. — Бунинг учун барча имкониятлар ишга солинмоқда. Қурувчилар учун етарли шароит ҳам мавжуд. Шу ернинг ўзида уч маҳал овқат тайёрланмоқда. Бу эса ишимиз суръатининг юқори бўлиши таъминлаётир.

ўринли ошхона таъмирдан чиқарилиб, ўқувчилар хизматида ҳозирланмоқда. Айниқса, коллеж ҳовлисини ободонлаштириш ишлари ҳам кўнгилдагидек олиб борилмоқда. Ҳозиргача бу ерда 281 миллион сўмлик иш бажарилди.

Қурувчи-таъмирчилар 600 ўринга мўлжалланган бу коллежни белгиланган муддатда ишга тушириш йўлида ғайрат кўрса-тишмоқда. Айни пайтда коллеж тўла таъмирдан чиқарилиб, уни замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозлаш ҳаракати бормоқда.

О.СИДДИҚОВ

НАЙМАРКНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ТАДҚИҚОТИ

Фанлар академияси ижтимоий-гуманитар фанлар мажмуи биносида бўлиб ўтган “Бухоро араб истилоси даврида; манбалар, қазилмалар, тангалар” мавзуидаги халқаро илмий-назарий семинар ташкилотчилари Ўзбекистон ёш олимлари миллий жамияти, Тарих институти, Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтлари эди.

Семинарнинг асосий маърузачиси Американинг Хофстра ва Нью-Йорк университети профессори Александр Наймарк бўлиб, Ўрта Осиё, хусусан, Ўзбекистон эллинизм

Ҳар бир халқнинг тараққиётида, ўзга халқлар билан алоқа қилишида тил муҳим ўрин тутати. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили ҳақида”ги қонунини амалиётга жорий этиш омили сифатида таъсис этилган “Ўзбек тили таълимини такомиллаштиришнинг долзарб масалалари” доимий илмий-методик анжумани мана ўн уч йилдирки, мактабгача таълим муассасаларидан тортиб олий ўқув юртиларигача бўлган узлуксиз таълим тизимида Давлат тилини ўрганиш ва ўқитиш методи-

Ona tilim — jonu dilim

тили, “Таълим бошқа тилларда олиб бориладиган муассасаларда ўзбек тили”, “Махсус таълим бўғинларида она тили” каби шўъбаларда иш олиб боради.

Биринчи босқич барча турдаги мактаблар, мактабгача таълим муассасаларида ўтказилиб, анжуманда қатнашиш истагини билдирган ҳар бир тил-адабиёт мутахассиси белгиланган мавзу бўйича маъруза ёзади-

жойлардаги Методик марказларда илмий муҳокама қилиниб, танлаб олинади ва тезис ҳолида Республика анжуманига тавсия этилади.

Университетлар, ўрта ва олий педагогика ўқув юртилари, илмий-тадқиқот институтлари биттадан маъруза тезисини Республика анжуманига тақдим этадилар.

Юқорида қайд этилганидек, “Ўзбек тили” доимий анжуманининг навбат-

НАМАНГАНДА ТИЛ АНЖУМАНИ

каси мазмунини белгилаш, такомиллаштириш бўйича фаолият кўрсатиб келмоқда.

Ўзбек тили таълимини такомиллаштириш бўйича олиб борилаётган ишларни сарҳисоб қилиш, Давлат таълим стандарти талабларининг бажарилиши аҳолини таҳлил этиш, илғор тажрибаларни ўрганиш, омма-лаштириш, юзага келган муаммоларнинг ечимини топиш, таълим мазмунига миллий истиқлол ғояларини сингдириш каби масалаларни муҳокама қилиш ва тегишли чора-тадбирларни белгилаш мақсадида мазкур анжуманининг “Ўзбек тили таълими-да миллий истиқлол ғояси” мавзусига бағишланган навбатдаги еттинчи йиғини 2003 йил апрель ойида Наманган шаҳрида вилоят халқ таълими бошқармасида ўтказилади.

Анжуман “Мактабгача таълим муассасалари ва бошланғич таълимда она тили”, “Умумий ўрта таълимда она тили”, “Олий таълимда ўзбек

лар. Маърузалар боғча, мактаб методбирлашма йиғилишларида муҳокама қилиниб баҳоланади. Методбирлашма қарорига мувофиқ анжуман йўналишлари (шўъбалар) бўйича маъқулланган биттадан маъруза туман (шаҳар) методика уюшмасига тақдим этилади.

Иккинчи босқич туман, шаҳарларда ўтказилади. Маърузалар туман (шаҳар) методика уюшмаларида йўналишлар бўйича муҳокама қилиниб, халқ таълими бўлимлари буйруғи билан тасдиқланган ҳакамлар ҳайъати томонидан баҳоланади. Мазкур босқичда ҳар бир шўъба йўналиши бўйича маъқулланган биттадан маъруза учинчи босқичга юборилади.

Учинчи босқич Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида ўтказилади. Мазкур босқич “Ўзбек тили” анжуманининг белгиланган мавзуси бўйича илмий-амалий семинар тарзида ўтказилиши ёки

даги еттинчи йиғини “Ўзбек тили таълимида миллий истиқлол ғояси” мавзуси муҳокамасига бағишланади. Миллий истиқлол мафкурасини ёшлар қалби ва онгига сингдириш таълим-тарбиянинг турли шакллари орқали амалга оширилади. Шулардан энг асосийси, у ёки бу фанни ўрганиш замирида ушбу ғояларни ботиний тарзда сингдириб боришдан иборатдир. Она тили — миллий маънавият ва қадриятларнинг улкан хазинаси; миллат тафаккурини шакллантирувчи, ривожлантирувчи энг асосий восита эканлиги Давлат таълим стандартида дастур ва дарсликнинг концептуал асоси қилиб белгиланган. Шундай экан, анжуманда таълим жараёнида миллий истиқлол ғояларини сингдиришнинг мақбул йўллари ҳақида фикр-мулоҳаза юритилади, тажриба юритилади, тажриба алмашинади, тавсиялар қабул қилинади.

М.АБДУРАИМОВА,
РТМ бўлим бошлиғи,
педагогика фанлари номзоди

МИНТАҚАВИЙ АНЖУМАН

Самарқанд енгил саноат коллежида республикада касб-ҳунар таълим тизимини қўллаб-қувватлаш бўйича ўзбек-герман лойиҳаси муҳокамаси бўлиб ўтди.

Анжуманда Самарқанд, Жиззах, Қашқадарё, Сурхондарё ва Навоий вилоятлари касб-ҳунар коллежлари раҳбарлари иштирок этишди. Унда ташкилий ва молия соҳасида мутахассислар тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш, шунингдек, иш билан таъминлаш бора-сидаги масалалар кўриб чиқилди.

Республика ўрта-махсус профессионал-техник таълим маркази мутахассислари анжуман қатнашчилари ўқув услубларини такомиллаштириш бўйича тавсиялар беришди.

Самарқанд вилояти “Туркистон-пресс”

Seminar

бошланиш давридан илк ислом давригача, яъни илк ўрта асрлар бўйича йирик мутахассис ҳисобланади. Бу олимнинг илмий-тадқиқот ишлари доирасига юқорида кўрсатилган даврга тегишли тасвирий санъат, архитектура, ёзма манбалар ва тангалар кирди. Америка олими 30 дан зиёд йирик археологик экспедицияларнинг иштирокчиси бўлиб, бундан 20 дан ортиғи Ўзбекистонда, хусусан Бойкент, Варахшон ва бошқа жойларда ўтказилган. Бу тадқиқотларни ўтказишда унга ўзбек, форс, араб, латин тилларини билиш катта ёрдам берди.

Семинарда маъруза қилган профессор Наймарк нумизматик материалларга асосан V-VII асрларга тегишли тангалардаги сўғд ёзуви асосланиб, Сўғднинг араб босқинчилиги давридаги ижтимоий-сиёсий, маданий ҳаётини таҳлил қилиб беришга эришди.

Семинар олимлар ўртасида катта қизиқиш уйғотди. Унда Ўзбекистоннинг йирик тарихчи олимлари шарқшунос, санъатшунос, археологларидан Э.Ртвеладзе, Д.Алимова, Р.Муқминова, Э.Каримов ва бошқалар иштирок этдилар.

Америка олими ўзининг Ўзбекистонга қисқа сафари давомида илмий-тадқиқот институтларига ташриф буюриш, Тошкент ва Самарқанд илмий жамоатчилиги билан учрашиш, фикр алмашиш ва маслаҳатлашишга мушарраф бўлди.

Мухбиримиз

Кучли бирни йиқади, билимли минг-ни. Бу мақол кучлиликини инкор қилмайди. Аксинча, билимлилик ва соғломлик мутаносиблигини ўз замирига сингдирган. Сиз суратларда кўраётган болалар ҳам шу икки жиҳат — соғломлик ва зукколикка замин яратиш учун ёзнинг иссиқ кунларида сўлим гўшаларда дам олишяпти. Зеро, улар яқинлашаётган ўқув йилида бир поғона юқори синфларда ўқишади.

Шубҳасиз, куёш нурида чиниқиб, куч тўпланаётган бу ўқувчилар олдинда турган синов ва назоратларга шай бўлиб боришади. Ҳозирданоқ бакуват бўлиб юрт қорига яраш ниятида улғайётган фарзандларнинг бу каби беғубор оромгоҳларда иродалари ҳам мустаҳкамланади. Зеро, билимли, иродали ва кучли ёшлар кун келиб қаршиларида пайдо бўладиган ҳаётий синовлардан ҳам қадди букилмай ўтиши тайин.

Физик катталиклар орасидаги функционал боғланишларни фақат аналитик усулда эмас, балки график усулда ҳам ифодалаш мумкин. График тасвирнинг афзаллиги унинг кўргазмалилигидадир. Айниқса, механик ҳаракатларни ўрганишда, баъзи масалаларни ҳисоблашда график усулдан фойдаланиш масалани тез ва осон ҳал этишга имкон беради.

VIII-синф физика курсида тўғри чизикли текис ҳаракат мавзусини ўрганишда тезлик графикини чизиш орқали масала ечишда фойдаланиш мумкин. Дарс жараёнида ўқувчилар фаоллигини ошириш учун “муаммоли вазият” вужудга келтирилгандагина ўқувчиларнинг билимларни ўзлаштиришида, фикрлашида катта натижага эришиш мумкин.

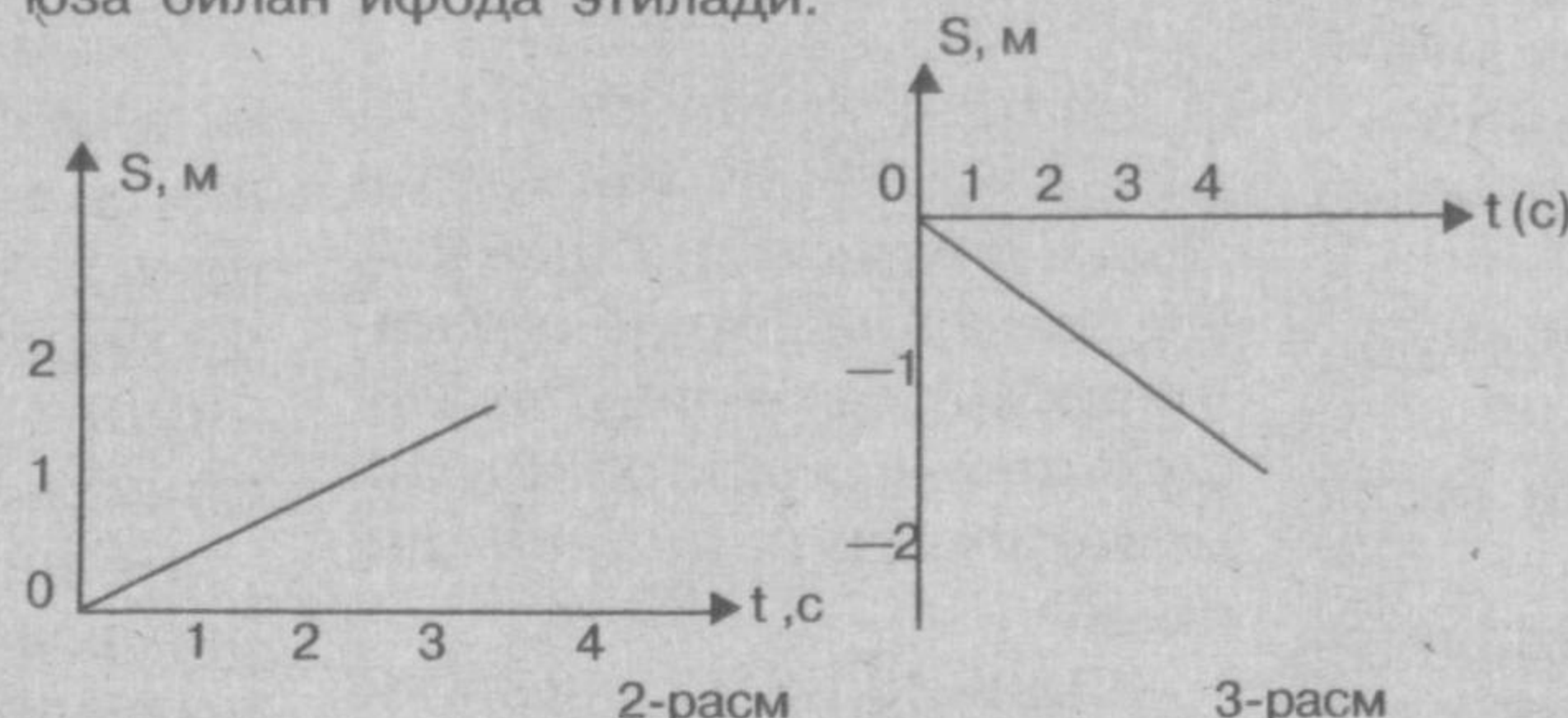
Ўқувчиларнинг дарс мавзуи муҳимлиги ва аҳамиятини онгли тушуниб олишларига фақат оғзаки тушунтириш асосида эмас, балки дарсда уларнинг фаол иштироки орқалигина эришиш мумкин.

Ўқувчиларни қуйидаги саволларга жавоб беришга даъват этиш, уларни оғзаки мулоқотга, мушоҳада юришишга ва фикрини жамлашга чорлайди.

1. Машинадаги тезлик кўрсаткичи (спидометр)ни

штрихлаб қўйилган юза ниманинг юзига тенг? Бу юзани қандай қилиб топиш мумкин?

Тезлик графикига қараб кўчишни аниқлаш мумкин. Жисм кўчишининг сон қиймати штрихлаб қўйилган тўғри тўртбурчакнинг юзига тенг, яъни, $S=Vt$ — кўчиш юза билан ифода этилади.

Тезлик график билан бир қаторда кўчиш графикини ҳам чизиб кўрсатиш керак.

График доскага чизилгач, ўқитувчи мазкур чизмани

Bir soatlik dars

“Ma'rifat” tanlovi!

ҲАҚИҚИ ИШТИРОК ЭТАЙДИК

Газетамизнинг 2002 йил 6 июль сонидан эълон қилинган “Маърифат” танловининг июнь ойи ғолиблари катта тортишув ва мунозаралар билан аниқланган эди.

Бу галги ғолибларни аниқлашда ҳам баҳс-мунозаралар юзага келди.

Таҳририят ижодий ходимларидан тузилган таҳлил гуруҳи аъзолари танловда иштирок этган, ҳар бир номинация бўйича тавсия этилган асарлар орасидан энг яхшиларини танлаб олди ва ғолиб деб топди. Марҳамат ғолиблар билан танишинг:

Энг яхши саҳифа номинацияси бўйича ғолибликни таҳририятнинг “Сиёсий ва маънавий ҳаёт янгиликлари” бўлими (бўлим муҳаррири — Ҳ.Нишонов) томонидан тайёрланган “Са-водсизлик тарғиботи” (2002 йил 31 июль сони) саҳифаси қўлга киритди.

Энг яхши мақола номинацияси бўйича тавсия этилган мақолалар орасида кўпчилик томонидан “Яхши мақола экан” дея эътироф этилган “Муаммолар ечим топмоқда, аммо...” (муаллифи Б.Жовлиев) номли мақола ғолиб деб топилди. (2002 йил 24 июль сони).

Энг яхши интервью номинациясида “Mehmonxona” саҳифасида берилган “Шогирд топа олган устоз ҳақиқий устоздир” (М.Валиева суҳбатлашган) интервьюси биринчиликни қўлга киритди.

Юқорида таъкидлаганимиздек, энг яхши янгилик номинацияси бўйича ғолиблик ҳеч кимга насиб этмади.

Шу ўринда яна бир гап, энг яхши янгилик номинацияси бўйича эълон қилинадиган асарлар ҳар томонлама янгилик қонун-қоидаларига мос тушиши, халқимиз ибораси билан айтадиган бўлсак “теша тегмаган” фикрлар айтилиши керак.

Энг яхши сурат, фотоланган номинацияси бўйича шу бир ой ичида газетада эълон қилинган суратлар орасидан ЎзА фотомухбири Абдувоҳид Тўраевнинг Президент И.Каримовнинг Японияда тахсил олаётган ўзбекистонлик талабалар билан мулоқоти пайтида олган сурати ғолиб деб топилди.

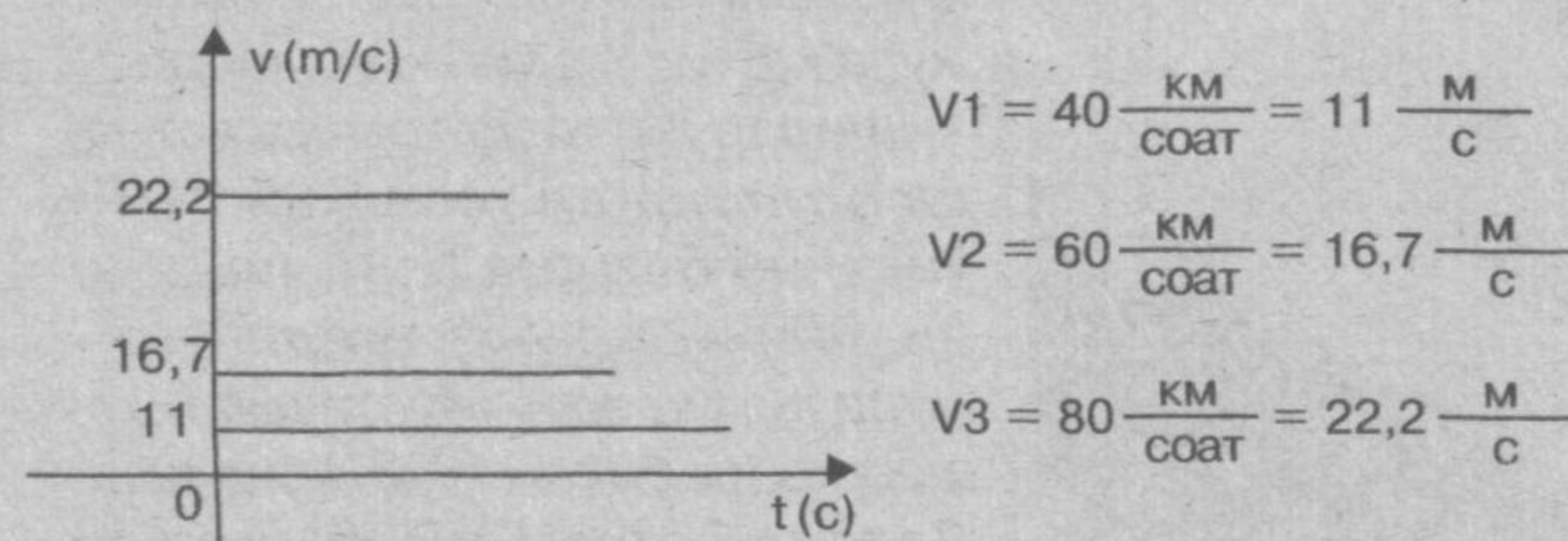
Кўп сонли муштарийлар номидан, танлов ғолибларини чин дилдан қўллаб қўлағлаш ва сиз азиз, муаллиф мутахассисларни яна бир бор “Маърифат” танловида иштирок этишга чорлаб қоламиз.

ФИЗИКАДА ҲАРАКАТНИ ГРАФИК ШАКЛИДА ТАСВИРЛАШ

кузатганмисиз?

Бунда ўқувчилар тезлик бошланғич пайтда 0-га тенг бўлиши, аста-секин ошиб бориши, маълум бир қийматга етганда ўзгармай туришини, яна камайиши ёки ошиши ҳақида гапиришди. Машинанинг ҳаракатини айрим қисмларга бўлиб ўрганишни, машина кўрсаткичи маълум вақт ичида ўзгармай тургандаги ҳаракати текис ҳаракат эканлигини айтиб ўтадилар. Шундан сўнг ўқувчилар машина спидометрининг ўзгармай турган ҳолатларининг турлича қийматларини мисоллар орқали баён этишди. Масалан: 60 км/соат, 80 км/соат ва ҳоказо. Шу маълумотлардан фойдаланган ҳолда ўқитувчи қуйидаги графикни чизади.

Тезлик графикни чизилади ва ўқувчиларга саволлар берилиб, жавоблар олинади: t (с) — координата ўқида 0 дан пастда жойлашган чизик нимани ифода қилади?

— Жисм ҳаракати координата ўқи йўналишига қарама-қарши томонга йўналган тезлик графикни вақт ўқидан пастда бўлади.

— Текис ҳаракатда тезлик графикни қандай бўлар экан?

— Текис ҳаракатда тезлик ўзгармас катталиқ бўлгани учун тезлик графикни тўғри чизик, вақт ўқида параллел бўлади.

Ўқувчиларда етарлича билим ҳосил қила олсакгина, дарс самарали бўлади. Бунга эришишда эса янги материални муаммоли вазият яратиш усули орқали баён этиш мақсадга мувофиқ бўлади. Масалан, графикдаги

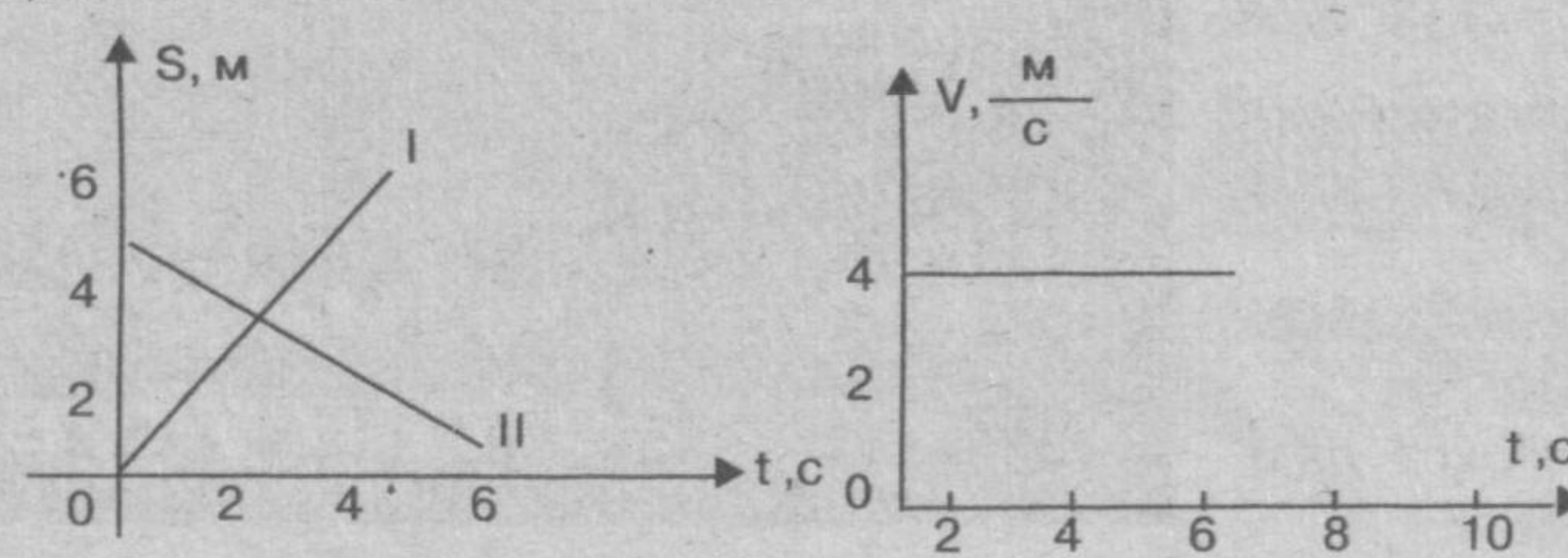
“ўқишни” ўқувчилардан сўрайди ва уларни графикни ўқишга ўргатиш мақсадида қуйидаги йўналтирувчи саволлар берилади.

1. 2-расмдаги жисмнинг 4 с даги кўчиши нимага тенг? (2 м),

2. 3-расмдаги жисмнинг 4 с даги кўчиши-чи?

3. 2-3-расмдаги жисмларнинг тезлиги ҳақида нима дейиш мумкин (0,5 м/с — 0,5 м/с).

Ўқувчиларга фақат графиклар чизишни эмас, балки уларни “ўқишни” яъни тасвир орқали катталиклар орасидаги боғланишни аниқлашни ўргатиш муҳим аҳамиятга эга. Дарс якунида ўтилган мавзу ўқитувчи томонидан хулосаланади ва дарсни мустақамлаш учун қуйидаги масалаларни ечиш мумкин. Графикдан фойдаланган ҳолда S , m 1 ва 2 моддий нукталар бир тўғри чизик бўйича ҳаракатланиб учрашгунча неча метр йўл босиб ўтиши ва неча секунддан сўнг учрашишини топиш.

(Жавоб: 3м, 1м, 2с)

Графикдан фойдаланган ҳолда жисм 6 с вақт ичида қанча масофа йўл босиб ўтганлигини аниқланг?

(Жавоб: 24 см)

Хулоса қилиб айтганда, физика дарсларида чизма ва графиклардан фойдаланиш ўқувчиларнинг дарс материални онгли ўзлаштиришига, шу билан бирга ўқитувчининг фикрларини фаол қабул қилишга имкон яратди.

Зайнабхон ВАИСОВА,
Хоразм вилояти, Янгибозор туманидаги
10-лицей ўқитувчиси

Ишдан ҳориб-толиб қайтганингизда, ҳовлига қадам қўйишингиз билан ҳузурингизга ўғил-қизларингиз чопқиллаб чиқса, бутун чарчоларни унутасиз. Узоқ сафарларда юрганингизда ҳам биринчи галда фарзандларингизни соғинасиз. Аслида ҳам шундай — боладан ширин нарса йўқ дунёда. Шу боисдан ҳам барча яхши нарсалар, эзгу тилак уларга аталган. Зеро, болалар юзида ҳаммаша зеро, кайфият аризмаси учун ҳамма шароитларни яратишга ҳаракат қиламиз.

Лекин ҳаётда биз кутмаган ҳолатлар ҳам кўп. Шулардан бири болалар боғлиқ бўлган йўл транспорт ҳодисаларидир. Хизмат тақозоси билан кўплаб йўл транспорт ҳодисаларини ўрганишга, таҳлил қилишга тўғри келади. Айниқса, болалар билан боғлиқ бўлган ҳодисалар кишини бефарқ қолдирмайди. Рўй берган бахтсиз ҳодисаларнинг олдини олиш мумкинми, деган савол менга тинчлик бермайди. “Ҳа, бунинг олдини олса бўлади”, деган қарорга келишимга асос кўп. Фақат бунинг учун биз катталар бефарқ

бўлмаслигимиз, ҳушёр бўлишимиз керак. Ҳолбуки, бизнинг бефарқлигимиз жуда қимматга тушмоқда. Зомин туманидаги Даштотобод шаҳрида содир бўлган бахтсиз ҳодиса ҳам қайсидир маънода ана шундай бефарқлигимиз оқибатида юзага келди.

Шу йилнинг 20 июнида Даштотобод шаҳрида давлат рақами 13 Д 0178 “Тико” русумли енгил

автомашина 1996 йилда туғилган Азиз Соиповни уриб кетди. Натижада эндиgina 6 ёшга кирган болажон ҳаётдан бевақт кўз юмди. Албатта, бунда ота-онанинг ҳам айби бор. Ҳали вояга етмаган болаларнинг кўчада назоратсиз қолиши, ўз ҳолича ўйнаши одавий тусга айланиб қолмоқда. Назоратсиз қолган болаларнинг йўлда ўйнаши, йўлнинг истаган жойини кесиб ўтиши эса баъзида ана шундай кўнгилсиз ҳодисалар билан яқунланмоқда.

Афсуски, бундай нохуш ҳодисалар қатнови унчалик тигиз бўлмаган қишлоқ йўлларида ҳам содир бўлмоқда. Шу йилнинг 6 июнь куни Зомин туманидаги Қонгли қишлоғида давлат рақами 10 А 3551 “ВАЗ 21003” русумли енгил автомашина 1996 йил туғилган Анвар Дўстназаровни уриб юборди. Бу ҳалокат ҳам 6 ёшли боланинг ўлими билан яқунланди. Бундай воқеалар

киши юрагини эзиб юборади. Ҳаётга улкан орзу-истаклар билан кириб келаётган бу болалардан келажақда ажойиб инсонлар етишиб чиқиши мумкин эди-ку. Шу нуктаи назардан олиб қараганда, улар ҳаётини сақлаб қолиш, нафақат ота-онанинг, балки давлат аҳамиятига молик вазиладир.

Жиззах вилоят ички ишлар бошқармаси буйруғи билан 2002 йилнинг 1 июнидан 31 августигача “Таътил” тадбирининг ўтқа-

зилиши айнан шу мақсадга қаратилгандир. Мазкур тадбирнинг ўтказишдан кузатилган асосий мақсад болалар ўртасида йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олишдир. Бунинг учун жойларда тадбирнинг вазифа ва моҳиятини тушунтириш учун кенг қўламада тарғибот ва ташвиқот ишлари олиб борилди. Зомин туманининг ҳушманзара масканларида ўнга яқин болалар оромгоҳлари бор. Дам олувчи болалар турли сайёҳатларга чиқишда албатта асфальт йўлдан фойдаланадилар. Шу боисдан бундай пайтда йўл ҳаракати қоидаларига қатъий амал қилиш зарур. Йўл ҳаракати хавфсизлиги ходимлари оромгоҳлар ҳамда мактаблар қошидаги дам олиш гуруҳларида йўл ҳаракати қоидалари ҳақида кўргазмали чиқишлар, амалий суҳбатлар, давра учрашувлари ўтказмоқдалар.

Айни пайтда янги ўқув йилига тайёргарлик кўриш ҳам бошланди. Ўқувчи болалар дарслик-

лар ва ўқув қуроллари олиш учун мактабга, бозорга борадилар. Бундай пайтда ота-оналар, катталар фарзандларини асло назоратсиз қолдирмасликлари керак. Бу борада жойларда ташкил этилган ёш автоназоратчилар фаолиятини янада фаоллаштириш мақсадга мувофиқдир. Ана шундагина тадбир кутилган натижага беради.

Ўтказилаётган “Таътил” тадбири болалар ҳаётини сақлаш, ўқувчи ёшлар билан боғлиқ бўлган йўл транспорт ҳодисаларини кескин камайитиришга қаратилган экан, бу жараёнда кенг жамоатчилик фаол иштирок этиши керак. Чунки болалар сизнинг, бизнинг, ҳаммамизнинг фарзандларимиз. Уларнинг соғлиги, ҳаётининг хавфсизлиги барчамизнинг манфаатимиздир. Мақолаимиз бошида мисол келтирганимиз, йўл транспорт ҳодисалари эса барчамизни сергакликка, ҳушёрликка даъват этади.

Хусан ҲОЛҚҶЗИЕВ,
Зомин туман ИИБ йўл ҳаракат хавфсизлиги хизмати бўлими бошлиғи, милиция майори

ТАЪТИЛДАГИ “ТАЪТИЛ”

Xushyorlikka da'vat

МАЪРУЗА МАТНИ ҚАНДАЙ ТАЙЁРЛАНАДИ?

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзлуксиз таълим тизимини дарсликлар, ўқув адабиётлари билан таъминлашнинг такомиллаштириш тўғрисида”ги қарори эълон қилинган, барча вилоятлардаги каби Самарқанд вилоятида ҳам таълим муассасаларидаги ўқув адабиётлари янги йўналишда тузилган дастурлар талабига тўла жавоб бериб берилади. Шунинг учун ҳам ҳозирги вақтда замонавий ўқув адабиётларига катта эҳтиёж сезилмоқда. “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг биринчи босқичида умумтаълим фанлари бўйича ўқув дастурлари ва Давлат таълим стандартлари ишлаб чиқилиб тасдиқланди. Энди иккинчи босқичда эса махсус фанлар бўйича ўқув дастурлари ва Давлат таълим стандартлари яратилмоқда.

Умуман, таълим жараёнини дарслик, ўқув-услубий қўлланмалар ва кўргазмалар қуроллар билан таъминлаш ҳамisha долзарб масалалардан бири бўлиб, бу масаланинг ижобий ҳал этилиши ҳар бир мутахассис-педагог учун муҳимдир. Таълим мазмуни ва сифатини ошириш, ўқув жараёнида етишмаётган дарсликлар, ўқув қўлланмаларининг ўрнини тўлдириш мақсадида вилоятда бугунги кунда касб-хунар коллежларининг тажрибали ўқитувчилари томонидан маъруза матнларини яратишга киришилди.

Умуман, таълим жараёнини дарслик, ўқув-услубий қўлланмалар ва кўргазмалар қуроллар билан таъминлаш ҳамisha долзарб масалалардан бири бўлиб, бу масаланинг ижобий ҳал этилиши ҳар бир мутахассис-педагог учун муҳимдир. Таълим мазмуни ва сифатини ошириш, ўқув жараёнида етишмаётган дарсликлар, ўқув қўлланмаларининг ўрнини тўлдириш мақсадида вилоятда бугунги кунда касб-хунар коллежларининг тажрибали ўқитувчилари томонидан маъруза матнларини яратишга киришилди.

Taklif

таълимнинг аксари таълим жараёнида

— муайян таълим йўналиши бўйича тасдиқланган ўқув режа асосида фанга ажратилган соатлар ҳажми ва ўқув дастурида белгиланган мавзуларга тўла риоя этиш;

— матнни баён этишда педагогик ва психологик қонуниятларни назарда тутиш;

— матнларда муаммоли вазиятларни юзага келтирувчи масалалар бериш;

— матнда зарурий билимни излаш ва топиш эҳтиёжини уйғотувчи ҳамда ўқувчига ўзлаштирилган материал бўйича малакаларни мустақил назорат қила олиш имконини берувчи саволлар туркумини бериш;

— баён қилинувчи масалаларни долзарб ижтимоий-иқтисодий муаммолар билан боғлаш, илгор техника ва технологияларнинг фанни ривожлантиришдаги аҳамиятини очиб бериш;

— фан материалларини ўзлаштиришда муҳим омиллар ҳисобланган таянч сўзлар ва тасвирий кўргазмаларга алоҳида эътибор бериш;

— маъруза матнларини баён этишда қўлланиладиган кўргазмалар ўқув қуроллар ва жадваллар мажмуасини яратиш.

Таълим жараёнида маъруза матнлари фан бўйича асосий билим манбаи ҳисобланган экан, ўқувчилар тегишли фанни мустақил ўрганиши ҳамда ўзлаштириши учун мазкур манба ҳамisha уларнинг ёнида ёки муассаса кутубхонасида бўлиши зарур.

М.БОЛИЕВ,
Самарқанд вилоят ўМКХТ бошқармаси инновация ва илгор педагогик технологиялар бўлими бошлиғи

МУЗҚАЙМОҚДАН ҚАНЧА КОЛАДИ, ЧОЙДАНЧИ?

Каттакўргон шахрига отландим. Автобусда ўз хаёлларимга қўмилиб ўтирарканман, бир боланинг “опа, узок йўлга кетяпсиз, муздакка чой олволдинг” деган гапидан чўчиб тушдим.

—Кўк чойми, неча пул туради.

—Бир баклашкиси (кола идиши) 100 сўм.

Мен чойни олдим-да, автобуснинг жўнаб кетишига кўп вақт борлиги сабабли уни яна гапга солдим.

—Исминг нима, нечанчи мактабда ўқийсан, чойдан яхши фойда бўлса керак-а?

—174-мактабда ўқийман, исмим Бекзод, 9-синфга ўтдим. Ҳар куни насибага яраша пул тушиб туради-да, — деди у катталардек салмоқлаб.

Шу пайт автобусга музқаймоқ кўтариб яна бир бола чиқди. У ҳам ўз “товари”ни мактай бошлади. Улар билан суҳбатимиз қизиқиб кетди.

Музқаймоқчи бола Бекзоднинг бир кунда неча сўм топишини айтди.

—Бекзод ҳар куни камида юз баклашка чой сотади. Қўлига 10000 сўм пул тушади. Бўш елим идишларни эса ошхоналардан, қаҳвахонлардан 25 сўмдан сотиб олади. Энди ҳисоблаб чиқинг. 2500 сўм идишга, яна 2500 сўм майда харажатлар, қуруқ чой олишга кетса ҳам беш минг сўми соф фойдага қолади. Таътил бошланганидан буён укаси билан чой сотади.

—Бекзод, мактабга кийим-кечак, китоб-дафтарлар ҳам олиб қўйгандирсан?

—Ҳа, укам иккаламиз ҳамма нарсани олиб бўлдик.

—Бирорта оромгоҳга дам олишга бормадингми?

—Э, опа, нима бор лагерда. Мана шу “Отчопар” бозорида ҳар куни мингта одамни кўраман. Улар билан турли мавзуларда гаплашаман. Ана шунинг ўзи менга дам олиш. Баъзиси сизга ўхшаб айтган пулимга чойни сотиб олаверади, баъзиси 25 сўм бераман, 50 сўмга сотақол, деб одамнинг асабига тегади. Еб-ичиш, кийиниш, ўқиб-ўрганиш учун ҳаммага пул керак-ку тўғри-ми?

Энди Бекзод қолиб Нўмон билан гурунглашаман.

—Нўмон, музқаймоқдан қанча фойда қолади?

—Камрок, чойчалик эмас. Лекин мен музқаймоқ сотишга ўрганганман. Бизнесни шундан бошлаганман.

—Бирорта хунар ўргансанг яхши эмасми, кейинчалик ҳам асқотади.

—Савдогарчилик, олди-берди хунар эмасми, у асқотмай-дими. Кўпчилик ҳатто ўз боғидаги олмани ҳам эплаб сотолмайди.

Болаларнинг бемалол суҳбатлашишлари, уларнинг эркинликлари эътиборимни тортди. Улардан китоб ўқийсанми, таътилда дўстларинг билан бирор жойда учрашиб, суҳбатлашдингларми, деб сўраб ўтирмадим. Шундоқ ҳам ҳаммаси аён эди.

Бугун қайси бозорга ёки одам гавжумроқ бирор жойга

борманг, болаларнинг нима-дир сотаётганлигини ёки арава тортаётганлигининг гувоҳи бўласиз.

ОЙИ МЕН ИШЛАЙМАН

Таътил бошланган палларда бир танишим билан учрашиб қолгандим. Ундан ўзи, фарзандлари ҳақида сўраганимда, хусусан кичик ўғли Алишернинг ўқишлари билан қизиқганимда опа шундай деганди:

—Алишерим 9-синфни тугатди. Энди таътилда. У жуда ажойиб бола бўлди-да. Бирорта оромгоҳга боргин, десам, ойи нима қиламан у ерда яхшиси бирорта шофёрга кондукторлик қилай ёки газ сув сотсам. Сизларга ҳам, ўзимга ҳам фойда бўларди. Пул топардим, мактабга кийимлар, китоблар олардим, дейди-я. Унинг гапини эшитиб хурсанд бўлиб кетдим. Ҳар ҳолда бекор юргандан кўра пул топагани яхшида. Кейин дадаси би-

айтди. Ана Анора холангнинг олдида кир. Жиянинг Камолдин амакиси билан бирга қайсидир коллежни таъмирляпти. Аясида унинг пул топиши яхшими-ёмонми шуни сўра.

Дадам айтгандек холамни-кига чиқдим. Анора холам тушлик овқатни тайёрлаш билан банд эканлар. Саломлашгач, энг биринчи — “Камол қаерда, нимага кўринмаяпти”, деб сўрадим.

—Равшанжон (қайнукаси) бир коллежни таъмирлашга олган экан. Биласанку, қурилиш гуруҳига бошлиқ. Ўшалар билан бирга коллежни ремонт қиляпти. Уйга ҳам ҳафтада бир марта келади.

—Каникулга чиқволиб мазза қилиб юрмайдими, нега уни ишга боғлаб қўйдингизлар?

—Э, бекор юрган билан шохи чиқармиди, ҳарна бешолти сўм топади. Пул топишнинг қанақа қийинлигини тушунади. Шунда ҳуда-беҳуда пул ишлатавермайдиган бўлади. Агар ҳозирдан меҳнат

хунар ўрганиб, шунинг орқасидан уйига тўрт-беш танга олиб келиши айб саналмайди. Тўғри, иккинчи ёки учинчи синф ўқувчисига бу каби талабни қўйиш яхши эмас. Чунки уларнинг меҳнати қилишга бўлган қобилияти ҳали тўлиқ шаклланмаган, жисмоний жиҳатдан ҳам анча заиф бўлади-лар. 2-3-синф ўқувчиларига меҳнат қилиб, пул топишлари тавсия этилмайди.

Яна бир бахсли муаммо шундаки, таътилдаги ўқувчи қандай пул топишни ота-онаси билан маслаҳатлашиб ҳал қилиши зарур. Агар кейинчалик ҳам ўша машғулотни унга асқотса, бу — нур устига нур. Масалан, бирорта косибга шогирд тушса, бирор нарсани тикишни ўрганиб олса. Лекин бугун газ сув сотиб, автобус ҳайдовчисига чипта сотувчилик қилиб ёрдам бериб юрган болаларнинг ота-оналари бу иш фарзандларининг келажаги учун ҳеч нарса бермаслигини тушунишлари керак.

УЛАР АРЗОН ИШЧИ КУЧИ-ДА

Мен ўқувчи болаларга иш бериб, улар меҳнатидан фойдаланаётган АЁҚШ бошлиғи билан ҳам суҳбатлашдим. Суҳбатдошим кўпни кўрган, мулоҳазали, ҳимматли тадбиркорлардан экан, мана унинг фикрлари:

—Биласизми, бизнинг ёшлик давримизда савдогарчилик жуда қаттиқ таъқиб қилинарди. Кишилар ҳатто ўз томорқасида етиштирган ҳосилини ҳам ўйлиниб бозорга олиб чиқарди. Айниқса, хунарамандларга жуда қийин эди. Мустақиллик шарофати билан АЁҚШ очдим. Дастлаб ишимни бошлаб олиш учун маблағ керак эди ва мен арзонроқ ишчи кучи қидира бошладим. Таътил даври бўлганлиги сабабли юқори синфда ўқийдиган ўғлимнинг ўртоқларидан беш-олтитасини чақирдим ва уларга маълум суммани беришимни айтиб, ишга таклиф қилдим. АЁҚШ атрофини саришта тутиш, автомобилларга ёқилғи қуйиш, мижозлар автомобилларини тозалаш каби ишларни таклиф қилдим. Уларга бу таклифимни ота-оналари билан маслаҳатлашиб, кейин қабул қилишларини айтдим. Ўша болалардан тўрттасининг ота-онаси рози бўлибди. Улар ишга келишди. Арзон ишчи кучи топанлигимга ҳам мен хурсандман, ҳам улар пул топаётганлигига хурсанд. Мана ишимни бошлаганлигимга етти-саккиз йил бўлиб қолди. Ўша болалардан иккитаси олий ўқув юртига кириб ўқияпти. Иккитаси эса ҳали ҳам шу ерда ишляпти. Энди уларнинг маоши кўпайган. Ҳар йили ёзда таниш-билишларимнинг, дўст-оғайниларимнинг ўсмир ёшидаги ўғилларини ишга таклиф қиламан. Улар ҳаётни ўрганишади-да.

Азиз муштарий! Булар бугун барчамиз гувоҳ бўлаётган ҳолат. Уни сизнинг эътиборингизга ҳавола қилишдан мақсад битта: Сиз нима дейсиз? Боланинг таътилда ишлаб пул топиши яхшими, йўқ? Фикрларингизни кутамиз.

Шарифа МАДРАХИМОВА,
“Маърифат” мухбири

ёхуд таътил давомида ишлаётган ўқувчилар

лан маслаҳатлашиб, уни ёнимиздаги ошхона ошпазига ёрдамчи қилиб бердик. Ош-овқати текин, уйга ҳам пул олиб боради. Ҳам ошпазликни ўрганапти.

— Ишқилиб қийналиб қолмаяптими, ҳали кичкина бўлса?

— Йўғе, нималар деяпсиз. Соат олтида туриб чиқиб кетади, кечқурун ўн-ўн бирларда уйга келади-ю овқатланмасдан ҳам ётиб ухлайди. Таътил бошланганидан бери бирорта китоб ўқимади, фақат телевизор кўради холос, унда ҳам киноларни. Шунисидан сал хавотирланаяпман. Ўғлим пул топишга қизиқиб кетса, ўқимай қўядими, деб жоним ҳалак. Қани энди сентябрь келаверсинчи, кўраимиз.

—Ўзи қизиқиб кетдими, ёки...

—Нима биз уни мажбур қилармидик? Уйда юргандан кўра, деб ўзи хоҳлаб кетди-да.

қилиб ўрганса, кейин дадаси топаётган пулларнинг қадрига ҳам етади.

—Ишқилиб, уйга пул олиб келяптими?

—Амакисига айтдим, у ишлаб топган пулларни августнинг охирида берса, ўзига кийим-бош қиламиз, дафтар-китоб оламиз.

—Ўзи қизиқиб кетдими, ёки...

—Нима биз уни мажбур қилармидик? Уйда юргандан кўра, деб ўзи хоҳлаб кетди-да.

МУТАХАССИСЛАР ШУНДАЙ ФИКРДА

Кўриб ўтганингиздек ҳар уч воқеада ҳам пул топиш фикри болаларнинг ўзидан чиққан. Фақат ота-оналар бунга қаршилик кўрсатмаганлар, холос.

Таътил даврида уларнинг пул топишлари ва хунар ўрганишлари хусусида мутахассислардан қуйидаги фикрларни олдик.

—Ҳар бир ота-она фарзандининг келажақда билимдон ва ҳаётда ўз ўрнини топа оладиган инсон бўлишини исташиди. Бу истак уларни болаларнинг кичиклигидаёқ масъулият билан тарбиялашга ўргатади. Ўсмир ёшидаги бола албатта хунар ўрганиши, ота-онасига қўмакчи бўлиши зарур. Шунинг учун 6-9-синфларда таълим оладиган болаларнинг

ТОПГАН ПУЛИ НИМА БЎЛАДИ

Қишлоққа ота-онамни кўргани бордим. Бир-икки кундан сўнг уйдагиларга:

—Бозорга боришим керак, — дедим.

—Бозорда нима қиласан, бирор нарса керакми? — сўрадилар дадам.

—Йўқ, фақат таътилда пул топаётган болалар билан суҳбатлашиб, мақола тайёрлаш топширилган.

—Унака болалар фақат бозорда бўлади, деб сенга ким

Бугун "Меҳмонхона" мизда таниқли қизиқчи, "Хандалак" ҳажвий тележурнали бошловчиларидан бири Ортиқ Султонов. Санъат институти битирган қаҳрамонимиз турли йилларда Самарқанд вилоят театри, вилоят телерадиокомпаниясида хизмат қилган. Айни пайтда "Ёшлар" телеканалида рижиссёрлик қилмоқда. Оилали, уч нафар ўғилнинг меҳрибон отаси.

— Ортиқ ака, мактаб ўқувчиси Ортиқ Султонов билан бугунги Ортиқ Султоновнинг орзуларида қай даражада тафовут бор?

— Фарқ деярли йўқ. Негаки, етти-саккиз ёшли, борингки, ўн уч-ўн тўрт ёшли Ортиқ билан бугунгисининг орзуси битта. Лекин сал ўзгарган шаклда. Чунки, бугун ўша орзу пиллапояларининг дастлабкилари ортида қолган, холос. Санъатга болалигимдан қизиққанман. Тўғрироғи, отам қизиқтирган. Чунки, отам ҳам санъат шайдоси. Отам бир воқеани айтиб берганди; 50-йилларда, уруш тугаб, халқ энди қаддини тиклашга чоғланаётган кезлари отам рўзғорга у-бу харид қилиш мақсадида бозорга тушибди. Қараса, бозорда иккита санъатга қизиқадиган ўртоғи чоғу асбоблари сотиб олаётган экан. Шу аснода рўзғор ҳам эсидан чиқибди, доира билан рубоб сотиб олибди. Тасаввур қилинг, ўша маҳаллар қишлоқларда радио, телевизор деган матоҳлар йўқ. Уч-тўрт киши биргалашиб, бирон куйми, оҳангни чаладиган бўлса, дарров атрофини одамлар ўраб оладиган пайтлар бўлган-да. Шу тариқа ўша чоғувчилар қишлоқ гирдида таниқли бўлишган. Уларнинг ўз мухлислари ҳам бўлган. Балки санъатга қизиқишимга отамнинг шу сўзлари ҳам таъсир қилгандир.

1978 йил 1 сентябрда Ургут туманидаги 52-мактабга илк қадам босганим эсимда. Ушанда кўшни қишлоқдан қатнаб ишлайдиган биринчи муаллимимиз Исохон ака йигирмадан ортиқ қоракўзларга бир-бир қараб чиқиб, битта мени танишини, шунинг учун бугундан бошлаб мени синфбошлиғи қилишини айтган эди. Шу-шу 10-синфни битиргунча бу "лавозимим"ни ҳеч ким ололмаган. Турмуш ўртоғим эса (биз синфдошмиз) синф тозалик комиссияси бошлиғи эди. Тақдирни қарангки, синфнинг икки "амалдор"и бугун бирга ҳаёт кечириб келямиз.

— Бир олам истаклар билан мактабни ҳам тугатдингиз...

— Шундай қилиб, ўқувчилик давримиздаги мактаб саҳналарида ўйнаган интермедияларда тобланишимиз Тошкентдаги Санъат институтига қадам қўйишимга журъат бағишлади.

Янаям аниқроғи, қизиқчи Худойберди Зиёдов мени бу даргоҳга етаклаб келди. 1998 йилда инсти-

тутнинг драма актёрлиги ва кино санъати бўлимига ўқишга кирдим. Зокир Очилдиев билан аслида битта тумандан бўлсак-да, институтда танишганмиз. Биз курсдош эдик. Шундан буён биргамиз. Биласиз, мамлакатимизда Фаргона водийси кулги мактаби, Тошкент кулги мактаби ва ҳоказо кулги мактаблари бор. Зокир ака билан талабалик давримизданоқ ана шуларни назарда тутиб, Зарафшон воҳаси кулги мактабини яратиш орзуси билан яшаб келямиз. Шу мақсадда 1-курсимиздаёқ "Муштум" журнали таҳририятига "бош суққанмиз". Ўша пайтлар Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист Шухрат Жабборов журналда ишлардилар. Зокир ака иккимиз у кишига мақсадимизни айтиб, бу борада йўл-йўриқ кўрсати-

Mehtonxona

— Ҳа, мана, уч-тўрт йилдан бери Зокир ака билан халқимизга баҳоли қудрат хизмат қилиб келямиз. Биласизми, яқинда бир даврада қизиқчилик ҳақида гап кетди. Ҳар ким ҳар хил, ўз тушунчаси бўйича сўзлади бу ҳақда. Мен ҳам ўз фикримни билдириб, қизиқчиликда кулдириш бирламчи эканини айтдим.

— Қизиқчининг гапларида тарбиявий аҳамиятга молик озуқа қай даражада бўлади, деб ўйлайсиз? Умуман,

матни ҳақидаги фикрингизни билмоқчимиз.

— Тўғри, репертуаримизда ўнга яқин кўшиқ бор. Албатта, бари ҳазил кўшиқлар. Лекин ҳар қандай ҳазил кўшиқ ҳам мантиқсиз бўлмайди, албатта.

Энди бугунги кўшиқчилик, ундаги сўз бойлиги ҳақида гапирадиган бўлсак, афсуски, матни ўта саёз бўлган кўшиқлар ёмғирдан кейинги кўзиқориндек кўпайиб бормоқда. Яқинда эшитиб қолдим, хизмат кўрсатган артист Илҳом Фармонов янги ашула айтиб чиқди. Кўшиқ номи эсимда йўғ-у, лекин сўзларидан на бирор қофия, на бирор мантиқ топа оласиз. Ёки "Парвона" спектаклида халқ артисти Обид Юнусов ижро этган "Қарамай-сиз" кўшиғи ёдингизда-ми? Яқинда ўша кўшиқни бир йигит билан қиз экранга олиб чиқибди. Кўшиққа "бир сизга танҳо қарамай-ман" деган сўзлар қўшилган. Ваҳоланки, Уйғун ёзган ушбу кўшиқ матнида бунақа сўзлар йўқ. Уни куйловчилар мазкур кўшиқ муаллифи бўлган Обид Юнусовдан рухсат олганми, йўқми, билмадим, лекин гўзал бир кўшиққа бўлар-бўлмас сўзларни қўшиб-чатишлар ҳеч қачон ўзини оқламайди. Умуман олганда, эътибор-

Ортиқ султонов:

ҚИЗИҚЧИННИНГ ГАПИДА ҲАМ МАНТИК БЎЛИШИ КЕРАК

шини сўраганимизда, "Муштум" журналининг кўп йиллик таҳаммулини берганлар. Табиийки, биз журналдан кўп нарсани ўрганганмиз.

— Бироқ "орзуга етмоқ осонмас", дейишади. Сиз институтни тугатиб, яна Самарқандга қайтингиз...

— Ҳа, турли йилларда Самарқанд шаҳридаги Ҳамид Олимжон номидаги драма театрида актёр, вилоят телерадиокомпаниясида режиссёр бўлиб ишладим. Театрдалигимда дастлаб "Равшан ва Зулхумор" асари асосида саҳналаштирилган спектаклда Кўса Дев ролини ижро этганман. Сўнгра таниқли ёзувчи Хайриддин Султоновнинг "Зарҳовузнинг бўйларида" асари асосида саҳнага қўйилган спектаклда Юнус пари образини ўйнаганман. Ушбу спектакл республика театрлари ўртасида бўлиб ўтган танловда юқори ўринлардан бирини эгаллашга муваффақ бўлган эди. Умуман театр саҳнасида ўндан ортиқ роли ижро этганман.

— Ва, барибир, Зокир Очилдиев билан кулги мактаби ҳақидаги ахдлашувларингиз режалигича қилиб кетмади...

қизиқчиликдаги рақобат хусусида сўзлаб берсангиз.

— Ҳали айтганимдай, қизиқчининг бирламчи вазифаси томошабинни кулдириш. Энди қизиқчининг сўзларидан қай даражада озуқа ола билиш томошабиннинг ўзига ҳам боғлиқ. Менимча, қизиқчининг кулдириш учун айтган сўзларидан ҳам барибир мантиқ келиб чиқади. Мана, масалан, Россияда сиёсий сатира бор. Лекин унинг халққа фойдаси борми? Уни ҳам ҳар ким ҳар хил тушунади. Бироқ сиёсий сатира ижодкорлари шу йўл билан тезда обрў орттиради. Албатта, уларнинг сатиралари ҳам мантиқсиз бўлмайди.

Биздан нега "Хандалак" эфирга кам чиқади, атиги йигирма дақиқа бўлса ҳам, дея сўраб қолишади. Ваҳоланки, ўша йигирма дақиқали кўрсатув учун 15-20 кун тайёргарлик қўрилади. Шу кунгача юз мингдан зиёд латифа тўплаган бўлсак, улардан мавзуга тегишлиларини топиб, халқимиз дидига мослаштириш осон иш эмас.

— Репертуарларингизда кўшиқлар ҳам бор. Шу маънода бугунги кўшиқчилик санъатидаги сўз бойлиги, айниқса, кўшиқ-

ли унвонга сазовор бўлган айрим кўшиқчиларнинг репертуарларида ҳам сўзга бўлган муносабат қониқарли эмаслигини айтиш жоиз.

— Энг охириги ўқиган китобингиз қандай мавзуда эди?

— Биласизми, сўнгги уч йилда бадий китоб ўқишга вақт ажратишим жуда қийин бўляпти. Асосан латифа, сатирик асарларни муталаа қиламан. Чунки ҳар қандай латифаю сатирик асар замирида ҳам ҳақиқат ётади-ку!

Лекин мактабиниз эмас, болалигимдан китоб шайдосиман. Талабалгимизда ҳам раҳбаримиз шахсий кутубхонасидан 26 нафар курсдош орасида фақат менга китоб олиб келиб берарди.

— "Хандалак"чиларни кинога ҳам таклиф қилишяптими, умуман режалар ҳақида бирикки оғиз...

— Кинога таклиф қилишяпти. Зокир ака иккимиз асосий қаҳрамони бўлган учта сценарий ҳам тайёр. Лекин бу режалар амалга ошиши учун бироз вақт керак. Айтишади-ку, ҳамма нарсанинг 90 фоиз ечими вақт билан. Қолгани эса умуман ечилмайдиган муаммолардир.

Режаларимиз кўп. Худо насиб этса, кейинги йил бошларида мухлисларимизга "Аёллар ҳақида ҳаёллар" деб номланган дастуримизни тақдим этамиз. Лекин бу ном ҳали лойиҳа эканини айтишим жоиз. Зокир ака иккимиз "Икки актёр театри" йўналишида шу кунга қадар 30 дан ортиқ кўрсатув тайёрлаган бўлсак, келажакда "Бир актёр театри" йўналиши бўйича кўрсатув тайёрлашни ният қилганмиз.

— Яна қандай савол беришимни кутган эдингиз...

— Биласизми, қайси таниқли кишилар билан суҳбат ўтказилса ҳамюртларимиз "бахтлимисиз?" "шу касб эгаси бўлмаганингизда нима қилардингиз?" каби мавҳум саволларни беришади. Буларнинг жавоби шартта-шартта айтиладиган гаплар бўлмайди-ку, тўғрими? Шунинг учун сиздан шу каби саволлар бериб қолмасин-да, деб андиша қилиб турувдим.

— Газета муштарийларига тилак билдириш навбати ҳам келди...

— Оиламизда ўн та фарзандмиз — 7 ўғил, уч қиз. Мен еттинчи ўғилман. Шунинг учун сал эрқароқ бўлганманми, ҳар қалай, мактабга акаларим қуршо-вида қатнардим. Бу даргоҳ ҳар бир киши учун қутлуг саналади. Устозлар ризқни қай тарзда теришни ўргатувчи эҳтиромли кишилардир. Мана икки акам ҳам ўқитувчилик касбиди. Барча ўқитувчиларга таъзим қилсак арзийди. Репертуарларимизда аксарият чиқишларимиздаги мактаб, ўқувчи, талабалар ҳаётдан лавҳалар берилиши ҳам уларга бўлган меҳримиздандир.

— Суҳбатингиз учун ташаккур!

Шерали НИШОНОВ
суҳбатлашди.

ЛАТИФАЛАР (Ортиқ Султоновдан)

Ўқитувчисининг олдида бир ўқувчи йиғлаб кириб келди;

— Ҳозир олдида борсак, уни танийсанми?

— Ҳа, уни энди ҳамма танийди. Чунки унинг қулоғи чўнтагимда турибди.

Бир деворнинг бир томони синфхона, иккинчи томони директорнинг хонаси. Директор хонасида ўтирса, нариги томондан қаттиқ шовқин, тўполон овози эшитилибди. Директор шартта ўрнидан тўлиб, нариги хонага ўтди, ўқувчиларнинг ўртасида турган бир болани қулоғидан чўзиб, ўзининг хонасига олиб кириб, бурчакка тикка қилиб қўйибди. Бироздан сўнг ўқувчилар келиб:

— Домла, ўқитувчимизни беринг, энди тўполон қилмаймиз, — деган экан.

— Тур, ўғлим, мактабга бор, — дебди онаси.

— Йўқ бормайман, Абдурайим уради, Холпошша қарғайди, фалончи сўкади, — дебди ўғил.

— Тургин, ахир директорсан-ку, — дермиш онаси.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик Республика таххис Маркази ҳамда унинг худудий бўлиналари Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ҳамда Вазирлар Маъкамасининг 1998 йил 13 майдаги "Ўзбекистон Республикасида умумий ўрта таълимни ташкил этиш тўғрисида"ги 203-сонли қарори, Халқ таълими вазирлигининг тегишли ҳайъат қарорлари ва буйруқларини ҳайъатга тadbик эта бормокда. Жумладан, худудий таххис Марказлари фаолиятини мувофиқлаштириш, тиббий, психологик-педагогик ва дефектологик кўрикларни ўтказиш, 9-синф битирувчиларига академик лицей ва касб-хунарга коллежларидаги тайёрлов йўналишларида тавсияномалар бериш, ногирон болаларни реабилитация қилиш, таххис тизими ходимларининг малакасини ошириш, жойлардаги таххис Марказларига методик ёрдам бериш ишларини ташкил этиш, умумий ўрта таълим мактабларидаги касб-хунарга йўналтирувчилар, психологлар, дефектологлар, ва таълим тизимидаги бошқа ходимларни илмий-услубий материаллар ва ахборот маълумотлари билан таъминлаш ишларини амалга оширмоқда.

2001-2002 ўқув йили давомида "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик Республика таххис Маркази илмий Кенгаши тўғрисида"ги, "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш хонаси тўғрисида"ги, "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик Республика таххис Маркази тўғрисида"ги, "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик худудий таххис Маркази тўғрисида"ги ва "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш тўғрисида"ги Низомларнинг янги таххирлари ишлаб чиқилди ва амалиётга тadbик этилмоқда.

Умумий ўрта таълим мактаблари учун "Касб-хунарга йўналтириш бўйича ўқув-методик мажмуа" лойиҳаси, "Электрон энциклопедия" лойиҳаси, "9-синф ўқувчилари учун касб-хунарга йўналтириш машғулотлари" ишланмаси, "Касблар дунёси" оммабоп профессиограмма тайёрланди.

Шунингдек, ўқувчиларнинг касб-хунарга бўлган мойилликлари, қизиқишлари ва қобилиятларини аниқлаш бўйича такомиллашган психодиагностик методикалар: "Қизиқишлар харитаси" (янги вариантда), "Психогеометрия", "Касбий мотивация", "Дифференциал диагностика сўровнома", "Ташкилотчилик ва коммуникатив қобилиятни аниқлаш", "Шахс типлари ва уларга мос касбларни аниқлаш" каби методикалар қайта ишланди, апробациядан ўтказилиб, амалга тadbик этилмоқда.

Психологик-педагогик таххис ишларини системали, узлуксиз олиб бориш мақсадида 1—9-синф ўқувчилари учун "Психологик-педагогик таххис дафтари"нинг намунаси тайёрланди ва у янги ўқув йилидан барча биринчи синф ўқувчилари учун юритилади. Бундан ташқари, олти ёшли болаларнинг мактабга умуметуклик даражасини психологик-педагогик таххис қилиш методикаларининг учта варианты, кичик мактаб ёшидаги болаларнинг ўқишга мослашуви ва ривожланиш динамикасини психологик таххис қилишнинг 2 хил турдаги методикалари ишлаб чиқилди ва жойларга етказилди. Мактаб амалий психологларнинг методикалар банкни бойитиш билан бир қаторда уларга "Психологик саломатлик мактаби" коррекцион дастури, "Рухий ҳолатлар диагностика ва коррекцияси" каби услубий қўлланмалар ҳам етказиб берилди.

Янги тузилмада иш бошлаган Республика таххис Марказининг ўтган бир йиллик фаолияти давомида худудий (вилоят, туман) таххис Марказларининг илмий-услубий таъминоти ва уларга бериладиган амалий ёрдамнинг сифат-самарадорлигини ошириш, тизимда касбга йўналтириш ва психологик-педагогик таххис ишларини мувофиқлаштириш масалаларига кўпроқ эътибор берилди.

2002-2003 ўқув йилида ҳам ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш тизимида қатор долзарб вазифаларни ҳал

этиш кўзда тутилмоқда. Жумладан:

— "Халқ таълими тизимида психологик хизмат тўғрисида"ги Низом, "Ўқувчи-ёшларни касб-хунарга йўналтириш ишларини такомиллаштириш ва ривожлантириш" Концепцияси ишлаб чиқиб, амалиётга жорий этиш;

— таълим муассасалари ва таххис Марказларида фаолият кўрсатаётган амалий психологлар, касб-хунарга йўналтирувчи мутахассислар, дефектологлар, тиббий ходимлар фаолиятининг илмий-услубий таъминотини яхшилаш, уларнинг фаолиятига доир бир қатор меъёрий ҳужжатларни тайёрлаб жойларга етказиш;

— психологик-педагогик таххис методикалари мажмуа (батарея)ларини ишлаб чиқиш, апробациядан ўтказиш ва амалга тadbик этиш учун тавсия этиш;

— таълим муассасалари психологлари ва психологик-педагогик таххисга алоқадор бошқа мутахассисларнинг малакаларини такомиллаштириш мақсадида долзарб муаммолар бўйича семинар, конференция ва тренинг-ўқувларни ташкил этиш ва ҳ.к.

Худди шундай, педагогларнинг анъанавий август кенгашларида ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва таълим муассасаларида психологик хизматга дахлдор мутахассислар: худудий таххис Марказлари мутахассислари, мактаб амалий пси-

Мактаб раҳбарлари шўъбаси учун.

1. 9-синф битирувчиларини ўрта махсус, касб-хунарга таълими муассасаларига йўналтириш бўйича комиссиялар фаолиятининг ташкилий-педагогик ҳижатлари.

2. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик таххис бўйича меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш.

3. Педагогик жамоада соғлом психологик иқлимни ҳосил этиш ва шахслараро муносабатларни фаоллаштиришнинг амалий психологик технологиялари.

Меҳнат таълими ва бошқа фан ўқитувчилари шўъбаларида.

1. Фанларни ўқитиш жараёнида ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш орқали уларнинг касбий қизиқиш ва қобилиятларини ривожлантириш.

2. Ўқувчиларнинг махсус қобилиятларини (математик, педагогик, мулоқотчанлик, бадий-эстетик ва ҳ.к.) ривожлантиришда умумтаълим фанларининг ўрни.

3. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш-ўқув фанлари интеграциясини таъминлаш воситаси сифатида.

4. Дарс ва машғулотларни психологик таххил қилиш усуллари.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик таххис тизими мутахассисларининг август кенгашларини ўтказиш бўйича

ТАВСИЯЛАР

хологлари, касб-хунарга йўналтирувчи мутахассислар, дефектологлар ва мактабларда фаолият кўрсатаётган тиббиёт ходимлари, яқунланган ўқув йили мобайнида амалга оширилган ишларни чуқур ва атрофли таххил этишлари, эришилган ютуқларни мустахкамлаш, йўл қўйилган камчилик ва нуқсонларнинг сабабларини аниқлаш, янги ўқув йилида уларни такрорламаслик чора-тадбирларини ишлаб чиқиш билан кейинги ҳаракат йўналишларини белгилаб олишлари лозим. Зеро, фаолиятни танқидий нуқтан назардан чуқур таххил қилмай туриб, аниқланган камчилик ва нуқсонларни бартараф этиш чора-тадбирларини аниқ белгилаб олмасдан, тўғрисида, унга объектив "таххис" қўймасдан туриб, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишнинг иккинчи босқичидаги вазифаларнинг "Таълим тўғрисида"ги қонун талаблари асосида уddасидан чиқишимиз оғир кечади.

Ўйлаймизки, август кенгашлари мазкур ўта масъулиятли вазифаларни муҳокама этишда ижодий ёндошган ҳолда, кўтаринкилик ва ўз касбига фидоийлик руҳида ўтади. Қолаверса, бу кенгашлар шунчаки оддий мажлисбозлик шаклида эмас, эркин мунозара, давра суҳбати, имитацион машғулотлар тарзида интерактив усуллардан фойдаланган ҳолда, мулоҳаза ва таклифлар билдириш билан ўтса, айни муддаодир.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва таълим муассасаларида психологик хизмат муаммолари бўйича педагогларнинг анъанавий август кенгашларида муҳокама этиш учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади.

Конференция (ялпи йиғилиш) учун.

1. Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунарга таълими узлуксизлигини таъминлашда ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик таххис Марказларининг вазифалари.

2. Таълим муассасаларида психологик хизматни жорий этишнинг ташкилий-педагогик масалалари: муаммолар, ечимлар.

3. Ўқувчиларни соғломлаштириш ишларининг яқунлари ва янги ўқув йилидаги вазифалар.

5. Паст ўзлаштирувчанликнинг олдини олиш ва бартараф этишнинг психопрофилактик, психокоррекцион йўллари.

Бошланғич синф ўқитувчилари шўъбасида.

1. Кичик мактаб ёши ўқувчиларининг психологик хусусиятлари.

2. Олти ёшли болаларни мактабга мослаштириш бўйича ўтказиладиган "Психологик саломатлик мактаби" машғулотларининг мазмуни.

3. Олти ёшдан мактабга қабул қилинган ўқувчиларнинг мактабга мослашуви ва ривожланиш динамикасини ўрганиш методикаси ("Мактаб ва ҳаёт" журнали 2001 йил 2-сон).

4. "Психологик-педагогик таххис дафтари" билан ишлаш тартиби.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик таххис билан бевосита шуғулланувчи мутахассислар учун қуйидаги шўъбалар ташкил этилиши мақсадга мувофиқ.

I. Таълим муассасалари амалий психологлари шўъбаси.

1. Таълим муассасаларида психологик хизматни йўлга қўйишнинг ташкилий-педагогик асослари.

2. "Халқ таълими тизимида психологик хизмат тўғрисида"ги Низомни ўрганиш ва мазкур Низом асосида белгиланган фаолият йўналишлари бўйича интерактив машғулотлар ўтказиш.

3. 9-синф битирувчиларининг касбий психологик-педагогик таххис натижалари таххили.

4. 6 ёшли болаларнинг тиббий, психологик-педагогик ва дефектологик кўриги натижалари ҳулосалари.

5. 9-синф ўқувчиларини касб-хунарга йўналтириш жараёнида психологик-педагогик таххисдан ўтказиш бўйича қўлланадиган янги психологик методикалар билан ишлаш (амалий машғулот).

6. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришнинг интерактив психологик технологиялари.

7. Мактабга қабул қилинган 6 ёшли

болаларни психологик назорат (мослаштириш) қилиш методикаси (психокоррекцион дастур).

8. Таълим-тарбия жараёни самарадорлигини психологик таххил қилиш усуллари (дарсни психологик таххил этиш методикаси).

9. Болаларнинг ўтиш ёш давларидаги психологик ўзгаришларни ўрганиш, таххил этиш.

10. Ота-оналар, ўқитувчиларнинг психологик маданиятини ошириш ишлари мазмуни.

II. Умумий ўрта таълим мактаблари касб-хунарга йўналтирувчи мутахассисларининг шўъбаси.

1. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш бўйича ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлар мазмунини ўрганиш.

2. Ўқувчиларни узлуксиз касб-хунарга йўналтириш ишларининг таркибий мазмуни.

3. Ўқувчиларни ўрта махсус, касб-хунарга таълими муассасаларига йўналтириш комиссиялари фаолияти таххили: таххирбалар, муаммолар, ечимлар.

4. Умумий ўрта таълим мактаблари ва касб-хунарга таълими муассасалари ҳамкорлиги.

5. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришнинг фаол психологик-педагогик технологиялари.

6. Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришнинг замонавий ахборот технологиялари.

III. Мактаб тиббий ходимлари шўъбаси.

1. Республика Соғлиқни сақлаш вазирлиги Оналик ва болаликни муҳофаза қилиш Бош бошқармаси, ҳамда Республика таххис-Маркази қўшма Кенгашининг 2002 йил 29 июн 7-сонли қарорини ўрганиш, мазкур қарор асосида чора-тадбирлар ишлаб чиқиш.

2. Вилоят (туман, шаҳар)да 2002 йилда олти ёшли болаларнинг тиббий кўриги яқунлари (таххилий ҳулосалар, келгуси режалар).

3. Болаларни соғломлаштириш-миллатни соғломлаштириш (тиббий кўрик жараёнида касал деб топилган олти ёшли болаларни соғломлаштириш ишларини такомиллаштириш).

4. 6 ёшли болалар тиббий кўриги самарадорлигини таъминлашда таххис Марказлари шифокорларининг ўрни.

5. "Таълим тўғрисида"ги қонунни ҳаётга тadbик этишда халқ таълими ва соғлиқни сақлаш тизими ходимларининг ҳамкорликдаги ишлари.

6. Нуқсонли болалар туғилишининг олдини олиш авлод соғлигини таъминлашдир.

7. Умумий ўрта таълим мактабларида "Соғлом авлод асослари" курсини ўқитиш муаммолари.

IV. Таълим муассасалари дефектологлари шўъбаси.

1. Таълим муассасаларида дефектологик хизмат ва унинг таркибий мазмуни.

2. Нуқсонли болалар таълим-тарбиясининг ўзига хос томонлари.

3. Махсус мактабга таълим муассасаларида дефектологик хизматнинг мазмуни.

4. Нуқсонли болаларни саралашда қўлланиладиган дефектологик таххис методикалари.

5. Махсус мактаб интернатларда дефектологик хизмат мазмуни, восита ва усуллари.

6. Таълим муассасаларида дефектологик хизматни мувофиқлаштириш, илмий-услубий таъминлашда таххис Марказларининг ўрни.

Юқорида тавсия этилган шўъбалар ва мавзуларни танлашда худудий хусусиятлар асосида ижодий ёндошган ҳолда ўзгаришлар ёҳуд қўшимча долзарб мавзулар киритиш мумкин.

**Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик Республика таххис Маркази.
Тузувчи: Й.АСАДОВ**

Ҳар қандай жамиятнинг равнақи, истиқболи, унда ўсиб келаётган ёш авлоднинг қандай инсонлар бўлиб етишишига боғлиқ. Шу боис бугунги кунда ёшларимиз таълим-тарбиясига эътибор кучайгани бежиз эмас. Уларни ҳар томонлама етук, маънан ва жисмонан баркамол қилиб тарбиялаш педагогикадаги долзарб вазифалардан биридир. Айниқса, ўқувчи ёшларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш фуқаролик жамиятини барпо этишда муҳим аҳамиятга эга.

Маълумки, бола илк тарбияни оиладан оларқан, ундаги ижтимоий муҳит, ички тартиб-интизом онгли равишда бола тарбиясига таъсир кўрсатади. Ривожланиш жараёнида боланинг оиладagi ҳақ-ҳуқуқи ота-она томонидан таъминланади, яъни ота-она ўзининг фарзанд олдидаги вазифаларини адо этишлари лозим. Дарҳақиқат, фарзандни воёга етказиш, ўқитиш, тарбия бериш ота-она зиммасидаги юксак масъулиятдир. Ваҳоланки, ана шундай шарафли ишларга бефарқлик, беписандлик билан муносабатда бўлиш, кечириб бўлмайдиган ҳолларга олиб келади.

Шунингдек, фарзандга

ғамхўрлик, унинг оиладagi ҳуқуқларини таъминлаш Ислом манбаларида ўтмиш алломаларимизнинг панд-насихатларида ҳам теран акс этган.

Буюк соҳибқирон Амир Темур болага ёшлиқдан тарбия беришда ота-оналар ва бошқа шу иш билан шуғулланувчиларга халқнинг, миллатнинг дардига дармон бўлгувчи оқил инсонларни тарбиялашни васият қилган. Унинг ўғитларида бола

Оиладagi носоглом муҳит, ота-оналарнинг фарзанд тарбиясига бепарволиги, уларни ўз ҳолларига ташлаб қаровсиз қолдиришлари, уларга нисбатан зўравонлик, ҳақ-ҳуқуқларини поймол этишликнинг одатий ҳолга айланиши уларнинг уйдан безиб "кўча боласи"га айланиб қолишига сабаб бўлмоқда. Бу эса ўз навбатида воёга етмаганлар орасида турли-туман ҳуқуқбузарликлар содир этилишига йўл очиб бермоқда.

Ta'kid

олиб бормоқда. Зеро, мазкур Конвенция ёш авлоднинг озодлиги ва қадр-қиммати таъминлаш борасида ғамхўрлик қилади.

Бундан ташқари мамлакатимизда болани ижтимоий муҳофаза қилиш ва таълим-тарбиясига шароит яратиш мақсадида бир қанча ташкилот ва жамғармалар, жумладан, "Соғлом авлод учун", "Маҳалла", "Улуғбек" жамғармалари, "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати "Инсон ҳуқуқлари" ташкилоти фаолият кўрсатмоқда.

Юқоридагиларнинг барчаси давлатимиз томонидан фарзандларимиз фаровонлиги учун кўрсатилаётган ғамхўрликдир. Илло, бундай ғамхўрликлар оилада ота-оналар томонидан ҳам доимий берилиб борилса, болани камол топтиришда ноўрин нуқсонларга йўл қўйилмайди.

Бола келажак қурувчиси-дир. У келажакда адолатли ва инсоний ижтимоий тартиб яратиш ишини ўзига бўлган муносабат ва эътиборга мос тартибда олиб боради. Шундай экан, бола қалбига меҳр-муруват, эзгулик ва адолат уруғини сочайлик.

Дилафрўз ШАМСИЕВА

БОЛА ҲУҚУҚСОН ЎСМИН!

ҳимоясига доир таъкидларни учратиш мумкин: "Чақалоқларни йиғлатмангиз, болаларга озор бермангиз — бу гуноҳи азим эрур. Бундай гуноҳни Оллоҳ хуш кўрмагай..."

Кайковуснинг машҳур асари "Қобуснома"да бола олдида ота-оналарнинг қуйидаги бурчлари зикр этилган:

- болага исм қўйиш;
- ўғил болани хатна қилдириб, тўй қилиш;
- болага илм ўргатиш;
- касб-хунар ўргатиш;

— одобли қилиб тарбиялаш.

Демак, Кайковуснинг фикрича, болага исм қўйишда адашмаслик, унга ҳар тарафлама мақбулини танлаш лозим.

Умуман, оилада бола ҳуқуқини таъминлашда улуғ мутафаккирларимиз тажрибаларига таяниш муҳим аҳамият касб этади.

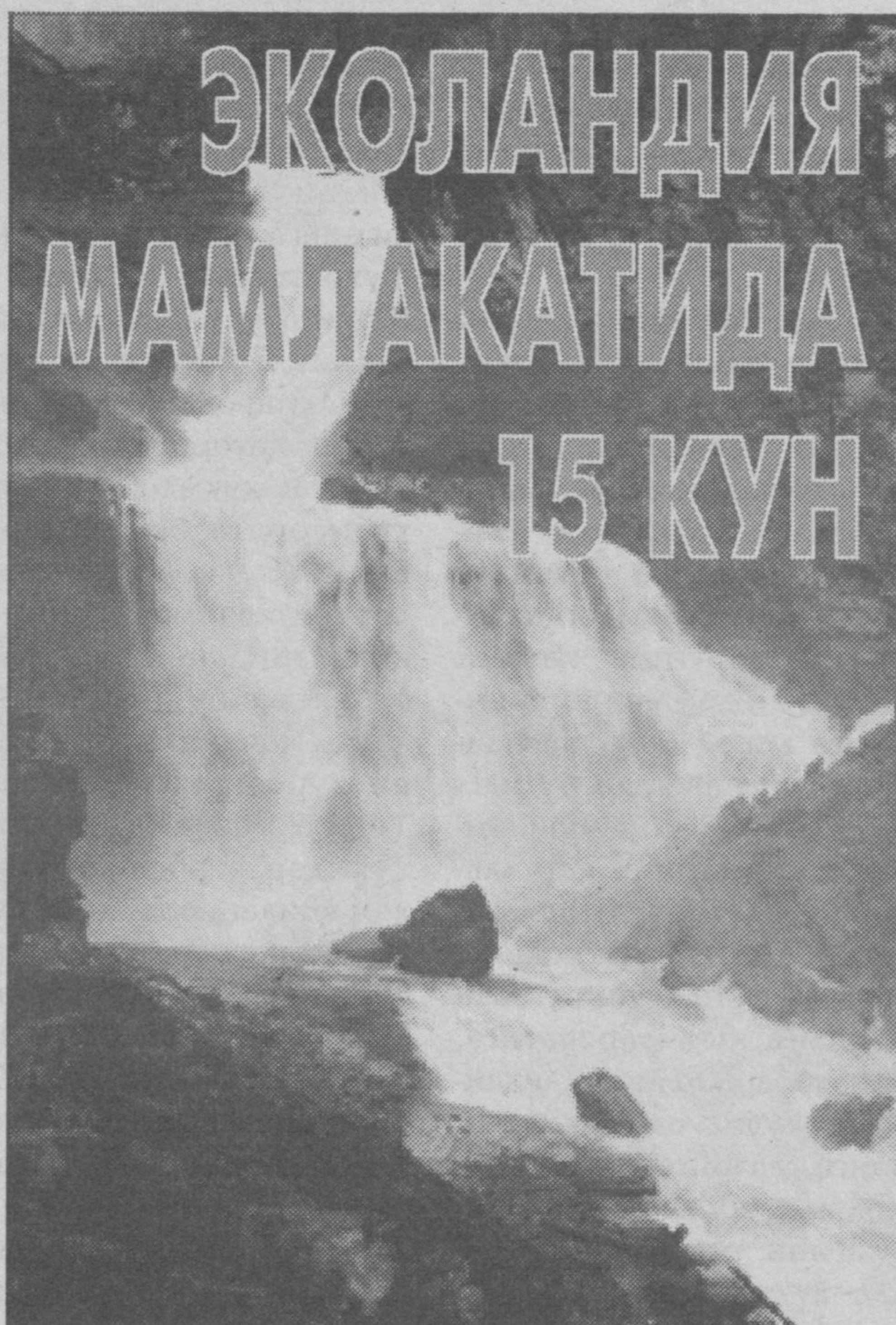
Эътибор берсак, бугунги ижтимоий турмушимизда айрим ота-оналар томонидан бола ҳуқуқлари поймол қилинаётганлиги учрамоқда.

Бугунги кунда бола ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бутун жаҳон эътироф этаётган бош масалалардан бирига айланди. Шунга кўра БМТ Бош Ассамблеяси томонидан болаларни ижтимоий ҳимоялаш мақсадида "Бола ҳуқуқлари тўғрисида"ги халқаро конвенция қабул қилинди ва унга бир нечта давлатлар аъзо бўлдилар. Шу жумладан, Ўзбекистон Республикаси ҳам ушбу Конвенцияга аъзо бўлди ва ҳозирда ўз иш фаолиятларини унга мувофиқ

Мамлакатнинг 60 нафар фуқароси, 12 та қонуни ҳамда ўз эконопарламенти бор. Бу юрт қаерда жойлашган экан деб ҳайрон бўляпсиз? Ҳаммасини бир бошидан эшитинг.

Халқ таълими вазирлигининг 2001 йил 20 декабрдаги 190-сонли буйруғига асосан газетамизнинг 20 февраль сонидида табиат, сув, экология, уни муҳофаза қилиш тўғрисида рефератлар ёзиш танлови ўтказиш ҳақида эълон берилганди. Рефератлар жорий йилнинг май ойигача Республика ёшларининг "БИОЭКО-САН" ўқув-услубий мажмуасига жўнатилиши керак эди. Ва ниҳоят 180 дан ошиқ ўзбек ва рус тилларида сув ва уни асраб-авайлаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш йўллари айтиб ўтилган рефератлар мажмуага келди. Мажмуа қошидаги танлов ҳайъати 1 июнча 56 нафар ғолибни аниқлади ва уларга ёзги "Эко-оромгоҳ"да дам олишлари учун йўлланмалар берилди.

Шундан сўнг, Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ҳамда барча вилоятлардан ғолиб бўлган ўқувчилар Бўстонлиқ туманида жойлашган Республика ёш саёҳатчилар ва ўлкашунослар Марказининг "Ёш ўлкашунос" тоғ-саёҳлик кўнимгоҳида ташкил этилган "Эколандия мамлакати" фуқароси бўлдилар. Ушбу фуқаролар, 12-16 ёш атрофидаги болалар ўз мамлакатлари парламентини тузишди ва унга 15 та қонун лойиҳасини киритишди. Ушбу лойиҳаларда ўз-ўзини бошқариш, сўз ва фикр эркинлиги, эколандия ҳудудидаги тартиб-интизомларга бўйсунуш, "мамлакат" сарҳадидан берухсат чиқиб кетмаслик каби бир қанча ҳуқуқлар ва мажбуриятлар бор эди. Ўша лойиҳалардан 12 таси қабул қилинди. Энг биринчи қабул қилинган қонун эса табиатни муҳофаза қилиш, кишилар, наботот ва ҳайвонот

оламига меҳрли бўлишлари тўғрисида эди. Биз оромгоҳ бошлиғи Ҳасан Жалолов билан суҳбатлашиб, қуйидаги маълумотларга ҳам эга бўлдик:

— 2002 йил "ЮНЕСКО" томонидан "Бутунжаҳон экологик туризм ва тоғлар йили" деб эълон қилинганди. Оромгоҳимиз ҳам айнан унга мувофиқ ташкил этилди. 15 кун давомида

иккита бўлим, олтита гуруҳга бўлинган ўқувчилар биология ва зоология ҳамда экология соҳасининг етук мутахассислари бўлган профессор-ўқитувчилардан сабоқ олишади, тоғ шароитида флора ва фаунани ўрганишади, табиатга нисбатан ижобий муносабатда бўлиш кўникмаларини эгаллашади. "Тоза муҳит — соғлом авлод гарови" шиори остида фаолият юритаётган бу масканда болалар режа асосида ҳар куни маълум юмушлар билан машғул бўлишади. Улар билан нафақат экологик мавзуларда, балки чекиш ва ичишнинг зарарлари, гиёҳвандликнинг ёмон оқибатлари ҳақида ҳам суҳбатлар ўтказамиз. Гуруҳлар ҳам "Хумо", "Кобра", "Оққушлар", "Лочин", "Гулдаста" каби табиат билан боғлиқ ҳолда номланган.

Ушбу оромгоҳни очишда биринчи навбатда Халқ таълими вазирлиги катта ёрдам берган бўлса, кейин "Ўзмевабазавотузумсаноат" холдинг компанияси, "ЭКОСАН" халқаро жамғармаси, Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси, "Жўрабек" хусусий фирмаси ҳомийлик ёрдамларини кўрсатишди. Болаларнинг кўнгилли дам олишлари, уларнинг кийим-бош, ётоқ-жой билан таъминланишларига қарийб 1,5 млн. сўм маблағ сарфланди.

— Мақсадимиз ўзимиз яшаб турган борлиқни асраш, келгуси авлодларга зилол ва мусарффо сув, беғубор осмон қолдиришдир. Болаларни ҳам ана шунга ўргатяпмиз. Улар келажакда мана шу гўзал юртнинг ҳақиқий воҳислари бўлиб, табиатга бўлган ҳозирги оқилона муносабатларида қоладилар, деб умид қиламиз, — деди Ҳ.Жалолов сўзининг якунида.

Шарифа МАДРАҲИМОВА,
"Маърифат" мухбири

Турон замини қадим-қадимдан дунёнинг илм-фан, маданият марказларидан бири бўлиб келган. Бу ердан етишиб чиққан олим, мутафаккир, муҳаддислар жаҳон цивилизациясига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшиб, келгуси авлодларга қимматли манба ва йўриқномалар қолдиришган. Ўзингизга маълум, Шарқда давлат, оила, жамият тушунчалари жуда қадрланади. Айнан сиёсий соҳага тааллуқли, ўша давр давлат тузилиши, ҳукмдор руҳиятини ўзида мужассамлаштирган Кайковуснинг “Қобуснома”, Амир Темурнинг “Темур тузуклари”, Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг “Бобурнома”, Низом ул Мулкнинг “Сиёсатнома” асарлари ҳозирги кунда шарқ халқларининг бебаҳо илм дурдоналаридир. Шарқнинг ўрта асрлардаги давлат арбоби, ажойиб қобилият эгаси, илм-фан намोёниси, инсоният тарихидаги энг қудратли, улкан давлатлардан бирининг асосчиси соҳибқирон Амир Темур Тарагай Баҳодир (1336-1405) ҳам ўз даври тарихини мужассамлаштирган қимматли “Темур тузуклари” номи олмаган қўлланма қолдирган.

“Темур тузуклари”да 1342-1405 йиллар орасидаги Мовароуннаҳрнинг ижтимоий-сиёсий аҳволи, қўшни мамлакатлар ва халқлар билан бўлган ўзаро муносабатлари ҳақида сўз юритилади. Китоб икки қисмдан иборат. Биринчи қисмда Темурнинг ўз тарихи, жангу-жадаллари ҳикоя қилинади. Иккинчи, асосий қисмда у ўз салтанатини қандай тутгани ҳақида сўзлаб, “Мамлакатни фатх этгучи бахтли фарзандларим ва жаҳонни идора этгучи набираларимга” сўзлари билан бошланади ҳамда ўзидан кейинги давлат бошлиқларига кўрсатма, йўл-йўриқлар берилади. “Темур тузуклари” XIV-XV асрларига тааллуқли бўлса-да, асар мазмунан ва моҳиятан кейинги асрларда Гарб ҳукмдорлари ва ёзувчилари ижодида ҳам ўз таъсирини кўрсатди. Жумладан, ўйғониш даврининг ёрқин намойёндalarидан бири, итальян мутафаккири ёзувчи, тарихчи, ҳарбий назариётчи Никколо Макиавелли (1469-1527) ўзи яшаб ижод этган давр муҳитидан келиб чиққан ҳолда ва мазмунан Амир Темурнинг “Темур тузуклари”га ўхшаш бўлган “Ҳукмдор” номи асар ёзиб қолдирган. Бу асарда Никколо Макиавелли, гарчи ўзи ҳукмдор бўлмаган бўлса ҳам, ҳукмдорлар давлатни қандай бошқаришлари, ўзларини қандай тутишлари кераклиги ҳақида сўз юритади. “Темур тузуклари”да Амир Темур қандай қилиб давлатни бошқаргани, улкан мавқега эришгани ҳақида гапирилса, “Ҳукмдор” эса Макиавеллининг ўз қарашлари ва давлат бошлиқларига тарихий фактлар орқали берган маслаҳатларидир. Юқоридаги иккала асар ҳам 26 бобдан иборат.

“Темур тузуклари” асари тузук (тузук, тузукот — қонун-қоида, қонунлар) деб номланади ва бу ном айнан иккинчи қисм учун берилган, деб айтсак, хато қилмаймиз. Амир Темур “Мен ўн икки нарсани ўзимга шиор қилиб олиб, салтанатимни бошқардим ва салтанат тахтига зебу-зийнат бердим. Улар ҳам (ўзидан кейинги ҳукмдорлар) ушбу тузукка амал қилсинлар” дейди. Ўн икки шиорнинг биринчиси ислом динига ва Муҳаммад пайғамбар шариатида куч-қувват бериш, иккинчиси давлатни ўн икки табақага бўлиб ва салтанатни шундай кишилар билан қувватлаш, учинчиси шиорнинг моҳияти эҳтиёткорлик билан, тўртинчиси қонун-қоидаларга асосланган ҳолда иш кўриш, бешинчиси амирлар ва сипоҳ хўрагини жойига қўйиш, олтинчиси адолат ва инсоф, еттинчиси зиёли одамларни улуғлаш, саккизинчиси ҳар

бир ишга жон-жаҳди билан киришиш, тўққизинчиси халқ аҳволидан огоҳ бўлиш, ўнинчиси қўл остидаги ҳар бир миллат вакилини, ўн биринчиси ўзларига яқин кишиларни ҳурматлаш, ўн иккинчиси ҳар қандай халққа, ҳар жойда лутф кўрсатишдир.

Амир Темурнинг олдига қўйган бу шиорлари китобнинг кўп жойларида таъкидланади. Ана шу ерда Никколо Макиавелли асарига мурожаат қилсак, ҳукмдор ҳам айнан бирон бир қоидага бўйсуниб, ёки бирон нарсани ўзига шиор қилиб олиши шарт эмаслигининг, балки шарт-шароит ва вазиятдан келиб чиққан ҳолда иш кўриши кераклигининг гувоҳи бўлаемиз.

Амир Темур давлат ишлари хусусидаги тузукини асарнинг кириш қисмида келтирилган кейин, салтанат тузуки ҳақида, салтанатни ўн икки тоифага бўлиб, улар орқали иш юритгани, салтанат қургани ҳақида сўзлайди. Тоифалар орасида олимлар, дуоғўй кишилар, амирлар, баҳодирлар, ақлли, тажрибали кишилар, вазирлар, муншыйлар, ҳакимлар, табиблар, машоийхлар, касбу ҳунар эгалари ва саё-

рига фойда ва яхшилик етказардим”. Никколо Макиавелли: “Ёрдамчининг қандайлигини аниқлашнинг бир йўли бор. Агар у фақат ўзини уйлаётган бўлса, яъни ҳар бир ишда давлат манфаатидан ўз манфаатини устун қўйса, у ҳеч қачон ҳукмдорга содиқ бўлмайди”, дейди ва мисол қилиб, ўз атрофида шундай кишиларни йиққан мессер Антонио да Венаффо, Сиена ҳукмдори Пандольфо Петруччоларни мисол қилиб келтирган. Шундан кўриниб турибдики, вазирлар давлат нақшининг ранги бўлиб, ранг қанчалик эркин бўлса, нақш ҳам шунчалик чиройли бўлади.

Барчамизга маълумки, Темурнинг армияси мустаҳкам ва интизомли бўлган. Гуруҳларнинг (взводларнинг) бошлиқлари (командирлари) ҳар бир аскар учун масъул, бошлиқ устидан унинг бошлиғи масъул бўлиб, замонавий армиядек бир-бири билан занжир каби боғланган. Унинг армиясида алоҳида вазифаларни бажарувчи махсус аскарлар гуруҳи бўлган, яъни замонавий армиялардагидек намойиш аскарлари, ҳукмдорни ҳимоя қилувчи аскар-

ровли эканлигидан далолат беради.

Сахийлик ва тежамкорлик ҳақида сўз юритсак, Макиавелли бу сифатлар ҳақида ўз даври шароитини тасвирлайди. Ҳукмдорлар сахий деган ном тараши мақсадида ҳузурларига келган амалдор меҳмонлар ва элчиларни қимматбаҳо совғалар билан кузатишган, бу эса ўз навбатида хазинага зиён келтиради ва бўшатади. Бунинг оқибатида бўшаган хазинани тўлдириш учун ҳукмдор халққа керагидан ортиқ солиқлар солган ва унга зулм етказган, нафратини кўзгатган. Айбини ювиш учун совға-саломлар миқдорини камайтирганда, одамлар кўзига хасисдек кўринган. Шунинг учун аввал бошдан тежамкорлик билан иш кўрса, вақти келиб одамлар унинг мақсадини тушунадилар ва миннатдор бўладилар. “Ҳукмдор халқ ҳурматида сазовор бўлиши учун у кўпроқ ҳарбий ишлар билан машғул бўлиши керак. Ҳукмдор яна ўз шухратини ошириш учун мамлакат ичида бўлган воқеаларни, яъни халқ манфаатини уйлаб қилинган ишларни имкон қадар узоқроқ эсда сақланадиган даражада тақдирлаб, содир этилган жиноятни эса имкон қадар узоқроқ ёдда сақланадиган даражада жазолаши керак. Энг асосийси, ҳукмдор барча ишларида ақл-идрок билан иш тутадиган ҳукмдор эканлиги кўришиб туриши керак”, дейди Никколо Макиавелли. Ҳукмдорларнинг сахийлиги ва тежамкорлиги биринчидан, ҳукмдор обрўси, мартабасини оширса, иккинчидан, бу давлатнинг мавқеи ва шухратига асос бўла олади. Амир Темур худди шу мақсадда, яъни, ўзининг халқ олдида мавқеи, хурмати ва ишончини кўтариш мақсадида кўпроқ ободончилик, юксалиш ва давлат хавфсизлигини кўзлаб иш кўришни жонз деб билган.

Ҳар бир ҳукмдор атрофида учраб турадиган лаганбардорлар ҳақида Н.Макиавелли: “Ҳукмдорнинг энг яхши фазилатларидан бири бу лаганбардорлардан сақлана билишдир. Бунинг учун ҳукмдор жуда оқил бўлиши керак. Шоҳ саройида уларни кўлаб учратиш мумкин. Агар ҳукмдор ўз саройини лаганбардорлардан тозаламоқчи бўлса, бу сарой аҳли орасида ҳукмдорга нисбатан нафрат уйғотиши мумкин. Шунинг учун тилёғламачилардан ўзини сақлашнинг энг яхши йўли бу одамларга, агар улар ҳақиқатни юзига айтсалар, хафа бўлмаслигини уқтиришдир. Лекин бу шоҳнинг обрўсига путур етказиши, одамлар уни ҳурмат қилмай қўйишлари мумкин. Шу сабабли доно ҳукмдор учинчи йўлни танлаши керак, яъни маълум оқил кишилар гуруҳини ажратиб олиб, ҳақиқатни юзига айтиш ҳуқуқини фақат шу кишиларгагина бериши керак ва доим улар маслаҳатини тинглаб, ўзи қарор чиқариши керак”, дейди.

Ўз даврида Амир Темур Европа давлатлари, Европа давлатлари эса Турон замини билан яқин муносабатлар ўрнатган. Тарихчилар, сайёҳлар ҳар доим давлатлар ўртасидаги муносабатларни янада яқинлаштиришга ўз ҳиссаларини қўшиб келганлар. Ҳозирги кунда ҳам Ўзбекистоннинг Европа давлатлари билан алоқалари кундан-кунга ривожланиб бормоқда. Давлатлар ўртасида тарихни ўрганишга, нафақат ўрганиш, балки уни тўғри ўрганишга алоҳида аҳамият берилмоқда. Бир қатор европалик тарихчилар ҳудудимизда илмий тадқиқотлар олиб боришяпти.

Абдулмунжит ҚОРИЕВ,
Тошкент Давлат шарқшунослик
институтини хорижий мамлакатлар
тарихи факультети
3-курс толиби

Moziydan sado

ҲАМОҲАНГ ИККИ АСАР

ҳатчилар бўлиб, иложи борица барчалари билан муомалада, маслаҳатда бўлади ва ажратганда биронтасини, иккинчисидан устун қўймаган. Яна тузукда: “Ҳар бир қишлоқ, сарҳад, вилоят ва шаҳарларда хабар ёзувчи (хабарнавислар) тайинланиб, давлат бошлиқлари улар орқали халқ аҳволидан огоҳ бўлиб турсинлар”, деб таъкидланади. Бу билан ҳукмдор узоқ сарҳадда нима бўлаётганидан бевосита ўзининг хабардор бўлиб туриши лозимлиги кўзда тутилади.

Бу икки китобда бир-бирига яқин бўлган фикрлардан бири шуки, ҳукмдор ўз атрофида ишонган шахсларни тўплаётганда, энг аввало уларнинг қариндошчилиги, яқинлик аломатларига қараб эмас, балки қобилияти, мавқеи, илми ва кучига қараб танлаган. Никколо Макиавелли: “Ҳукмдор аҳлига биринчи навбатда унинг қандай қилиб ўз атрофида одамларни яқинлаштира олишига қараб баҳо берадилар” дейди. Биринчи навбатда бу маслаҳатчи, вазир, котиб, девон муншыйларидир. Улар салтанатнинг устунлари ҳисобланиб, давлатни ўз ишлари билан безайдилар. Амир Темур подшоҳ ўзига вазир танлаётганда унинг тоза насдан эканлигига, ақл-фаросатига, халқ аҳволидан хабардорлиги қандайлигига, у билан ҳушмуомалалигига, сабр-чидамлиги ва тинчликсеварлигига қараб, подшоҳ ёрдамчиси мартабасига лойиқлигини таъкидлайди. Вазирлар ҳақида тузукларда ҳадисдан ажойиб мисол келтирилади. Хазрати пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўрабдилар: “Агар сиз набий ва расул этиб юборилмаганингизда, қайси иш билан шугулланар эдингиз?” Улар шундай деб жавоб берган эканлар:

“Султонлар хизматида бўлишни ихтиёр этиб, Тангри таолонинг бандала-

лардир. Ҳар бир оддий аскар ўзини кўрсата олса, мартабаси босқичма-босқич кўтарилган. Макиавелли эса бу борада тўхталиб, ҳукмдор ўз давлатини ҳимоя қиладиган қўшинни тўртта бўлиши кераклигини айтади. Булар шахсий қўшин, иттифоқдош қўшин, ёлланма ва аралаш қўшинлардир. Ёлланма қўшинлардан фойда йўқ, биринчидан, булар ўз ватанини ҳимоя қилмагани учун жангда ўзларини қурбон қилишга тайёр эмас, иккинчидан, улар шухратпараст ва пулга ўч бўладилар. Шунинг учун уларни тинчлик пайтида сақлаш ҳам ҳукмдорга қимматга тушади. Иттифоқдош қўшин ҳам кераксиз қўшин қаторига киради, сабаби ёрдам сўраган ҳукмдор иттифоқдош қўшин ҳукмдорига бош эгишга мажбурдир. Бундан келиб чиқадикки, ақлли ҳукмдор бировнинг ёрдами билан ғалаба қозонгандан кўра, шахсий қўшини билан жанг қилишни афзал кўради, чунки ҳар бир инсон ватани учун ўзини қурбон қилишга тайёрдир. Амир Темур салтанат саройи аҳлининг ҳукмдор атрофида жой олишларини ҳам қоидага солган ва кўпроқ бу қоида саройда катта мажлислар ташкиллаштирилганда ўз аксини топган. Мажлисларда қанчалик тўғри жой олиб ўтириш унинг сифатини, аҳамиятини оширади. Олим, фозил одамлар Темур тахтининг ўнг тарафида, беқлар, амирлар, ҳарбийлар чап тарафида, вазирлар тахт қаршида ўтиришган, салтанат хизматчилари, баҳодирлар мажлис аҳли ортида тик турган. Макиавелли булар ҳақида сўз юритмаган, аммо ҳукмдорнинг сахийлиги ва тежамкорлиги, қандай қилиб ҳурматга сазовор бўлиши ва лаганбардорлардан ўзини сақлаш кераклиги ҳақида ёзган. Айнан шу мавзу иккала китобда учрамаса-да, бир-бирини тўлдириб турувчи фикрлар, мавзунинг ва китобнинг кенг қам-

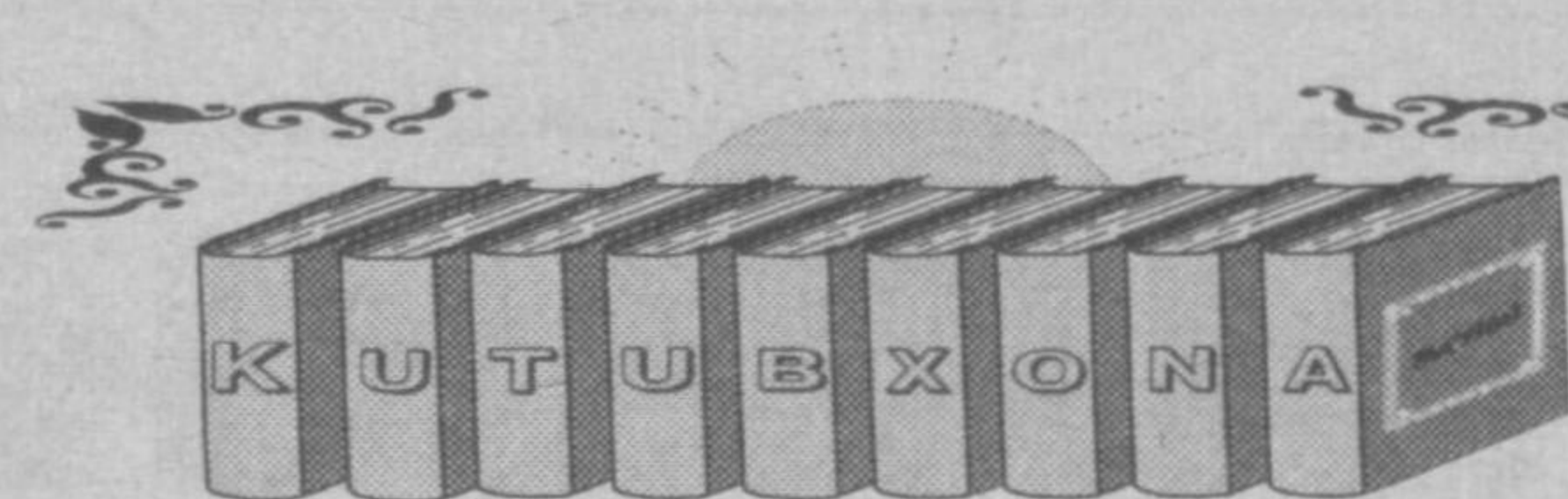

1970 йилнинг ўрталарида биз талабалар учун азиз ёзувчимиз Одил Ёкубовнинг "Муқаддас", "Биллур қандиллар" қиссалари ниҳоятда қадри эди. Ҳатто психологиядан Нилуфар, Бегимкул, Ҳикматилло тимсолларига тавсифнома ёзиб, бир-биримиз билан тинмай баҳслашардик. Бу қиссалар кўлма-кўл бўлиб, қайта-қайта ўқиларди.

ҚАЛБИНГИЗДАГИ ЎЧМАС ИЗ

11-синф курсида "Улуғбек хазинаси" ўрганилади. О.Ёкубов ва унинг қиссалари ҳақида эшитган ўқувчилар бу қиссаларга қизиқиб қолар ва уни топиб ўқишга ҳаракат қилардилар. 60-йилларда машҳур бўлган бу ҳаётий қиссалар ҳамон китобхона манзур бўла олишини тўғри иллаган "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти ёзувчининг "Қайдасан, Мориқо" китобини чоп этиб, барчанинг эҳтиёжини қондирди.

Китобдан ёзувчининг қисса, пьеса, драма, ҳикоялари билан бир қаторда, этюдлари ҳам жой олган. "Қайдасан, Мориқо?" қиссаси қаҳрамони орадан 50 йил ўтиб Порт-Артур шаҳарчасида танишган, қалбида илк муҳаббат куртагини очган жажжи қизалоқ билан "Интерконтиненталь" меҳмонхонасида учрашади. "Туш" этюди ҳам илк ҳикояларини ёзиб юрган ўсмирнинг тушида Толстойни кўриши, бу тушини дўстига айтиб унинг киноядан ранжигани, шу сабабли тушини ҳеч қачон ҳеч кимга айтмас-

ликка қасам ичгани ҳақида бўлиб, этюд шундай якунланади: "Ўзим ҳам Толстойнинг буюклигини ўша кун тушундим-ов. Толстой шунчалик буюк эдики, уни ҳатто тушимда кўрдим дейиш ҳам нокамтарлилик ва мақтанчоқлик бўларди!" Бугун шундай деб ёзган ўсмирнинг ўзи Толстой даражасида шуҳрат қозониб, Чингиз Айтматовдек буюк ёзувчидан катта баҳо олиб турибди. "Фотиҳа" этюди фарзанд доғи, ўлими она учун ҳеч қачон эскирмаслиги, унутилмаслиги ҳақида бўлиб, маросимларда хушёр бўлмоқликка ундайди.

Китобдан ўрин олган "Ўлмас сиймо", "Абдулла Қодирийни ўқиганда" мақолалари эса адабиёт ўқитувчилари учун Ойбек,

Яқинда, Очиқ жамият институти кўмак жамғармасининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси ҳомийлигида профессор И.Саифназаров ва доцент Ж.Маҳкамов таржимасида ҳамда фалсафа фанлари доктори, профессор А. Бегматов, фалсафа фанлари доктори М.Жакбаровларнинг илмий муҳаррирлигида бутун ғарб оламида кенг шуҳрат қозонган норвегиялик

Маълумки, статистика фани кенг тармоқли ва кўп қиррали фанлардан бири саналади. Молия статистикаси эса унинг асосий тармоқларидан ҳисобланади. Айтиш жоизки, собиқ мафкура ҳукмронлик қилган пайтларда бу фанга эътибор берилмасди. Чунки жамиятда ҳамма нарса зўраки режа

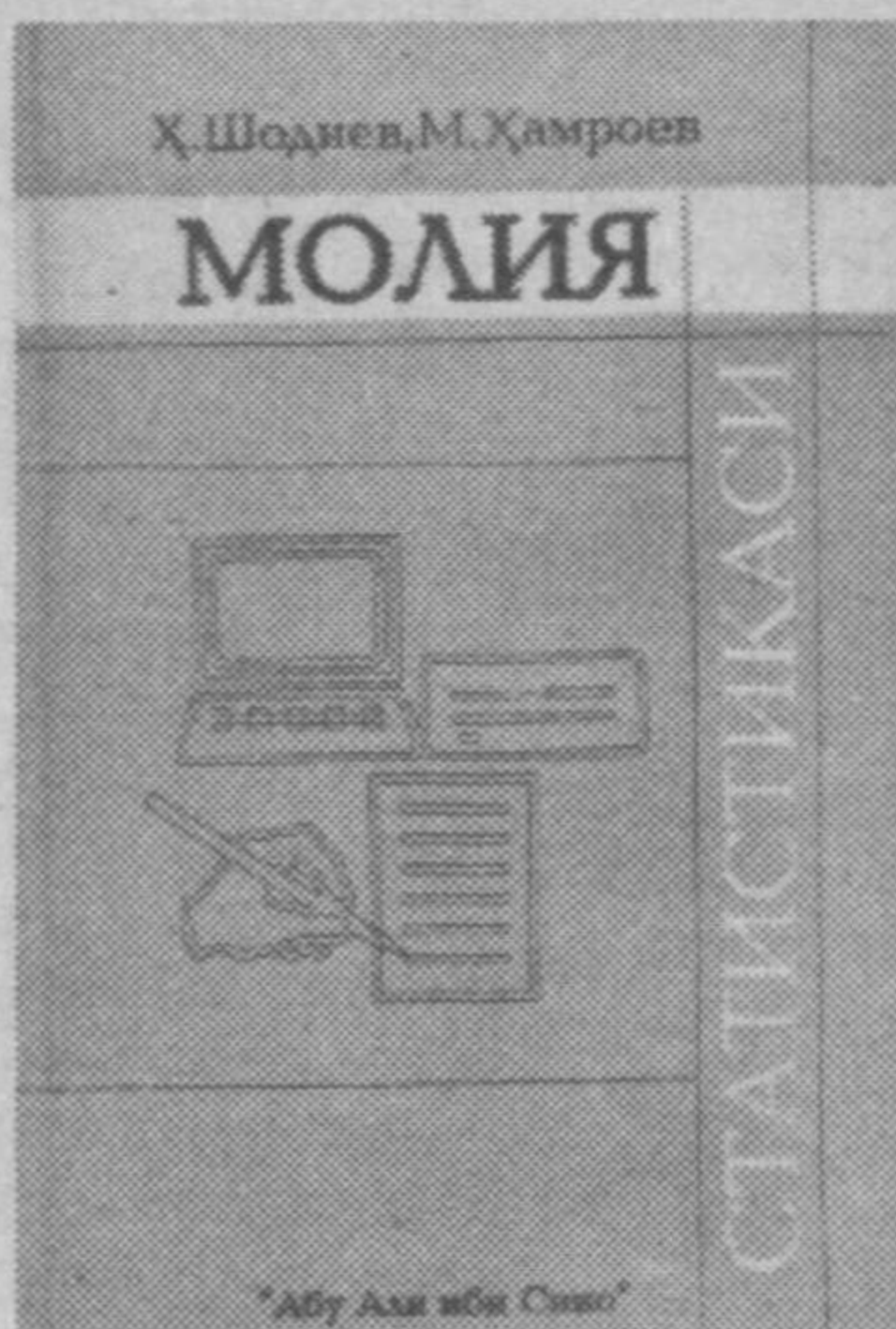
ТАФАККУР УҒҚИДА МУҲИМ ҲОДИСА

файласуфлар Гуннар Скирбекк ва Нилс Гилье томонидан ёзилган "Фалсафа тарихи" ўқув қўлланмаси ўзбек тилида чоп этилди. Китоб норвег тилида ёзилган бўлса-да, у узоқ йиллар мобайнида муттасил қайта ишланиб келинганлиги ва ниҳоят 1996 йилда охириги олтинчи марта нашрдан чиқарилган нусхаси инглиз, немис, хитой, рус ва бошқа тилларга му-

ваффақиятли таржима қилинганлиги тўғрисида китобнинг сўзбошисида муаллифлар томонидан алоҳида қайд этиб ўтилган. Сўз юритилаётган қўлланма учун эса китобнинг охириги, тўлдирилган ва қайта ишланган олтинчи нашрдан 1999 йил В.И.Кузнецов томонидан рус тилига қилинган таржимаси асос қилиб олинган.

Ушбу қўлланма қилинажак улуғвор ишларнинг дебодаси эканлигидан ҳам дарак беради. Китоб ўттиз бобдан иборат бўлиб, унда фалсафа тарихининг деярли барча ривожланиш босқичларини қамраб олишга ҳаракат қилинган. Айниқса, ундаги турли фалсафий ҳолисона қилинган таҳлил жажон ҳамжамиятига қўшилишга интилаётган мамлакатимиз ёшларида янгича дунёқарашнинг шаклланиши учун зарур бўлган муҳим мантиқий асосларни бериши, шубҳасиз.

**Х.АЛИҚУЛОВ,
Р.НОСИРОВ,
С.МАМАШОКИРОВ**

эҳтиёж кучайди. Ривожланган давлатлардаги сингари мамлакатимизда ҳам молия статистикасини ўрганишга киришилди. Бу йўлда қилинаётган ҳаракатларнинг навбатдаги самараси сифатида профессорлар Ҳамид Шодиев ва Мухтор Ҳамроев-

қаро валюта муносабатлари, бухгалтерия ҳисоби ва аудит, солиқ, суғурта, маркетинг, менежмент ва бошқа иқтисодий мутахассисликларни ўрганувчи талабаларга мўлжалланган.

Дарсликнинг асосий мақсади — молия статистикаси кўрсаткичларини ҳисоблаш ва уларнинг таркиби, динамикаси, ўзаро боғлиқлигини ўрганиш, таҳлил қилишда керакли статистик методларни қўллаш ҳамда статистик таҳлил ёрдамида мавжуд имко-

"МОЛИЯ" СТАТИСТИКАСИ

асосида тақсимланарди. Мамлакатимиз истиқдолга эришиб, бозор иқтисодиёти жамият ривожланишининг асоси сифатида эътироф этилгандан кейин эса молиявий ҳисоб-китобларга

ларнинг "Молия статистикаси" дарслиги (Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти, Тошкент, 2002 йил) юзага келди. Мазкур дарслик молия ва кредит, банклар ва банк иши, хал-

ният ва ишлатилмаётган захираларни аниқлаб, уларни тезкор молия-хўжалик обороти-га киритиш йўллариини ўргатишдир.

Ш.НИШОНОВ

ИҚЛИМ ЎЗГАРИШИНИ СЕЗЯПСИЗМИ?

Айтишларича, бундан 65 млн. йил олдин Ерга улкан астероид келиб урилиши натижасида ҳавога жуда кўп чанг кўтарилиб, дунё 3 йил зимистонга айланган экан, Куёш нурларининг кам тушиши сабабли ҳарорат пасайган, кўп ўсимликлар ўсишдан тўхтаб қолган. Ҳатто, қачонлардир ер юзидеа беҳисоб бўлган улкан динозаврлар ҳам ана шу фалокат туфайли қирилиб кетган экан.

Ушбу гаплар миш-мишми ё ҳақиқат... Кўп бора эшитганимиз бу каби фикрлар ҳақида ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Иқлим ўзгаришлари оқибатида динозаврларнинг бошига тушган қулфат, ўсимлик ва ҳайвон турларининг яралиши, ўзгариши ва қирилиб кетиши фактлар олами-

дан келтириладиган биргина мисол ҳолос. Шу тариқа эшитганларимиз асосида иқлим ва унинг ўзгаришлари, ҳайвонот дунёси, ўсимликлар турларининг ривожланиши, инсоннинг яшаш тарзига таъсир этувчи омил эканлиги ҳақидаги тушунчалар ҳаммамизда шаклланган. Лекин, экологик муаммолар глобал масала сифатида кўриляётган бугунги кунда тарқоқ ва ишончсиз тасаввурлардан кўра асосланган ва исботланган маълумотларга таяниб ҳаракат қилиш даркор.

Шу сабабли мутахассислар иқлим ўзгаришига аҳамият беришга, керагида ва вақтида чора қидиришга интиляптилар. Лекин, мен билан сизга ўхшаган ёш атроф-муҳит ҳимоячилари-чи?

Агар сизда ҳам иқлим ўзгаришини бошидан ўрганиш истаги ёки бўлмаса бу ҳақдаги аниқ маълумотларга қизиқиш ёки эҳтиёж бўлса "Иқлим ўзгариши тўғрисида нималарни биламиз?" номли экологик қўлланмага мурожаат қилишингиз мумкин. Иқлим ўзгариши ҳақидаги маълумотлар-

ни янги ўрганувчилар учун тақдим қилинаётган ушбу қўлланма БМТнинг атроф-муҳит бўйича Дастурига тегишли иқлим ўзгариши тўғрисидаги ахборот бўлими матери-аллари ва ўзбекистонлик олимлар тадқиқотларининг натижалари асосида нашрдан чиқарилган.

Бинобарин, иқлим ўзгаришига муносабат билдириш ва ҳар биримиз жавобини билишимиз лозим бўлган айрим мураккаб саволларга ҳамда ҳали миш-миш деб қаралаётган башоратларга ойдинлик киритади. Дарвоқе, қўлланма-нинг ҳам ўзбек, ҳам рус тилларида ёзилганлиги эътиборга молик. Зеро, иқлим ўзгаришларининг оқибатлари миллат танламайди.

Малоҳат ЭРХОНОВА

"МИНГ БИР БИЗНЕС" САБОҒИ

Профессор Н.Тўйчиевнинг янги чоп этилган, барчага бевосита тааллуқли бўлган "Минг бир бизнес" рисоласи зарурий қўлланмалар сафини яна биттага бойитди.

Мазкур ўқув қўлланма касб-ҳунар коллежлари, институтлар, университетлар талабалари ҳамда математикадан маълум даражада билимга эга бўлган тадбиркорларга мўлжалланган. Уни мутаоала қилган ўқувчи оддий иқтисодий математик усуллардан фойдаланиб, иш фаолиятида учрайдиган муаммоларни ечишда оптимал қарор қабул қилишни ўргатувчи билимлардан баҳраманд бўлади.

Юзаки қараганда, қўлланмада келтирилган масалалар ўқувчига енгил, осондек туюлади.

Аммо ундан масаланинг оптимал ечимини топиш талаб этилса, иқтисодий математик усулларни ўзлаштирмасдан туриб тўғри жавобни топиш анчайин мушкул ишга айланади. Ва нотўғри қарор қабул қилиш натижасида катта зарар кўриши аён бўлади.

Иқтисодий масалаларнинг оптимал ечимларини топишда, тенглама ва тенгсизликлар тузиш, "Эҳтимоллик назарияси" ҳамда чиқиқли дастурлаштириш усулларида кенг

фойдаланилган.

Муаллиф шу орқали турмуш тарзимизда юзага келаётган аниқ воқеа ва ҳодисаларни, муаммоларни рақамлар, жадваллар, формулалар ва графикларга сингдириб, математик моделини тузиб, оптимал ечимни топиш йўллариини кўрсатиб берган. Қўлланмадаги "Ютуқ нимада", "Аҳмад юк (ташишни)" етказишни режалаштирмоқчи", "Математик Комилжон учрашувга шошиляпти", "Бизнесда ким аниқ ютади", "Энг катта ва энг арзон", "Машхура"-

дан машҳур тикувчи чиқади", "Қим бўлсам экан" масалалари асосан ўқувчи ва талабалар ҳаётига яқин мисоллар асосида тузилганлиги ҳамда содда иқтисодий математик усуллар ёрдамида оптимал ечимларининг топилиши, улардан амалда фойдаланишда қўлайлик тугдиради. Ҳар бир талаба, ўқувчи учун ўз шахсий кутубхонасини мана шундай қўлланма билан бойитиш имконияти бор. "Минг бир бизнес" номли мазкур ўқув қўлланма нафақат касб-ҳунар коллежлари, институт талабалари учун, балки умумтаълим мактаблари учун ҳам зарурдек, назаримизда. Негаки, китобда ўқувчилар учун ҳам керак бўлган билимлар мавжуд.

Абдурахмон ШАПАНОВ

КУТУБХОНАЧИЛИКНИНГ

(Мақтаб кутубхоначиларининг доимий ҳаракатдаги туман, шаҳар

“Таълим тўғрисида”ги қонунда, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да, Президентимиз Ислон Каримовнинг маънавий ва маърифий ишларни кенг йўлга қўйишга доир фармонларида халқ таълими тизими ҳодимлари қаторида мақтаб кутубхоначилари олдига ҳам янги муҳим вазифалар қўйилган.

Бугунги кунда мақтаб кутубхоначилари олдига турган асосий вазифа мақтаб ўқувчиларида янги тарихий онгни шакллантириш, миллий кадриятларни тиклаш бўйича олиб борилаётган тарбиявий ишларни такомиллаштириш, кутубхоначилик-библиографияга доир билимларни, педагогикага оид энг яхши адабиётларни ҳамда маънавият, ахлоқ-одоб асосларини ўргатувчи, шунингдек ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий билимлар берувчи нашрларни тарғиб этиш, китобхонлар сўрови ва эҳтиёжини тўла қондириш, уларнинг ахборот маданиятини кўтаришдан иборатдир.

Халқ таълимини ислоҳ этиш дастури кутубхоначилик мутахассисларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш йўналишига ҳам муҳим вазифалар қўяди, уларнинг касбий маҳоратларини оширишни, ишнинг янги усулларини ўзлаштириб олишларини, ўзаро тажриба алмашиш, бой иш усулларини қўллашни кенг йўлга қўйишни ҳам тақозо этади.

Кутубхоначилик касб маҳорати кутубхоначи ҳодимларнинг ўз-ўзини касбий тарбиялаш ва малакаларини ошириш билан узвий боғлиқдир. Бунинг учун улар ўз малакалари даражасини ўстиришлари, қобилиятларини такомиллаштиришлари даркор.

Бугунги кунда кутубхона ҳодимларининг муқаддас малака оширишлари усулидан воз кечиб, билимларни узлуқсиз ва тезкор тўлдириб бориш ва янгилаш тизимига ўтиш, яъни кутубхона ҳодимларининг касбий билимларини чуқурлаштириш ва кенгайтириш мақсадида ташкил этилаётган доимий ҳаракатдаги туман, шаҳар семинарларида ўқишни ташкил этиш мақсадга мувофиқдир. Бундай ўқув семинар машғулотларини туман, шаҳар мақтаб кутубхоначилари метод бирлашмаси доирасида ўтказиш мумкин. Бундай машғулотлар кутубхона хизмати кўрсатишни такомиллаштириш, кутубхона ҳодимлари касбий маҳоратини ўстиришда муҳим ўрин тутати.

Кутубхона ҳодимларининг доимий ҳаракатдаги туман, шаҳар семинарларини ўтказишдан қўзланган асосий мақсад:

- етакчи методик марказларнинг меъёрий ҳужжатлари ва методик тавсияларни кутубхоналар фаолиятига комплекс равишда сингдириш;
- кутубхоначиларга, айниқса ёш мутахассисларга маслаҳатлар бериш;
- кутубхоналарнинг илғор тажрибаларини аниқлаш, ўрганиш ва амалиётга татбиқ этиш;
- фаол амалиётга эга бўлган китобхонлар билан мунозара даврасини, амалий машғулотларни, муаммоли семинарларни, “Давра столи” йиғилишларини, лекцион машғулотларни ташкил этиш ва ўтказиш.

Семинар машғулотлари бошқа тизим ва идоралар кутубхоналари иши билан мувофиқлашган ҳолда ўтказилиши лозим. Бу эса вилоят, шунингдек шаҳар ва туман болалар кутубхоналари ҳодимларини ҳам семинарларга жалб этиш имконини беради.

Семинар қатнашчиларини ўрганилаётган мавзу бўйича кутубхона иши билан таништириш мақсадида машғулотларни мақтаб кутубхоналарида ташкил этиш

ўринлидир. Машғулот мақтаб кутубхонаси ҳодимлари томонидан ўтказилиб, унга туман, шаҳар, вилоят болалар кутубхоналари мутахассислари ҳам таклиф қилинади. Маърузачилар билан таъминлаш вилоят педагогик ҳодимларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтларига юклатилади.

Семинар-машғулотларининг узлуқсизлигини, барча кутубхона ҳодимларининг машғулотларда тўла иштирокини таъминлаш туман халқ таълими бўлими мақтаб дарсликлари кутубхона фонди методистлари зиммасида бўлади.

Семинар машғулотларини ҳар ойда камиди 2 марта ўтказиш тавсия этилади. Машғулотлар республика илмий педагогика кутубхонаси томонидан тайёрланган “Мақтаб кутубхоналари учун семинар машғулотларининг тахминий дастури” бўйича ўтказилади.

Малака ошириш — таълим жараёнини фаоллаштиришга хизмат қилади. Бундан ташқари мутахассислар дунёқарашини кенгайтириш, касбий маҳорати, маънавий ва ишчанлик жиҳатларини такомиллаштириш билан бирга уларнинг тафаккурини янгилаш, ўқув материалларига ижодий ёндошув ва олган билимларини амалиётга татбиқ этиш кўникмаларини шакллантириш ҳам алоҳида аҳамиятга эга.

Ўқитишнинг анъанавий шакллари — маъруза, семинар, кўчма машғулотларни такомиллаштириб бориб, таълимнинг фаол шакллари — маъруза-мунозара дарслари, кутубхона фаолиятининг аниқ вазифаларини ҳал этишга қаратилган семинар машғулотлари ҳам жорий этилмоқда.

Ўқитувчилар, маърузачилар томонидан ташкил этиладиган муаммоли вазиятлар тингловчиларни ўз тушунча ва билимларини қайта идрок этишга, маълумотнома-библиографик ва методик адабиётларга, статистик материалларга мурожаат этишга мажбур қилади.

Кириш ва чиқиш анкета сўрови орқали ўқув машғулотларининг самарадорлигини назорат қилишни амалиётга татбиқ этиш мумкин. Масалан, “Китобхонлар билан ишлаш” деган туркум маърузалар бўйича ўтказиладиган кириш назорати анкетаси қуйидаги саволлардан иборат бўлиши мумкин:

- сиз ўз фаолиятингизда китобхонлар билан ишлашнинг қайси шакл ва усулларини қўллайсиз?
- сизнинг фикрингизча, оммавий тадбирларнинг қайси бирида кўп китобхон иштирок этади?
- булар ичида қайсыларини самарали деб ҳисоблайсиз?

Чиқиш назорати анкетаси қуйидаги саволлар асосида тузилиши мумкин:

- лекция материали тинглангандан сўнг сиз ўз ишингизда китобхонлар билан ишлашнинг қайси сини қўллашни истайсиз?
- сизнингча, оммавий тадбирларнинг қайси бирида кўп китобхон қатнашади?

“Китобхон-ўқувчиларга ахборотлар бўйича кўрсатиладиган хизмат” деган маърузанинг тахминий тузилмаси.

Бунда маърузачи мақтаб кутубхонасида болалар билан олиб борилаётган ахборот ишларининг шакл ва усуллари, улар орасида кенг оммалашганлари тўғрисида саволлар беради. Маъруза кўп ҳолларда баҳс-мунозарага айланади. Шунда маърузачи тингловчилар фикр-мулоҳазаларини жамлаб умумлаштиради.

Кутубхона ҳодимлари малакасини оширишга доир машғулотларни ташкил этишда тематик семинарларга ҳам мурожаат қилади. Улар мунозара кўринишида бўлиши мумкин. Муҳокама қилинаётган саволлар тингловчиларда қизиқиш уйғотаётган, масаланинг илмий ва амалий томонлари ёритилаётган

бўлса, ёхуд ўқитувчининг билим ва салоҳияти етарли бўлган ҳолда, бундай савол-жавоблар қўйилган натижани беради.

Ўқитишнинг фаол шакл ва усулларини қўллаш кутубхона ҳодимларини қайта тайёрлаш даражасини оширади, уларни ижодий жараёнининг фаол иштирокчисига айлантиради.

Масалан, методик фестивални олиб кўрайлик. Фестивални ўтказишдан асосий мақсад янги методик гоя ва изланишлар асосида тажрибаларни айрибош қилишдан иборат.

Фестивалга кўпчилик китобхон тўпланади. Унда кутубхоначилар энг яхши иш тажрибалари билан танишишади, ўзгача ҳолатларда ўзларини қандай тутишни ўрганадилар. Катта кўргазма ташкил этилиб, бу панорамада методик гоя ва изланишлар намойиш қилинади. Шулардан бири педагогик аппарат методикасидир. Ушбу методикада мақтаб педагогик жамоасининг ёзган реферати, ижодий ҳисоботи, конспекти, сценарийларидан иборат ноанъанавий ахборот материаллари ўз аксини топади. Олиб борилган изланишга доир картотекалар ҳам тақдим этилади.

Ҳар бир мақтаб педагогик жамоа аъзоларининг иш тажрибасига доир катта базага эга. Қоида бўйича бундай материаллар илмий бўлим мудир, директор ўринбосари хонасида, методика кабинетига сақланади. Методика-педагогик аппаратини тузишдан мақсад ҳам ушбу материалларни системага солиш, уларни китобхонларга тушунарли қилиб тақдим этишдан иборат.

Мазкур аппарат ёрдамида асосий фонд тўлдирилиб, ижобий натижаларга эришилади. Аппарат ёрдамида педагогик ҳодимларга ахборот-библиографик, тавсия-библиографик хизмат кўрсатилади. Мақтаб ўқитувчилари педагогик маҳоратини оширишга доир бой тажриба, билимлар ўрганилади.

- Ушбу аппарат:
- жамоа учун ахборот хизмати;
 - педагогик жамоа материалларини;
 - илмий-амалий конференция, семинар-практикум материалларини;
 - ўқитувчининг ижодий лабораториясини;
 - тарбиячининг ижодий лабораториясини;
 - мақтаб тарихига доир материалларни;
 - педагогик ўқишлар материалларини;
 - жорий йилда олинган материаллар картотекасини ўз ичига олади:

“Ахборот хизмати” папкаси орқали Низом, меҳнатни тақсимлаш тартиби, лавозим инструкцияси, таълимий дастурлар, меъёрий ҳужжатлар билан ҳам танишиш мумкин.

“Ижодий лаборатория” папкасида эса дарс конспектлари, маъруза материаллари, сўзга чиқиш матнлари сақланади. Шундай қилиб, методика-педагогик аппарат ҳужжатларидан кутубхона ишларида кенг фойдаланиш мумкин, ўқитувчилар учун ташкил этилган китоблар, китоб-иллюстратив кўргазмаларни аппарат материаллари ҳисобидан бойитиб бориш мумкин.

Республика илмий педагогика кутубхонаси доимий ҳаракатдаги туман, шаҳар семинарларини ташкил этиш, ўқувчи ва мутахассисларга кутубхона-библиографик хизмат кўрсатишни янада яхшилаш мақсадида кутубхона ҳодимларининг доимий ҳаракатдаги туман, шаҳар семинарларини ўтказиш бўйича тахминий режасини ишлаб чиқди. Ушбу режада умумтаълим мактаблари кутубхоналарини меъёрий-методик

ҳужжатлар билан таъминлаш, кутубхона ишларини режалаштириш ва ҳисоботини тайёрлаш; китоб фондини шакллантириш, ташкил этиш ва сақлаш; зарур кутубхона ҳужжатларини юритиш; кутубхоначилик, ахборот, маълумотнома-библиографик хизматни такомиллаштириш, тарбиявий, оммавий ишларни ташкил этиш кўзда тутилган.

Мақтаб кутубхонаси ҳодимлари учун семинар машғулотларининг тахминий дастури

Кутубхоначилик иши бўйича асосий материаллар:

1. Кутубхоначилик иши бўйича меъёрий ҳужжатлар, низомлар, йўриқномалар, мақтаб кутубхонаси фаолиятини йўлга қўйувчи асосий ҳужжатлар.

2. Кутубхона ишини ташкил этишнинг асосий муаммолари бўйича мақтаб кутубхоналарини методик таъминлаш.

II. Умумтаълим мактаблари кутубхоналари ишларини ташкил этиш ва режалаштириш

1. Мақтаб кутубхоналари ишини режалаштиришнинг асосий талаблари: илмий асосланганлик, аниқлик, мувофиқлаштирилганлик ва йўриқномалилик.

2. Ўқув йили учун иш вақти бюджетини ҳисобга олиш.

Кутубхонанинг статистик кўрсаткичлари: китобхонлар сони, қўйилган китоблар сони, кутубхонага келувчилар сони.

Ҳисобга олиш тартиби: ўқилганлик, қатнашилганлик, ўқишга берилганликка доир рақамлар.

3. Меъёрий меҳнат. Кутубхонада бажарилган ишларга сарфланган вақт.

II. Мақтаб кутубхонаси ишини режалаштириш

1. Кутубхонанинг йиллик иш режасини тузиш методикаси; матнли қисм; статистик қисм, асосий қисм.

2. Мақтаб кутубхонаси йиллик иш режаси тузилмаси. Режанинг асосий бўлимлари.

3. Мақтаб кутубхонаси жорий режаси: йилнинг чораги, ойлик режа, йиллик режада кўрсатилган тадбирлар, тематикалар, тадбирларни ўтказиш, муддатининг аниқ акс этиши.

IV. Мақтаб кутубхонаси китоб фондини шакллантириш

1. Кутубхона фондини комплекшлаш: китоб фондини комплекшлашнинг асосий манбалари; фондини тўлдиришнинг қўшимча шакллари; “Ўқитувчи”, “Ёзувчи”, “Меҳнат”, “Гафур Фулом”, “Ибн Сино” ва бошқа нашриётларнинг тематик режалари.

2. Мақтаб кутубхонаси фондининг профили; кутубхона китоб фондининг соҳавий таркиби; китоб нусхалари тавсияси, синфдан ташқарида ўқиладиган китоблар.

V. Умумтаълим мактаблари кутубхоналари фонди ҳисобини юритиш

1. Янги олинган адабиётларни қабул қилиш: илова қилинган ҳужжатлар (ҳисоби, накладная, акт); илова қилинмаган ҳужжатларсиз олинган адабиётлар.

2. Фонд ҳисобининг тури ва шакллари; яқка тартибдаги ҳисоб, умумий ҳисоб.

3. Яқка тартибдаги ҳисоб шакллари. Инвентар дафтарни тўлдириш қоидаси.

4. Умумий ҳисоб: умумий ҳисоб дафтарининг асосий таркибий қисми, умумий ҳисоб дафтарини тўлдириш қоидаси.

VI. Кутубхона фонди ҳисобини юритиш (V машғулотнинг давоми)

1. Яқка тартибдаги дафтарда қайд этилмаган нашрлар ҳисоби.
2. Китобхонлардан йўқолганлари ҳисобига олинган китоблар ҳисоби.
3. Ҳисобни юритиш ҳужжатларига бўлган асосий талаблар.

VII. Умумтаълим мактаблари кутубхоналари фондини ташкил этиш

1. Кутубхона фондини жойлаштириш ва сақлаш. Жойлаштириш усуллари: китоб фондини систематик-алфавит тартибда жойлаштириш; китоб фондини тематик тартибда жойлаштириш; ажратиш турлари.
2. Кутубхона фондининг сақланганлиги: фонди сақлашнинг муқобил шароитини таъминлаш бўйича комплекс тадбирлар; кутубхонада санитария-гигиеник тартиб; китобларнинг етишмаганлиги аниқланганда моддий жавобгарлик; ҳужжатларни сақлаш.
3. Кутубхона фондини текшириш: мақтаб кутубхонаси китоб фондини текшириш муддатлари; кутубхона фондини текшириш бўйича ташкилий ишлар; китоб фондини текширишни амалга ошириш методлари, фонди текширишнинг тахминий иш ҳажми.

VIII. Китобларни кутубхона фонди ҳисобидан чиқариш

1. “Нашрларни ва бошқа ҳужжатларни кутубхона фонди ҳисобидан чиқариш, сақлаш ва кутубхона ҳодимларининг моддий жавобгарлиги тўғрисидаги йўриқнома тасдиқланди: Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги хайъатининг 1996 йил 16 январ қарори, № 1,4; Келтирилган: Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 1996 йил 12 январ қарори № 02-03; Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг 1996 йил 4 январ қарори №12-01-30/7, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги хайъатининг 2001 йил 15 октябр қарори №03-257, “Мақтаб кутубхонаси фондида адабиётларни сақлаш бўйича тавсиялар”.
2. Ҳисобдан чиқарилган китоб, рисоалар, фонддан чиқарилган китоблар актини тузиш ва сақлаш.

IX. Матбуот асарларига кутубхоначилик бўйича ишлов бериш

1. Адабиётларга техник ишлов бериш. Техник ишлов беришнинг асосий жараёни: муҳрлаш, инвентар тартибини қўйиш, китоб формулярини тузиш, дубликат нусхалар билан ишлаш.
2. Адабиётларга илмий жиҳатдан ишлов бериш. Матбуот асарлари библиографик таснифини тузиш. Умумий талаблар.

X. Кутубхона каталогларини ташкил этиш

1. Кутубхона каталоглари. Каталогларнинг аҳамияти, улар турлари.
2. Алфавитли каталог, уни тузиш, жиҳозлаш.
3. Систематик каталог. Унинг аҳамияти ва тузилиши. Каталог тузилмаси. Картотекаларни жойлаштириш.
4. Ўқитувчилар учун тузилган илмий-методик ва педагогик адабиётлар систематик каталоги.

(Давоми 11-бетда)

МАҲОРАТ МАКТАБИ

семинарлари ишини ташкил этиш бўйича методик тавсиялар)

(Давоми. Боши 10-бетда)

XI. Библиографик ва ахборотлаштириш ишлари

1. Маълумотнома-библиографик хизмат кўрсатиш: турли библиографик (тематик, фактографик, аниқлаштирувчи) маълумотномаларни қўллаш; библиографик маслаҳатлар бериш. Берилган маълумотномалар ҳисоби.

2. Китобхонларни библиографик ахборотлар билан қуроллантиришнинг асосий шакллари: оммавий, гуруҳий, яқка тартибдаги ахборотлар; ахборотлар беришнинг оммавий шакли: янги олинган китоблар кўргазмасини ташкил этиш, библиографик шарҳлар уюштириш, ахборотлар кунлари, мутахассислар кунларини ўтказиш;

Гуруҳий ахборотлар бериш: тематик адабиётлар кўргазмаси, тематик подборкалар ташкил этиш, библиографик обзорлар ўтказиш, адабиётларнинг тавсия рўйхатини тузиш.

Яқка тартибда библиографик ахборотлар бериш: китобхонларни янги нашрлар тўғрисида мунтазам хабардор қилиш, библиографик рўйхатлар тузиш.

XII. Ўқувчиларнинг кутубхона-библиографик билимлари асосларини шакллантириш

1. Кутубхонага оид, библиографик билимларни тарғиб қилиш; кутубхона фонди, маълумотнома-библиографик аппаратдан фойдаланиш, маълумотнома нашрлари билан ишлаш, ўқувчиларнинг ахборотга доир билим доирасини кенгайтириш, методикасини ўргатиш.

2. Библиографик дарс. Ахборотлардан мустақил фойдаланишга доир билим, кўникма, малакаларни ҳосил қилиш, турли кўринишдаги нашрлардан керакли ахборотларни мустақил танлаш, ўқувчиларнинг илмий, бадий, энциклопедик адабиётлар билан шуғулланишлари; дарсларда обзорлар, амалий машғулот, экскурсия, тестлар, мустақил ишларга доир методик усуллардан фойдаланиш.

XIII. Кутубхоналарнинг китобхонлар билан ишлаши

1. Китобхонлар билан ишлашнинг асосий йўналишлари: ўқувчиларнинг қироатхонлигига раҳбарлик қилиш; ўқув фаоллигини ўрганиш, буларни таҳлил қилиш.

2. Китобхонлар билан ишлашнинг метод ва шакллари: қироатхонликка индивидуал ёндошишга раҳбарлик қилиш. Китобхонликка оммавий раҳбарлик қилиш методи. Китобхонлар конференциялари, адабий кечалар, адабий эртаклар ўтказиш методикаси.

XIV. Фаол китобхонлар билан ишлаш

1. Кутубхоналарнинг фаол китобхонлар билан ишлашнинг шакл ва усуллари: китоблар тўғрисида обзорлар, кутубхона плакатини жиҳозлаш, кутубхоначилик иши технологиясига ўргатиш, китобхонлар билан ишлаш методлари.

2. "Ёш кутубхоначи", "Муқовалаш иши" тўғрақлари, адабий-ижодий клубларини ташкил этиш ва улар фаолиятини йўлга қўйиш.

Р.РАТНЕР,
илмий-методик бўлими
мудираси

Ўзбекистон педагогика кутубхоналари Ассоциацияси таклиф қилади

Дикқат танлов!

Мактаб кутубхонаси бўйича танлов ўтказилади. Танловни ўтказишдан мақсад – энг яхши китобхон синфни аниқлаш ва тақдирлаш.

Танловга мактабнинг барча синфлари қатнашади.

Мактаб кутубхонасидан кўп фойдаланган ўқувчиси бўлган синфлар танлов ғолиби бўладилар. Танлов натижаси йил якуни бўйича болалар китоблари ҳафталигида сарҳисоб қилинади. Ғолиб синфлар кутубхона дипломи билан тақдирланади ҳамда "Суперкитобхон" дафтарига ёзилади.

"Энг яхши китобхон синф" танловининг Низоми

Йилнинг энг яхши китобхони номини олиш бўйича мактаб танлови қоидалари:

Мактаб кутубхонаси бўйича танлов ўтказилади. Танлов мақсади:

— мактаб ўқувчилари орасидаги энг яхши китобхонларни аниқлаш ва тақдирлаш;

— кутубхонага мунтазам қатнашиш эҳтиёжини аниқлаш, олинган китобларнинг қайтарилиш муддатини кузатиш;

— кутубхонага қатнашишни фаоллаштириш;

— китобга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишга одатлантириш.

Танлов қатнашчилари оладиган баллар:

— кутубхонага мунтазам қатнашганлари учун;

— кутубхонадан фойдаланиш қоидаларига риоя этгани учун;

— кутубхонадан олган китобларни ўз вақтида қайтарганликлари учун;

— китобга яхши муносабатда бўлгани учун;

Танлов натижаси йил якуни бўйича болалар китоблари ҳафталигида сарҳисоб қилинади.

1—синфдан то 11-синфгача ҳар бир синфда энг яхши китобхон аниқланади, улар сони синф фаоллигига қараб белгиланади.

Танлов ғолиблари "Кутубхона дўсти" деган фахрли номга эга бўладилар. Бу ном қуйидаги ҳуқуқни беради:

— ёпиқ фонддаги китобларни мустақил танлаш;

— янги китобларни биринчи навбатда олиш;

— қироатхонадан (маълумотнома фондидан ташқари) китобни уйга олиш;

— келгуси йилда энг янги дарсликларни олиш;

— мактабнинг энг яхши китобхони слётида қатнашиш;

— "Суперкитобхон" дафтарига дастхат ёзиб қолдириш ҳамда кутубхона ва мактаб тарихида ўз номини қолдириш;

— кутубхонанинг барча ишларида фаол ёрдамчи бўлиш.

Барчангизни кутубхонада кутамиз.
Танловда ғолиб бўлишингизни истаймиз.

Мактаб кутубхонаси паспорти

Манзил: _____

Кутубхона ташкил топган сана: _____

Кутубхона ишига доир ҳужжатлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни.
2. Умумий ўрта таълим мактаб кутубхонасининг Низоми.
3. Мактаб кутубхонасидан фойдаланиш қоидалари.
4. Мактаб кутубхона фондини тўлдириш тартиби.
5. Мактаб кутубхонаси ходимлари лавозим инструкцияси.

Фондни ҳисобга олиш ҳужжатлари:

1. Умумий ҳисобга олиш дафтари.
2. Фондни ҳисобга олиш инвентар дафтари.
3. Брошюралар фондини ҳисобга олиш инвентар дафтари.
4. Ўқув фондини ҳисобга олиш инвентар дафтари.
5. Ҳисобга доир бўлмаган нашрлар рўйхати дафтари.
6. Йўқолган китоблар ўрнига китобхондан олинган адабиётлар ҳисоби дафтари.
7. Фонд ҳаракати (бекор қилинган, алмаштирилган) ҳисоби актлари папкаси.

Кутубхона ишини ҳисобга олиш ҳужжатлари:

1. Иш режаси.
2. Мактаб кутубхонаси иш кундалиги.
3. Ҳисобот.

Асосий бўлинма тузилмаси:

1. Абонемент.
2. Ўқув зали.
3. Дарсликларни сақлаш бўлими.

Фонднинг ҳажми

Умумий фонд:

Бадий адабиётлар - - нусха

Ўқув-услубий - - нусха

Илмий-оммабоп - - нусха

Маълумотнома - - нусха

Ўқув адабиётлар - - нусха

Даврий нашрлар - - номда

Видеокассеталар - - нусха

Аудиокассеталар - - нусха

Рефератлар - - нусха

Долзарб мавзулар бўйича 50 тадан ортиқ папка

Кутубхона телевизор, компьютер, ёзувли техника билан жиҳозланган.

Кутубхонада қуйидаги каталог ва картотекалар юритилади:

1. Алифболи каталог.
2. Систематик каталог.
3. Мақолаларнинг систематик картотекаси.
4. Педагогикага оид мақолаларнинг систематик картотекаси.
5. Методик материаллар картотекаси.
6. Шеърлар картотекаси.
7. Кўчирма ва номлар картотекаси.

Кутубхона томонидан кўрсатиладиган хизмат:

1. Китобхонларга абонементда ҳамда қироатхонада хизмат кўрсатиш.
2. Библиографик (маълумотнома) ёрдам кўрсатиш:
 - тематик справкани тўлдириш;
 - адабиётларни мавзу бўйича танлаш;
 - янги олинган адабиётларнинг ахборот рўйхатини тузиш;
 - индивидуал кутубхона бўйича библиографик маслаҳат бериш.
3. Тематик китоб кўргазмасини жиҳозлаш.
4. Кутубхона иш режаси бўйича оммавий тадбирлар ўтказиш.

Юртимизда мустақиллик эълон қилингандан буён ўтган давр мобайнида ўқувчи ёшларимиз тафаккурида янгича дунёқараш шаклланиб келди. Президентимиз И.Каримов ҳам хўрлигида истиқлол нуридан баҳраманд бўлиб, қалбида олам-олам орзу-ниятлар ва беғубор туйғуларни жўш ураётган ёшларни Каттақўрғон иқтисодиёт коллежи ҳам ўз бағрига олган. Бугунги кунда камол топаётган жамиятимизнинг давомчиларига гўзал коллеж инфратузилмасидан тортиб ўқув ва ишлаб чиқариш жараёнига бўлган шарт-шароитлар муҳайё этилган. Бозор иқтисодиёти талабларига мос равишда 1012 нафар ёшларга "менежмент", "аудит", "молия", "бухгалтерия ҳисоби", "ҳуқуқшунослик", банк иши тизимига рақобатдош кадрлар тайёрлаш бўйича коллежда муайян ишлар амалга оширилмоқда. Дарҳақиқат, юртбошимиз таъбири билан айтганда, янги авлодни маънавий камол топтириш ва улар истеъдодини рўёбга чиқариш бугуннинг энг муҳим вазифаси ҳисобланади. Билим ва тафаккури шаклланаётган талабаларга 2 нафар фан доктори, 4 нафар фан номзоди, қирқта олий тоифадаги ўқитувчилар махсус, аниқ ва гуманитар фанлар бўйича ДТС асосида ўқув ва лаборатория машғулотларини олиб бормоқдалар. Айниқса, ўқув жараёнида кенг қўламда техник воситалар, диафильмлар, диапозитивлар, кодоскоплар, видеокўзгу ва компьютерлардан самарали фойдаланилмоқда.

Бунинг самараси ўлароқ, фанларни аъло баҳоларга ўзлаштираётган М.Файзуллаева, Илҳом Рўзиев, Д.Сафарова, Ф.Ярматова, Б.Бекназаров ва бошқа кўплаб талабалар бошқаларга намуна бўлишмоқда. Бундан ташқари, коллежимиз талабаларидан С.Шукурова вилоят миқёсида ташкил этилган "Энг яхши китобхон" кўрик-танловининг худудий босқичида қатнашди ва чет эл адабиётининг яхши билимдони сифатида тан олиниб, ҳайъат аъзолари томонидан муносиб тақдирланди.

Шунингдек, вилоят солиқ бошқармаси ҳамда ўрта мах-

сус, касб-ҳунар таълим бошқармаси ҳамкорлигида вилоятдаги 10 та иқтисодий йўналишда фаолият кўрсатаётган коллежлар ўртасида ўтказилган "Зукко талаба" кўрик-танловининг ярим ва финал босқичида "Истиқлол" номли жамоамиз фаол иштирок этди. Пировардида, ўқувчиларимиз солиқ мавзусида юксак билим намуналарини кўрсатиб ҳақли равишда 1-ўринни қўлга киритдилар. Спорт, соғломлаштириш йўналишида ҳам коллежда салмоқли ютуқлар бор. Коллежимиз 2001-2002 ўқув йилида вилоят спартакиадасида волейбол, миллий кураш

САОДАТ САРИ ИНТИЛИБ

турлари бўйича 1-ўринни, қўл тўпи, баскетбол бўйича 2-ўринни қўлга киритди.

Шуни алоҳида қайд этиш лозимки, бозор иқтисодиёти механизми, иқтисодиёт муаммолари, тадбиркорлик, маркетинг, менежмент сингари соҳалар бўйича барча кафедра ўқитувчиларининг услубий ишланма, маъруза, тавсияномалари махсус фанларни ўқитилишида дастуруламал бўлмоқда.

2001-2002 ўқув йилида барча фан кафедраларининг иш режаларида кафедра ўқитувчиларининг услубий ишланма, маъруза ва тавсияномалар ёзиш жадвали ҳамда услубий ишларнинг мавзулари ўз аксини топишига асосий эътиборни қаратдик.

Улар ўтган ўқув йили давомида фанлар бўйича "Ўзбекистон Республикасининг Давлат рамзлари", "Ўзбекистон Республикасининг сиёсий тизими", "Бозор иқтисодиётига ўтишнинг Ўзбекистонга хос йўли", "Буюк Амир Темур", "Тўйинган углеводлар", "Турларнинг пайдо бўлиши", "Қимматли қоғозлар ва уларнинг турлари", "Банк мижозларини кредитлаш қоидалари", "EXCELда иқтисодий масала-

ларни ечиш" ва бошқа кўпгина мавзулардан 20 та услубий тавсиянома ва ишланмалар тайёрлашда ва ўқиш жараёнида тўлиқ қўлланилганлигини айтиб ўтиш жоиздир.

Бундан ташқари, 2001-2002 ўқув йилида янги педагогик технология асосида "Мижозларнинг кредитга лаёқатлилигини аниқлаш", "НС да файл ва каталоглар билан ишлаш", "Ишбай ва вақтбай иш ҳақини ҳисоблаш", "Математиканинг ривожланиш тарихи", "Қорхоналардан олинган эгри солиқлар" ва бошқа мавзуларда

жами 21 марта очиқ дарслар ўтказилди. Ўқув йили давомида маънавий-маърифий, тарбиявий ишлар бўйича ўқувчилар ўртасида 80 дан ортиқ турли шакл ва мазмунда тадбир, учрашув, суҳбатлар ўтказилди. Асосий эътибор талаба ёшларни миллий, умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш, уларнинг онгига миллий истиқлол ғоясини сингдириш, Ватанга бўлган муҳаббат туйғуларини чуқур шакллантириш, жисмоний тарбия ва спортга эътиқодини уйғотиш, ёт иллатлар, диний экстремизм, ақидапарастлик, гиёҳвандликдан сақлаш бўйича ҳуқуқ-тартибот, тиббиёт муассасалари, "Маҳалла", "Нуруний" ва бошқа нодавлат ташкилотлари билан ҳамкорликда амалий ишлар олиб борилади. Ўқувчиларнинг касбий таълимни янада чуқурроқ эгаллаши учун ишлаб чиқариш корхоналарининг 10 таси ҳамда 9 та банк муассасалари билан шартномалар тузилган. "Аудиторлик", "Банк иши", "Бухгалтерия ҳисоби", "Иқтисодиёт", "Солиқ ва солиққа тортиш" бўйича жами 526 талаба коллежни тугатди ва улар ишга тақсимланди.

Ҳар бир мутахассисликлар

учун қайд дафтари мавжуд бўлиб, уларнинг иш жойлари қайд қилинган.

Ўқувчиларнинг маънавий-маърифий фаолиятини янада юксак даражага кўтаришда кутубхонанинг ўрни беқиёсдир. Коллеж кутубхонаси фонди Президент асарлари, янги дарсликлар, услубий тавсияномалар, янги бадий, сиёсий, иқтисодий, техника соҳаларига оид китоблар билан етарлича таъминланган. Бундан ташқари, Самарқанд Кооператив институтининг турдош кафедралари билан шартномалар тузилиб, шу асосда керакли илмий-методик тавсияномалар, маъруза матнлари намуналари билан таъминланади.

Қувончлиси шундаки, коллеж қошида электрон кутубхона ташкил этилиб, кутубхона ягона ахборот узатиш каналининг локал тармоғи усули асосида коллеж компьютер марказига боғланган.

Бу ерда кутубхонада мавжуд бўлган ўқув дарслари учун керакли дискетлар, маъруза матнлари, дарсликлар компьютер хотирасига киритилган ва махсус сет орқали ўқув кабинетларига керакли маълумотлар узатилади. Кутубхонамизнинг умумий фонди 29133 нусхани ташкил этади. Китоблардан 22453 донаси ўқув дарсликлари. Бугунги кунда ўқувчилар ҳомийлик равишда топширган китобларининг сони 1725 дона. Ёки 2001-2002 ўқув йилида кутубхона фонди 1426 дона китоб ва дарсликлар билан тўлдирилганлиги кутубхона қошида ташкил этилган "Фаол китобхон" тўғралигида барча ўқувчилар жалб этилганлигининг самарасидир.

Талаба-ўқувчиларнинг маънавий ахлоқий тарбиясини янада такомиллаштиришда ёшларнинг баркамол ва етуқ мутахассислар бўлиб етиштирилишида З.Холмухамедова, Г. Саъдиева, Б. Азизов, Б. Жўраева, С. Раҳимова, А.Файзуллаев, Н.Тўхтаева М.Мусурмонова, Ю.Ҳамроқулова каби педагоглар астойдил меҳнат қилмоқдалар.

Г.ШОДИЕВА,
Каттақўрғон иқтисодиёт коллежи директори, иқтисод фанлари номзоди

Kollejlar hayotidan

КУТУБХОНА — БЕБАҲО ХАЗИНА

Ўқув муассасаларида амалга оширилаётган таълим жараёнининг муваффақиятлари бевосита кутубхона фаолиятига ҳам боғлиқ. Китобхонларга намунали хизмат кўрсатиш, излаган адабиётларини топишдаги аниқлик уларнинг вақтини тежабгина қолмасдан, балки кутубхонадан фойдаланиш самарадорлигини оширишга ҳам сабаб бўлади. Айниқса, китоб кўргазмаларини янги маълумотлар билан бойитиб, библиографик кўрсаткичларни доимо янги адабиётларнинг тавсиявий рўйхатлари асосида ташкил этишлик муҳим аҳамият касб этади. Мактабда "Энг яхши китобхон", "Китобсеварлар" машғулотларини олиб боришда маҳаллий шоир ёки ёзувчилар билан учрашув ташкил этиш мақсадга мувофиқдир. Хусусан, вилоятимизда мактаб кутубхоналари самарали ишлар олиб бормоқда. Айниқса, ВПҚТМОИ курсларида мактаб кутубхоначилари долзарб мавзулардаги маърузаларни тинглаб, дарсларнинг амалиёт билан боғлаб ўтилганидан жудаям мамнунлар. Мактабларда "Китобсеварлар" тўғралигида ташкил этилган бўлиб, Аска туман 4-мактаб "Китобсеварлар" гуруҳи вилоятда 1-ўринни, Республикада эса 3-ўринни эгаллади. "Энг яхши мактаб кутубхоначиси" кўрик-танловининг Республика босқичида Андижон шаҳридаги 43-мактаб кутубхоначиси М.Жўраева 3-ўринга сазовор бўлди.

Бинобарин мактаб кутубхонасида маълумотнома-библиография ва ахборот хизматини яхшилаш билан бирга, ўқувчиларни ундан фойдалана билишга, кутубхона қоидаларига риоя қилишга ўргатиб бориш керак. Юқори синф ўқувчиларининг каталоглардан фойдалана билиши учун уларга кутубхоначилик-библиографик машғулотларни Китоб, Кутубхона, Адабиёт танлаш мавзулари асосида олиб бориш лозим. Зеро, мавзулар 9-10-11 синф ўқувчилари орасида оддийдан мураккабга қараб ўсиб бориш шаклида берилади.

Ўтмишда жаҳон маданияти тараққиётм хазинасига бой ва буюк мерос қолдирган аجدодларимиз ҳамда замонамиз олимлари ва фозиллари яратган кўплаб асарлар ёшларимизни маданий-маънавий меросимизга муҳаббатли қилиб тарбиялашга хизмат қилади. Бу борада кутубхоначилар олдида турган масъулият юки каттадир.

Л.ТЕШАБОВЕВА,
Андижон вилояти ПҚТМОИ бўлими бошлиғи

ОҒУСИС ХАЁТ УЧУН

Хўжайли тумани истироҳат боғида гиёҳвандликка қарши кураш шиори остида ёшлар анжумани ўтказилди.

Туман ҳокимининг биринчи ўринбосари Б.Абубакиров кириш сўзи билан очилган тадбирда туман ички ишлар бўлими бошлиғи, ички хизмат подполковниги М.Қутибоев, "Камолот" ижтимоий-ёшлар ҳаракати туман кенгашининг раиси Қ.Тўрамуротовлар "оқ ажалга" қарши кураш жараёни туманда қандай кетаётганлиги ҳақида ахборот беришди ва ёшларни унга қарши курашда фаол иштирок этишга чақирди.

Тадбирда туман маданият ишлари бўлими ходимлари ва истеъдодли ёшлар саҳна кўринишларини ижро этдилар. Меҳрибонлик уйи тарбияланувчилари "оғуларсиз ҳаёт" мавзусида асфальтга ранг-баранг расмлар чизишди, спортчи ёшлар эса ўз маҳоратларини кўрсатишди. Фолибларга мукофотлар топширилди.

Ғойиб ЁҚУБОВ

"Ўқчи пахта тозалаш заводи" акциядорлик жамияти ўз оталиғига олган 13-мактаб ҳисоб рақамига икки миллион сўм ўтказиб берди ҳамда 1-синф ўқувчиларини бепул нонушта билан таъминлаш мажбуриятини олди.

Туман халқ таълими бўлими мудир Абдуҳа-

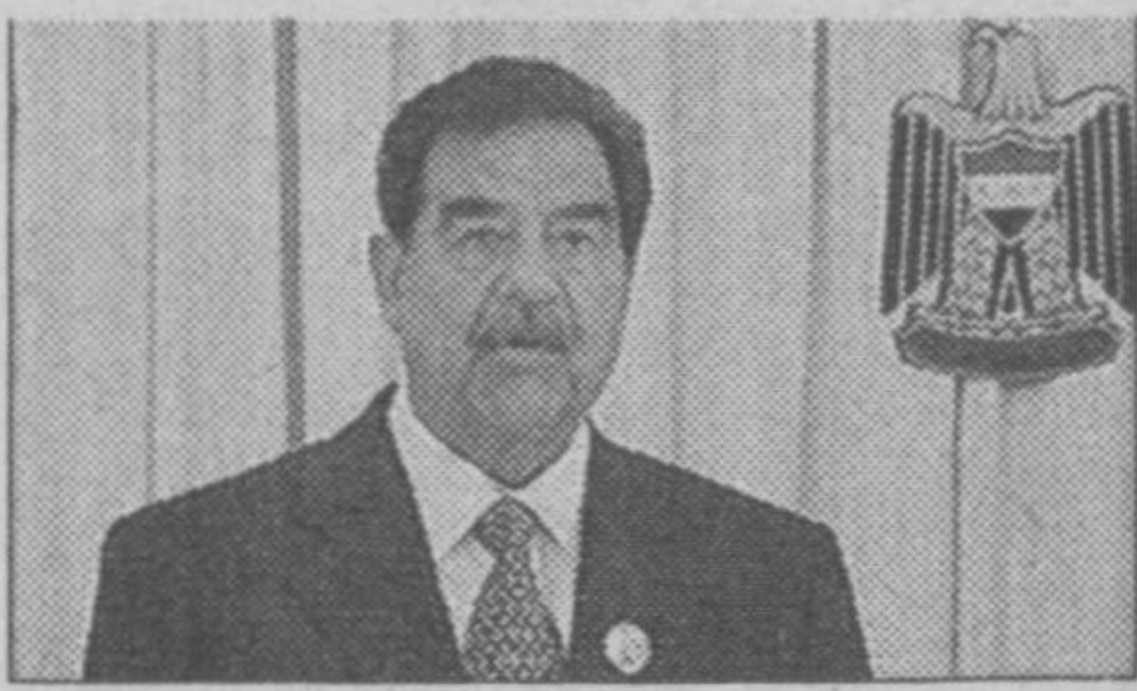
ИБРАТ

лим Суяркуловнинг маълум қилишича, худуддаги 42 мактабнинг барчасига оталиқ ташкилотлари ҳомийлик қилади. Улар мактабларни янги ўқув йилига тайёрлаш, замонавий жиҳозлар билан таъминлашда ёрдам кўрсатишда. Шу мақсадда 40 миллион сўмдан ошдиқроқ маблағ сарфланди.

"Туркистон-пресс"

САДДАМ ҲУСАЙННИНГ ТЕЛЕВИДЕНИЕДАГИ ЧИҚИШИ

Ироқ президенти Саддам Ҳусайн ўз миллати олдида телевидение

орқали чиқиш қилар экан, Ироқ ҳар қандай ўзига қаратилган ҳужумлардан қўрқмаслигини ва унга яраша жавоб беришга тайёрилигини айтган.

Унинг бу чиқишига муносабат билдирар экан, БМТ бош котиби Кофи Аннан бу ҳол халқаро инспекторлар борасида Бағдод ўзининг эски фикрида қолганлигидан

дарак беради, деди. Шунингдек, Қўшма Штатлар президенти ҳам ўз чиқишида Ироқдан тарқалиши кутилаётган хавфга қарши барча вариантлар кўриб чиқилмоқда, хусусан, ҳарбий операция ҳам, дея айтган.

ВАШИНГТОН САФАРИ

Айни вақтда Фаластин мухториятининг юқори мартабали вакиллари, Ёсир Арофатнинг яқин маслаҳатчиси Саёб Эрекат, ички ишлар вазири Абдул Раззоқ ал-Яҳё, иқтисодиёт, саноат ва савдо вазири Мохир ал-Масрилар Вашингтонда АҚШ ҳукумати билан музокаралар ўтказмоқдалар. Кеча улар президент Жорж Бушнинг миллий хавфсизлик бўйича маслаҳатчиси Кондализа Райс билан учрашган, давлат котиби Колин Пауэлл қабулида бўлдилар. Бугун эса ал-Яҳё Марказий разведка бошқармаси раҳбари Жорж Тенет билан учрашади. Мазкур ташрифдан мақсад Фаластин-Исроил низосига барҳам бериш ва Мухторият хавфсизлигини мустаҳкамлашдир.

ИСЛОМОБОД ШИФОХОНАСИДА ТЕРРОР

Покистон пойтахти Исломо-бод шаҳридаги шифохонада номаълум шахс томонидан граната портлатилиши натижасида 4 киши ҳалок бўлиб, уларнинг уч нафари ҳамширалардир. Шунингдек, портлаш вақтида 20 дан ортқ киши жароҳатланди. Шифохона хавфсизлик хизматининг айтишича, террорчи-камикадзе-ларнинг бири ўзидаги гранатани портлатишга улгурган бўлса, унинг 2 нафар шериги қочиб кетган. Ҳозирча мазкур террор жавобгарлигини ҳеч ким ўз зиммасига олмаган.

САУДИЯ ИРОҚ ОПЕРАЦИЯСИГА ҚАРШИ

Саудия Арабистони ташқи ишлар вазири шаҳзода Сауд Ар-Риёд Вашингтоннинг Ироққа қарши ҳарбий операция ўтказишида унга ўз ҳудудларидан фойдаланишига рухсат бермаслигини айтган. Унинг фикрича, Саудия ҳукумати Ироққа ҳужум қилганига нисбатан ўзининг қарши чиқажаклигини ҳеч қачон аширмайди. Айниқса, Бағдод БМТ инспекторларини ўзига таклиф этганидан сўнг, унга қарши операция ўтказиш тўғрисида иш эмас. Лекин, Ар-Риёд Вашингтоннинг терроризмга қарши курашишини қўллаб-қувватлайди.

ЯНГИ МИНГ ЙИЛЛИККА ЎТГАН ИЛЛАТ

Инсоният қанча курашмасин, қанча ташвиш чекмасин барибир учинчи минг йилликка, янги асрга ўзи билан гиёҳвандлик балосини ортмоқлаб ўтди. Бугун ҳам ушбу ил-

лат қанчадан қанча одамларни ўз домига тортмоқдаки, халқаро ҳамжамият ундан қутулиш имконини топа олмаяпти. Нега, нима учун, қачон биз бундай хавфдан холи бўламиз? Савол ортидан савол келаверади. Аммо унга аниқ бир жавоб, аниқ бир ечимнинг ўзи йўқ. Чунки, танганинг икки томони бўлгани каби, кимдир гиёҳвандлик қурбонига айланаётган бўлса, кимдир унинг орқасидан манфаат кўрмоқда.

Дунё эътиборида турган ён қўшнимиз Афғонистон эндигина антитеррор кампанияни бошидан кечирган бўлсада, ҳали ҳам наркотики бизнес борасида халқаро миқёсда асосий марказлардан саналади. Маълумотларга кўра, гарчи мамлакат тепасидан Толибон ҳукумати ағдарилган бўлса-да, лекин, гиёҳванд моддалар етиштириш юқори даражада қолмоқда. Яқинда Афғонистон ҳукумати етакчи хорижий давлатлар вакиллари иштирокида ушбу масалага бағишлаб анжуман ўтказди. Анжуманни очар экан, мамлакат президенти Хамид Карзай наркотики бизнесга қарши курашиш давлатнинг бош вазифаларидан бири бўлиб қолаётганини айт-

ди. Айнан шу кун пойтахт Қобулда 20 та қондаги гиёҳванд модда омма олдида ёқиб юборилдики, бу ҳам заҳри қотилга қарши чора-тадбирлар кўришга жиддий киришилганидан далolat беради. Ички ишлар вазири Тож Мухаммад Вардак эса келгусида ҳам полиция томонидан қош этилган гиёҳванд моддалар сўзсиз ёқиб юборилишига ваъда берди. Вазир Афғонистон жаҳон бозорига героин, опиум каби заҳри қотилларни етказиб берувчи асосий ҳудудлардан бири бўлиб қолар экан, у ҳолда афғонлар халқаро ҳамжамиятнинг тўла ҳуқуқли аъзоси бўла олмаслигини таъкидлади.

БМТ маълумотларига кўра, 2000 йил Афғонистон ўзида ишлаб чиқарилган гиёҳвандлик маҳсулотларининг 75 фоизини Европага етказиб берганлиги аянчли ҳол, албатта. Аммо, ҳозиргача афғон деҳқонларининг аксарияти шунинг орқасидан кун кўриб келганлар. Чунки 1 гектар ерга буғдой ўрнига кўкнори экилса, унинг даромади буғдойникидан 10 баробар катта бўлишини деҳқонлар яхши биладилар. Афғон сиёсатдонларидан бирининг фикрича, афсуски, одамлар заҳри қотилнинг уруғларидан уйларида сақлаб қўйганлар. Қачонки мавриди келса, ўшанда яна уни экиб, ҳосил олишни бошлайдилар. Лекин, уларга тирикчиликнинг бошқа мақбул усулларини ўргатиш лозим.

Кези келганда шунини айтиш лозимки, Афғонистондан чиқаётган гиёҳвандлик маҳсулотларининг асосий қисми рус чегарачилари кўриқлаётган Тожикистон орқали Россияга, сўнгра Европага етиб боради. Оқ ажал хавфига қарши асосий тўсиқ қўйиладиган

мана шу тожик-афғон чегарасида жиноий тўдалар бир йилда тахминан 100 тоннага яқин героинни олиб ўтишга уринадилар, бироқ чегарачилар томонидан унинг аксарияти ушлаб қолинади. Аммо шунга қарамайдан сўнгги 10 йил ичида Россияда гиёҳвандлик тобора авж олиб, уни истеъмол қилувчилар сони 20 баробарга ошган. Айни пай-

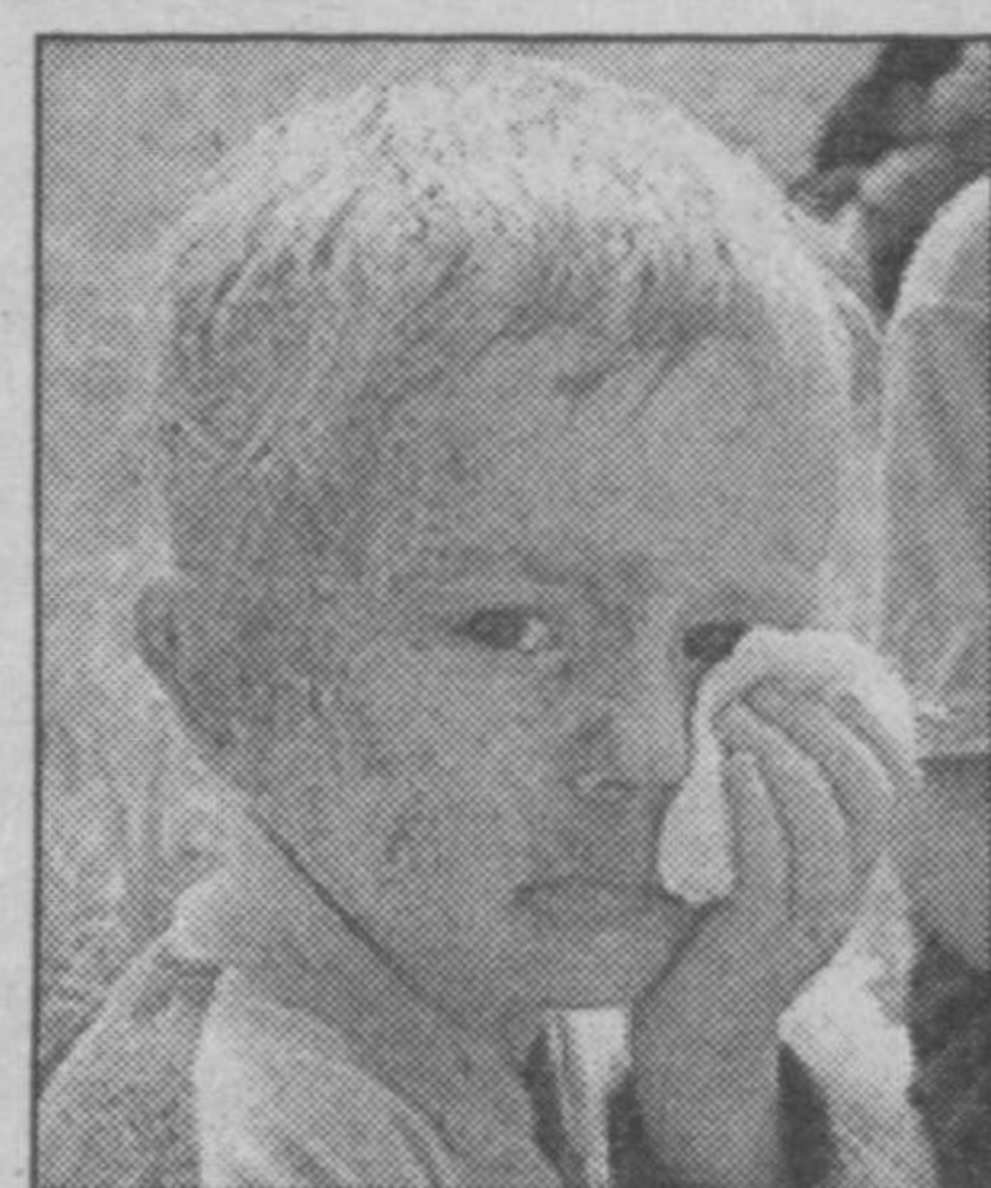

тда 500 минг киши расмий равишда рўйхатдан ўтказилган бўлса-да, амалда уларнинг сони 2.5 миллиондан 4 миллион нафаргачани ташкил этади. Мутахассисларнинг фикрича, Голландия ва Швейцариядаги каби гиёҳванд моддаларнинг енгил кўринишларини қонунийлаштириш керак. Жумладан, Швейцариянинг Берн шаҳрида 1994 йил КОДА клиникаси ташкил топан бўлиб, у ўзининг гиёҳванд мижозларига бепул героин тарқатади. Қабулхонага шифокор кирган вақтда мижозлар жонланишиб қолади ва героин тўлдирилган шприцдан қўлларига уқол қилинган уйларида тарқайдилар. Шунингдек, давлат томонидан уларга ишламаганликлари учун ҳам пул берилади. КОДА нинг ташкил этишдан мақсад эса гиёҳвандларни шифохонага жалб этган ҳолда, аста-секинлик билан тобора қамайтирилган микдорда уларга гиёҳванд моддалар бериш ва уларни даволаш ҳамда бу хавфдан холос этишдир.

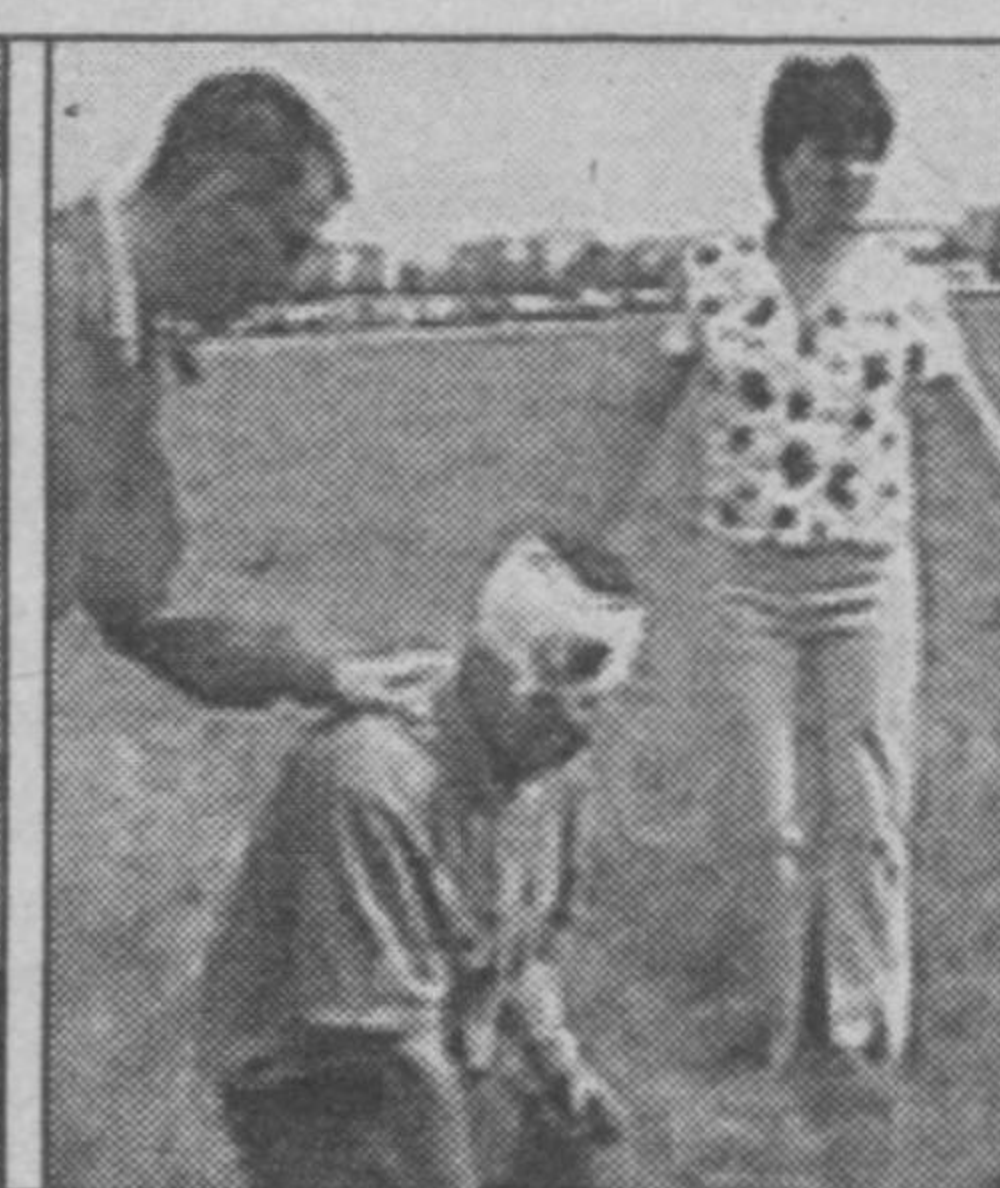
Голландияда эса дозаси 10 кунга етадиган микдорда гиёҳванд моддаларни сақлаган эмас, балки уни сотган кишига жиноий жазога тортилади. Ҳукумат вакили Виталино Канаснинг айтишича, қамоқхона гиёҳвандга ёрдам бермайди, яхшиси уни шифокор орқали даволаш мақсадга мувофиқдир. Энг муҳими эса уларни гиёҳвандликсиз яшаш мумкинлигига ишонттира олиш керак.

Украинанинг Львов шаҳрида мамлакат ҳарбий ҳаво кучларига қарашли 14-авиация корпусининг ташкил топганига 60 йил тўлиши муносабати билан роппа-роса икки ҳафта аввал ўтказилган авиашоу Ҳожа билан тугаганидан барчанинг хабари бор. Боиси, шу кун ҳавода олий даражадаги учувчилик санатини намойиш этаётган Су-27 ва МиГ-29 қирувчи самолётларидан Су-27 тасодифан ерга шўнғий бошлаган ва томошабинлар орасига ёриб кириб, ёнган чиқиши оқибатида портлаб кетган эди.

Қўдан буён авиашоу ташкил этилмаганини ушун шу кун 14-авиация корпуси юбилейига минглаб одамлар тўпланишганди. Ҳожа туфайли ҳалок бўлган 85 кишининг 27 нафари болалар эди. 150 нафардан ортқроқ кишилар эса жароҳат олгандилар. Ҳозирда шифохонада ётган 79 кишидан 8 нафари оғир аҳволда. Украина ҳаво кучларида "қора кун" дея айтилаётган бу маъшум воқеадан

тайёргарликдан ўтмаганлар. Кримда дам олаётган мамлакат президенти Леонид Кучма эса воқеадан хабар топгач, дарҳол Львов шаҳри ёнида авиашоу ўтказилган Скнылив аэродромига етиб келган ҳамда шифохонага ётқизилган кишилар ҳолидан хабар олган. Ва бундай аянчли ҳолат тақдорланмаслиги учун керак бўлса, келгусида авианамоийшларни таъқиқлаб қўйилишини айтган. Чун-

тўқнашиб кетган ва уларнинг ерда турган томошабинлар устига келиб тушишлари оқибатида 70 нафар киши ҳалок бўлиб, юзлаб одамлар жароҳатланган эди. 1982 йили ҳам айнан Германиянинг Мангейм шаҳрида ташкил этилган шоуда Америка вертолётининг аварияга учраши туфайли 46 киши ҳаётдан бевақт кўз юмганди. Ундан аввалроқ эса бундай ҳалокат

“ҚОРА КУН”

ёки Ҳожага айланган байрам

сўнг, ҳукумат томонидан маҳсус комиссия тузилиб, фалокат сабаблари аниқлана бошланди.

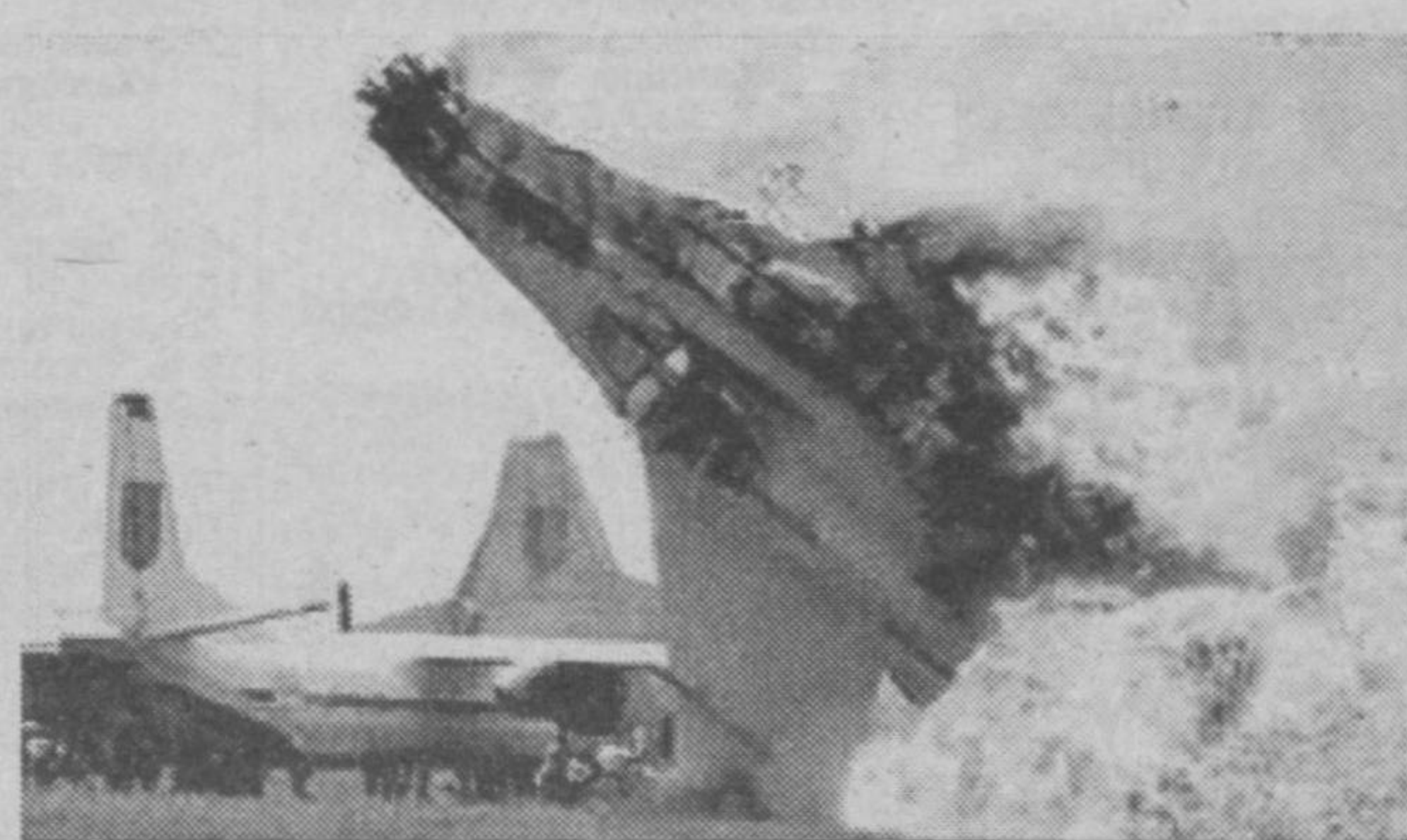
Кеча эса мазкур комиссия мотамга айланган юбилей устидан якуний ҳулосани чиқарди. Комиссия раҳбари, Украина миллий хавфсизлик кенгаши котиби, мудофаа вазири Евгений Марчукнинг айтишича, аввало асосий хатотлик полковник унвонидаги учувчиларда бўлган. Сабаби улар ёзги мавсум топшириқларидан четлашиб кетганликлари боис, натижада самолёт устидан назорат қилиш йўқолган ҳамда улар ўз траекторияларидан чиқиб кетганликлари оқибатида томошабинлар турган аэродром ҳудудига кириб қолганлар. Шунингдек, шоуни ташкил этишда ва учувчиларни тайёрлашда совуққонликка йўл қўйилган. Яъни, томошабинлар ва учуш зонаси нотўғри жойлаштирилган ҳамда учувчилар шоу бошланиши олдида бош

ки, 85 кишининг ўлимига сабабчи бўлган ушбу шоу дунё миқёсида энг Ҳожага айланган байрам деб ҳисобланмоқда. Ҳалокатдан сўнг мамлакат ҳарбий ҳаво кучлари бош қўмондони генерал Владимир Стрельников ва 14-авиация корпуси раҳбари генерал Сергей Онищенко ушбу вазифаларидан четлатилганлар. Шунингдек, фалокат туфайли жабр кўрганлар учун давлат газнасида 2 миллион АҚШ доллари миқдорида ёрдам пули ажратилган.

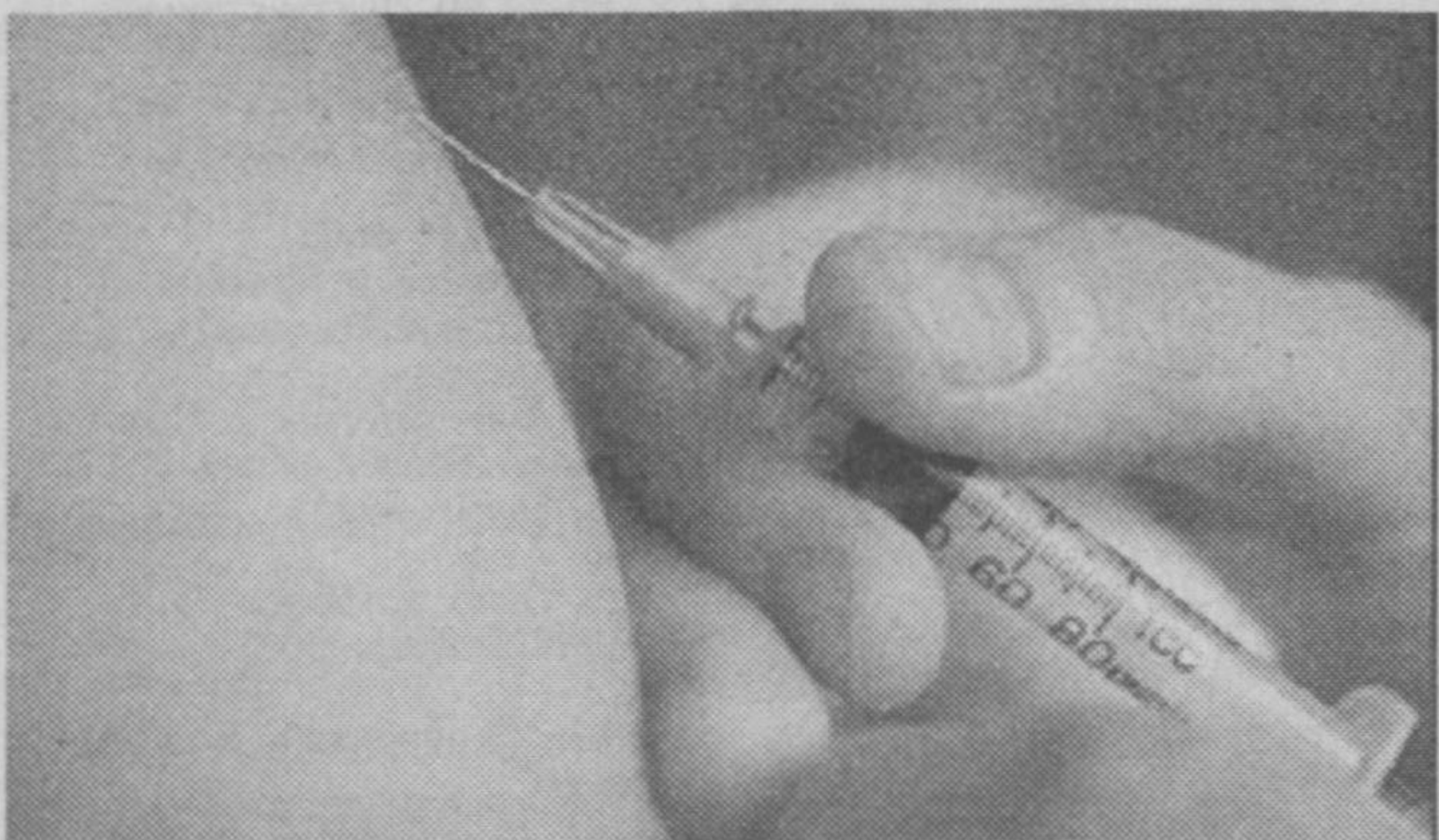
Львов Ҳожага айланган байрамга эса энг катта авиашоу ҳалокати 1988 йил Германиянинг Ҳамбург шаҳридаги Раммштайн ҳарбий базасида юз берган бўлиб, унда ҳавода кўргазмачи чиқиш намойиш этаётган Италия давлатига қарашли икки та самолёт бир-бири билан

собиқ СССР да ҳам кузатиладан бўлиб, 1973 йили товушдан тез учувчи Ту-144 самолёти синов вақтида ҳалокатга йўлланган ва 15 кишининг ўлимига сабабчи бўлган эди.

Кези келганда шунини айтиш керакки, Раммштайн ва Львов Ҳожага айланган байрамга энг оғир аэробатик манёврларни бажаришга келган эдилар. Ҳарбий Европа давлатлари Раммштайн воқеасидан сўнг, бундай кўнгилсизликлар тақдорланмаслиги учун қатъий талаблар ишлаб чиқдилар. Унга кўра, авиалайнерларнинг маршрутидаги оралиқ масофалари кенгайтирилиб, томошабинлар билан аэробатик зона орасидаги масофа ҳам 430 метрдан ошқиб қилиб белгиланди. Бош мақсад инсонлар хавфсизлигини таъминлаш эди.

Саҳифа материалларини “ИНТЕРНЕТ” хабарлари асосида Камолиддин АЛИОХУНОВ тайёрлади.

Душанба, 12

«Ўзбекистон» телеканали
Телеомошбинлар диққатига!
Профилактика муносабати билан душанба, 15 август кун «Ўзбекистон» телеканали кўрсатувлари соат 15.00 дан бошлаб кўрсатилади.

15.00 «Тахлинома».

15.45 ТВ анонс.

15.50 «Туртинчи ҳокимият».

16.10 «Ошин». Телесериал.

16.40 «Обод уйда пок одамлар яшайди».

Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

17.00 1. «Камалак». Кинодастур.

2. «Қўшигим жон-қўшигим».

18.00 ЯНГИЛИКЛАР

18.10 «Мулк».

18.30 «Олтин мерос».

18.45 «Бахтли воқеа».

Телелотерея.

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 Биржа ва банк хабарлари.

20.30 «Ахборот».

21.05 Ўзбекистон халқ артистлари.

21.30 «Бугуннинг гапи».

21.50 2002 йил - Қарияларни қадрлаш йили. «Париси бор уй».

22.10 «Спорт, спорт, спорт».

22.25 «Филипп Марлоу». Телесериал.

23.15 «Ахборот - дайжест».

23.35-23.40 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр тонги.

10.00 «Янги авлод» студияси: «Катта таннафус».

10.20 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

10.35 Саломатлик сирлари.

10.55 Мусиқий лаҳзалар.

11.05 «Давр» ҳафта ичида.

11.40 Болалар экрани «Кувнок сеҳрарлиқ».

12.45 «Давр»-news.

13.05 Бояуддин Боймирзаев «Дуоибад» спектакли. 1-қисм.

14.05 Автосатанат.

14.20 «Дуоибад» спектакли. 2-қисм.

15.15 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари».

16.05 Ўзбекистон Республикаси Мустақиллигининг 11 йиллигига «Озод юрт фарзандлари».

16.20 «Ҳақиқат чегараси».

17.00 «Янги авлод» почтаси.

17.15 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

17.30 Спорт ҳафтанома.

17.45 Хоразм телерадиокомпанияси тақдим этади: «Хива - шарқ гавҳари».

18.05 Ватан манзаралари.

18.25 Тафаккур ёлқунлари.

18.40 Оқшом навалари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.40 Кўна оҳанглари.

19.50 Бир ўлкачи...

20.10 Ёшлар овози.

20.30 Муҳаббат навалари.

20.55 «Эсмeрeльда».

21.30 Қишлоқдаги тенгдошим.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.40 «Муҳаббат қавҳаси». Телесериал.

23.05 «Ёшлар» телеканалда спорт: Интерфутбол. Таннафус пайтида-23.50 Давр.

«Тошкент» телеканали

17.20 ТВда сериал «Официна баридан чиққан фирибгарлар». 52-қисм.

17.45, 19.10, 22.15 «Экспресс» телегазетаси.

18.00 «Болажонлар экрани». «Шарки ва Жорж». 6-қисм.

18.30, 20.00, 21.15, 22.30 «Пойтахт». Ахборот дастури.

18.50 «Халқ саломатлиги йўлида».

19.25 «Авто-News».

19.45 «Камалак».

20.30 ТВда сериал: «Изқувар Пуаро». «Родессия учбурчаги».

21.35 Ҳаёт сабоқлари: «Қирқ тоғоранинг қирқ ноғораси». Кўп қисмли видеофильм премьераси. 8-қисм.

22.55 Кинонигоҳ. «Ҳаёт сурури».

«Халқаро» телеканал
РЖТ 6.30-8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНИЕСИ 15.30 - 16.00

16.05 «Вести».

16.20 «Юзга бир». Шоу.

17.00 «Евроныс» янгиликлари. РЖТ

17.15 «Ким миллионер бўлишни истайди?» Телеуйин.

18.15 «Аралаш».

18.35 «Уйкудаги шер». Кинокомедия.

20.00 «Время».

20.35 «Талабларга биноан тўхташ». Сериал.

УзТВ-IV

21.40 «Немис тўлкини».

22.00 Кинематограф. «Марказий вокзал». Бадий фильм.

23.20 «Ахборот» (рус тилида)

Сешанба, 13

«Ўзбекистон» телеканали
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.35, 17.55 ТВ маркет.

8.40 Газеталар шарҳи.

9.00 «Ўзбектедфильм» намоиши: «Фавворалар».

9.10 Халқ севган дostonлар. «Гурули ва Бозиргон». 2-қисм.

9.40 «Соғлом она - соғлом бола».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР

10.05 «Мулк».

10.25 «Дўст». Бадий фильм.

12.05 «Париси бор уй».

12.25 «Спорт, спорт, спорт».

12.40 «Бозор кўрмаган йигит». Видеофильм.

14.10 «Сўбат оламида».

14.30 «Хазиналар ороли». Мультфильм премьераси.

15.50 «Мусиқа бекати».

«Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

16.00 1. «Олтин тоғ». Телевизион ўйин. 2. «Улғайиш поғоналари».

16.55 «Ватанимга хизмат қиламан».

18.10 Мультфильм.

18.30 «Баркамол авлод орзуи».

18.50 «Инсон ва қонун».

19.10 «Озодлик оҳанглари». Мусиқий композиция.

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)

20.30 «Ахборот».

21.05 Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 11 йиллигига. «Тараққиёт йўли».

21.25 Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар.

21.50 «Ўзбекистон» каналда илк мартаба: «Ошин». Телесериал премьераси.

22.20 Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 11 йиллигига «Тарих кўзгуси».

10-қисм.

22.45 «Олам футбол».

23.05 «Ахборот - дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси: «Дунё ва болалар».

9.35 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

9.50 «Давр»-интервью.

10.05 Мусиқий лаҳзалар.

10.15 «Эсмeрeльда».

10.45 Солиқ ҳақида сабоқлар.

11.00 Болалар экрани «Бинафшарағ шар».

12.35 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари».

12.35 Хоразм телерадиокомпанияси тақдим этади: «Хива - шарқ гавҳари».

14.55 «Ёшлар» телеканалда спорт: Теннис.

14.25 Ватан манзаралари.

14.45 Автопарул.

15.05 «Хамроз». Бадий фильм. 1-қисм.

16.45 «Янги авлод» студияси: «Ассалом, оромгоҳ!».

17.00 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

17.15 Болажон.

17.35 Олов билан юзма-юз. Чемпион сирлари.

17.50 «Ҳақиқат чегараси».

18.10 Келин-қулишайлик.

18.15 Ракурс.

18.35 Каталог.

18.45 Оқшом навалари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.35 Кўна оҳанглари.

19.40 «Давр»-интервью.

19.55 Марди майдон.

20.15 Дидор.

20.35 Ёшлик навалари.

20.55 «Эсмeрeльда».

21.30 Ёшлар овози.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.40 «Муҳаббат қавҳаси».

23.05 «Ёшлар» телеканалда спорт: Нокаут.

23.30 Давр.

23.45 «Ҳақиқат чегараси».

«Тошкент» телеканали

17.20 «Официна баридан чиққан фирибгарлар». 53-қисм.

17.45, 19.05, 22.15 «Экспресс» телегазетаси.

18.00 «Болажонлар экрани». «Шарки ва Жорж». 7-қисм.

18.30, 20.00, 21.15, 23.00 «Пойтахт». Ахборот дастури.

18.50 «Спорт ва болалар».

19.20 «Аёл-она, мураббий, раҳбар».

19.35 «ТВ плюс».

20.30 ТВда сериал: «Изқувар Пуаро». «Клэксемалик ошпазнинг саргузаштлари».

21.35 Ҳаёт сабоқлари: «Қирқ тоғоранинг қирқ ноғораси». 9-қисм.

22.30 «Туризм ҳақида».

23.25 Кинонигоҳ. «Оқшом чоғи ариш алоҳида».

«Халқаро» телеканал
РЖТ 6.30-8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНИЕСИ 15.30 - 16.00

16.05 «Вести».

16.20 СҒИ тақдим этади: «Байрамлар юрти».

16.45 «Болалар қўлағанда».

17.00 «Евроныс» янгиликлари. РЖТ

17.15 «Оилавий ришталар». Сериал.

18.15 «Одам-қадиллак». Кинокомедия.

20.00 «Время».

20.35 «Талабларга биноан тўхташ». Сериал.

УзТВ-IV

21.40 К. Орбакайте иштирокидаги концерт дастури.

23.10 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)

23.20 Кинематограф. «Ишонч». Бадий фильм.

00.50 «Ахборот» (рус тилида)

Чоршанба, 14

«Ўзбекистон» телеканали
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.35, 17.55 ТВ маркет.

8.40 Газеталар шарҳи.

9.00 «Ўзбектедфильм» намоиши: «Хонобод».

9.10 Халқ севган дostonлар. «Гурули ва Бозиргон». 2-қисм.

9.40 «Бахтимизга омон бўлинг».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР

10.05 Алифбо сабоқлари.

10.25 «У замонлар ўтиб кетди». Бадий фильм.

11.40 «Калб гавҳари».

12.05 «Баркамол авлод орзуи».

12.30 «Остонаси тўлқондан».

12.50 Муайтай бўйича республика биринчилиги.

13.25 «Ошин». Телесериал.

14.10 Дутор ва танбур тароналари.

14.30 «Найранг». Бадий фильм.

16.10 «Ягона оилада».

16.40 Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 11 йиллигига. «Тараққиёт йўли».

Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

17.00 1. «Сеҳрли харфлар оролчаси». 2. «Болалар ва катталар».

18.10 Тазкандо бўйича Осиё чемпионати.

18.35 «Аёл дунёни тебратар».

18.55 Бир ҳуфт қўшиқ.

19.05 «Мулк».

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 «Юзма-юз».

20.30 «Ахборот».

21.05 Ўзбекистон - Ватаним маним».

21.35 «Парламент вақти».

21.55 «Ўзбекистон» каналда илк мартаба: «Ошин». Телесериал премьераси.

22.25 «Спорт, спорт, спорт».

22.40 «Мувозанат».

23.05 «Ахборот - дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси: «Дунё ва болалар».

9.35 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

9.50 «Давр»-интервью.

10.05 Мусиқий лаҳзалар.

10.15 «Эсмeрeльда».

10.45 Солиқ ҳақида сабоқлар.

11.00 Болалар экрани «Бинафшарағ шар».

12.35 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари».

12.35 Хоразм телерадиокомпанияси тақдим этади: «Хива - шарқ гавҳари».

14.55 «Ёшлар» телеканалда спорт: Теннис.

14.25 Ватан манзаралари.

14.45 Автопарул.

15.05 «Хамроз». Бадий фильм. 2-қисм.

16.45 «Янги авлод» студияси: «Ассалом, оромгоҳ!».

17.00 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

17.15 Болажон.

17.35 Олов билан юзма-юз. Чемпион сирлари.

17.50 «Ҳақиқат чегараси».

18.10 Келин-қулишайлик.

18.15 Ракурс.

18.35 Каталог.

18.45 Оқшом навалари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.35 Кўна оҳанглари.

19.40 «Давр»-интервью.

19.55 Кўна оҳанглари.

20.00 «Умр дафтар»и туркумидан: «Мутал Бурхон».

20.05 Видеофильм. 2-қисм.

20.15 Бегийм.

20.35 «Ёр ишқи». Мусиқий дастур.

20.35 «Эсмeрeльда».

21.30 Ёшлар овози.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.40 «Муҳаббат қавҳаси».

23.05 «Ёшлар» телеканалда спорт: Интерфутбол. Таннафус пайтида-23.50 Давр.

«Тошкент» телеканали

17.20 ТВда сериал «Официна баридан чиққан фирибгарлар». 54-қисм.

17.45, 19.15, 22.15 «Экспресс» телегазетаси.

18.00 «Болажонлар экрани». «Шарки ва Жорж». 8-қисм.

18.30, 20.00, 21.15, 23.10 «Пойтахт». Ахборот дастури.

18.50 «Қамолот фасли».

19.30 «Умр йўлдоши».

20.30 ТВда сериал: «Хозир ёки ҳеч қачон».

21.40 Ҳаёт сабоқлари: «Қирқ тоғоранинг қирқ ноғораси». 11-қисм.

22.35 Кинонигоҳ. «Рицарь қилич».

«Халқаро» телеканал
РЖТ 6.30-8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНИЕСИ 15.30 - 16.00

16.05 «Вести».

16.20 СҒИ тақдим этади: «Байрамлар юрти».

16.45 «Вакт хазинасидан».

17.00 «Евроныс» янгиликлари. РЖТ

17.15 «Оилавий ришталар». Сериал.

18.15 «Гранд-отель». Бадий фильм.

20.00 «Время».

20.35 «Талабларга биноан тўхташ». Сериал.

УзТВ-IV

21.40 «Ишбилармон қишлоқлар».

22.00 «Авиация дунёси».

22.20 «Соккер клуб».

22.40 Кинематограф. «Ой нури» агентлиги. Бадий фильм.

00.15 «Ахборот» (рус тилида)

Пайшанба, 15

«Ўзбекистон» телеканали
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.35, 17.55 ТВ маркет.

8.40 Газеталар шарҳи.

Ёзги таътил кунларида: «Болалар сайёраси».

9.00 1. «Сеҳрли харфлар оролчаси». 2. «Болалар ва катталар».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР

10.05 «Мулк».

10.25 «Узлигини йўқотиш». Бадий фильм. 1-қисм.

11.35 «Рангин дунё».

12.05 «Спорт, спорт, спорт».

12.20, 15.45 ТВ клип.

12.30 «Мувозанат».

12.55 «Ўзбекистон - Ватаним маним».

13.25 «Ошин». Телесериал.

14.10 Тазкандо бўйича Осиё чемпионати.

14.35 «Узлигини йўқотиш». Бадий фильм. 2-қисм.

15.55 «Аёл дунёни тебратар».

16.15 «Парламент вақти».

16.40 «Портретта чизгилар».

Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

17.00 1. «Сеҳрли харфлар оролчаси». 2. «Болалар ва катталар».

18.10 Тазкандо бўйича Осиё чемпионати.

18.35 «Аёл дунёни тебратар».

18.55 Бир ҳуфт қўшиқ.

19.05 «Мулк».

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)

20.30 «Ахборот».

21.05 Телемулоқот: «Соғлом авлод - бу бизнинг келажагимиз».

21.40 «Қўшигимиз Сизга армуғон».

22.05 «Саҳна ҳаёти».

22.30 «Йул бошида».

22.50 «Филипп Марлоу».

23.40 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси: «Ассалом, оромгоҳ!».

9.30 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

9.45 Болажон.

10.05 Мусиқий лаҳзалар.

10.15 «Эсмeрeльда».

10.45 Ракурс.

11.05 «Умр дафтар»и туркумидан: «Мутал Бурхон».

11.05 Видеофильм. 1-қисм.

11.20 Спорт-нотаси.

11.50 Чемпион сирлари.

12.10 Болалар экрани «Алиса гаройиботлар мамлакатид».

12.15 Видеофильм.

13.25 Интерфутбол.

13.05 Ёшлар овози.

13.25 «Хамроз». Бадий фильм. 2-қисм.

16.40 Олов билан юзма-юз. «Ҳақиқат чегараси».

17.35 Уйна, болажон, уйна.

17.50 «Янги авлод» студияси: «Оқабутар».

18.15 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

18.20 Табобат оламида.

18.40 Оқшом навалари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.40 Кўна оҳанглари.

19.45 Ёшлар овози.

20.05 «Умр дафтар»и туркумидан: «Мутал Бурхон».

20.05 Видеофильм. 3-қисм.

20.20 «Давр»-репортаж.

20.30 Ёшлик қўшиқлари.

20.55 «Эсмeрeльда».

21.30 Аскар мактублари.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.40 «Муҳаббат қавҳаси».

23.05 «Ёшлар» телеканалда спорт: Ринг қироллари.

00.05 Давр.

00.20 «Ҳақиқат чегараси».

«Тошкент» телеканали

17.20 ТВда сериал «Официна баридан чиққан фирибгарлар». 55-қисм (яқунловчи)

17.50, 19.15, 22.20 «Экспресс» телегазетаси.

18.05 Мультфильм.

18.15 «Навнхил».

18.30, 20.00, 21.20, 23.10 «Пойтахт». Ахборот дастури.

18.50 «Қамолот фасли».

19.30 «Умр йўлдоши».

20.30 ТВда сериал: «Хозир ёки ҳеч қачон».

21.40 Ҳаёт сабоқлари: «Қирқ тоғоранинг қирқ ноғораси».

22.35 Кинонигоҳ. «Рицарь қилич».

«Халқаро» телеканал
РЖТ 6.30-8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНИЕСИ 15.30 - 16.00

16.05 «Вести».

16.20 СҒИ тақдим этади: «Байрамлар юрти».

16.45 «Вакт хазинасидан».

17.00 «Евроныс» янгиликлари. РЖТ

17.15 «Оилавий ришталар». Сериал.

18.15 «Гранд-отель». Бадий фильм.

20.00 «Время».

20.35 «Талабларга биноан тўхташ». Сериал.

УзТВ-IV

21.40 «Ишбилармон қишлоқлар».

22.00 «Авиация дунёси».

22.20 «Соккер клуб».

22.40 Кинематограф. «Ой нури» агентлиги. Бадий фильм.

00.15 «Ахборот» (рус тилида)

Жума, 16

«Ўзбекистон» телеканали
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.35, 17.55 ТВ маркет.

8.40 Газеталар шарҳи.

Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

9.00 1. «Мен бобомдек бўлишни хоҳлайман». 2. «Цирк, цирк, цирк».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар.

10.05 «Гаройиб тўти Поли». Бадий фильм.

11.30 «Ўзбекистон: XXI аср ёшлари».

12.05 «Фанимиз истикболлари».

12.30 «Саҳна ҳаёти».

12.55 «Қўшигимиз Сизга армуғон».

13.20 «Олам». Телеальманах.

14.10 «Йул бошида».

14.30 Кундузги сеанс: «Кузги марффон». Бадий фильм.

16.05 Ўзбекистон бастакорлари.

16.30 «Қўққ сабоқлари».

Ёзги таътил кунларида «Болалар сайёраси».

17.00 1. «Қиролликдаги саргузаштлар». Мультсериал. 2. «Уйла, Изла, Топ!» Телемунобақа.

18.10 «Тиббиёт оидмлари».

18.25 «Бу ажиб фасл».

18.45 «Тафсилот».

19.05 «Хидоят сари».

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 «Истиклол наҳидаси».

20.30 «Ахборот».

21.05 Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 11 йиллигига. «Тараққиёт йўли».

21.35 «Ўзбекистон» каналда илк мартаба: «Ошин». Телесериал премьераси.

22.05 «Сўбат оламида».

22.20 «Спорт, спорт, спорт».

22.35 «Ахборот - дайжест».

22.55 Футбол бўйича Ўзбекистон чемпионати. «Пахтакор» - «Насасф». «Пахтакор». Марказий стадиондан олиб кўрсатилади

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси: «Оқабутар».

9.30 «Кундуз амакининг ҳикоялари». Мультсериал.

9.45 Уйна, болажон, уйна.

10.00 «Давр»-интервью.

10.15 Мусиқий лаҳзалар.

10.30 «Эсмeрeльда».

11.00 «Умр дафтар»и туркумидан: «Мутал Бурхон».

11.05 Видеофильм. 2-қисм.

11.15 Минг бир маслаҳат.

11.35 Мультфильм.

13.00 Ёшлар овози.

13.20 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари».

14.10 Бегийм.

14.30 Интерфутбол.

16.10 «Сирли шарча». Бадий фильм.

17.15 Азизим.

18.00 «Янги авлод» студияси: «Спорт майдончаси».

18.20 Хуқуқ ва бурч.

18.40 Оқшом навалари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.40 Кўна оҳанглари.

19.45 Ёшлар овози.

20.05 «Умр дафтар»и туркумидан: «Мутал Бурхон».

20.05 Видеофильм. 3-қисм.

20.20 «Давр»-репортаж.

20.30 Ёшлик қўшиқлари.

20.55 «Эсмeрeльда».

21.30 Аскар мактублари.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.40 «Муҳаббат қавҳаси».

23.05 «Ёшлар» телеканалда спорт: Ринг қироллари.

00.05 Давр.

00.20 «Ҳақиқат чегараси».

«Тошкент» телеканали

17.20 «Сени излаб». Қисқа метражли бадий фильм.

17.55, 19.20, 22.20 «Экспресс» телегазетаси.

18.10 «Болажонлар экрани». «Шарки ва Жорж». 9-қисм.

18.30, 20.00, 22.00, 23.35 «Пойтахт». Ахборот дастури.

18.50 «Олтин ноҳун». Т. Алиматов. 1-қисм.

19.35 «Эл хизматид».

19.50 Мусиқий лаҳзалар.

20.30 ТВда сериал: «Хозир ёки ҳеч қачон».

21.20 Ҳаёт сабоқлари: «Қирқ тоғоранинг қирқ ноғораси».

22-қисм.

23.00 «Кинонигоҳ». «Майерлинг».

1-қисм.

«Халқаро» телеканал
РЖТ 6.30-8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНИЕСИ 15.30 - 16.00

16.05 «Вести».

16.20 «Мультсеанс».

17.00 «Евроныс».

РЖТ

17.15 «Оилавий ришталар». Сериал.

18.15 «Инсон ва қонун».

18.50 «Муъжизалар майдони».

20.00 «Время».

20.35 «Лев Лешченковнинг юбилей концерти».

УзТВ-IV

21.40 «Ишбилармон қишлоқлар».

22.00 «Авиация дунёси».

22.20 «Соккер клуб».

22.40 Кинематограф. «Ой нури» агентлиги. Бадий фильм.

00.15 «Ахборот» (рус тилида)

ЛЬЮИС РИНГГА ТУШИШГА ТАЙЁР, ФАҚАТ АРЗИГУЛИК ПУЛ БЕРИШСА, БАС

"Темир мушт" номини олган америкалик Майк Тайсон устидан галаба қозонган, WBC ва IBF йўналишлари бўйича жаҳон чемпиони британиялик Леннокс Льюис агарда унга яхшигина маблағ тўлашса яна рингга чиқишини айтган. Маҳаллий ҳокимият таклифи билан Ямайкага келган Льюис, кимдаким менинг рингдаги имкониятларим билан синашиб кўрмоқчи бўлса, марҳамат арзигулик миқдорда пул қўйсин. Мен ҳамиша тайёрман, дея айтган. 37 ёшли боксчи Тайсондан сўнг у билан рингга чиқмоқчи бўлган украиналик Владимир Кличкони ўзига тенг кўрмаган эди. Мухаммад Али ва Рэй Леонардлар сингари катта галаба билан спортдан кетиш ниятида бўлган Льюис "Дунё ҳали менинг тўлиқ имкониятларимни кўрганича йўқ", дея айтган.

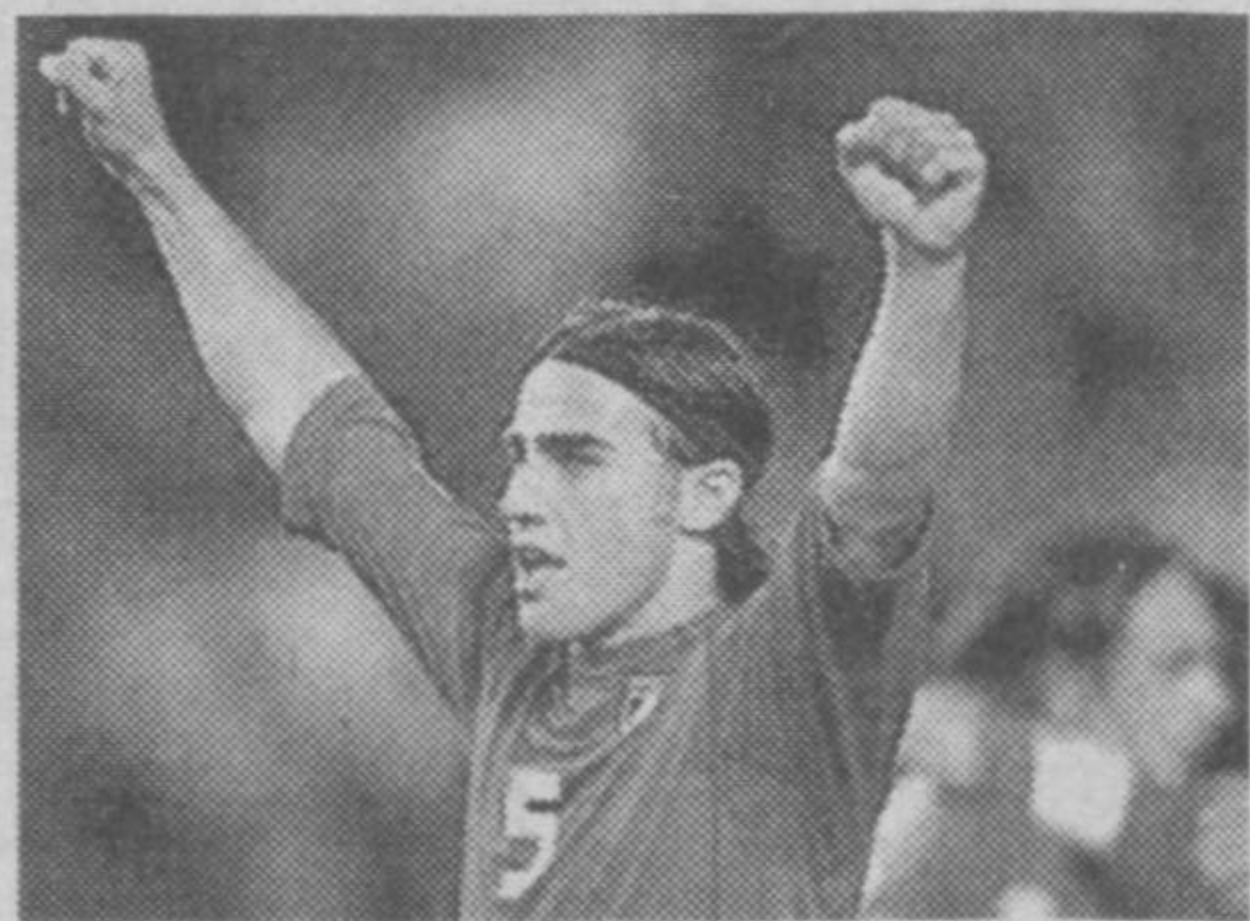
Дарвоқе, унинг Ямайка келишига, Кингстон шаҳрида ўтказилган "Ямайка гўзали" конкурси сабаб бўлди. Чунки, Льюис уйланимқочи бўлиб юрган 26 ёшли Вайолет хоним мазкур танловда иккинчи ўринни олди.

БАТИСТУТА АРГЕНТИНАНИ ҲИМОЯ КИЛАДИМИ?

Июнь ойида Осиёда бўлиб ўтган жаҳон чемпионатида Аргентина терма жамоасининг мағлубият билан уйга қайтганидан сўнг Габриэл Батистута миллий жамоаси шарафини ҳимоя қилишини тўхтатмоқчи бўлганлигини айтган эди. Лекин, келаётган ноябрь ойида Токиода Япония терма жамоаси билан Аргентина термаси ўртасида бўладиган ўртоқлик учрашувида Батистута майдонга тушуши мумкин. Ҳатто, ташкилотчилар, Аргентина терма жамоаси юлдузларини бу учрашувда иштирок этишлари учун керагича маблағ сарфлашга тайёрлар. Батистута айни пайтда Италиянинг "Рома" клубида ўйнамоқда.

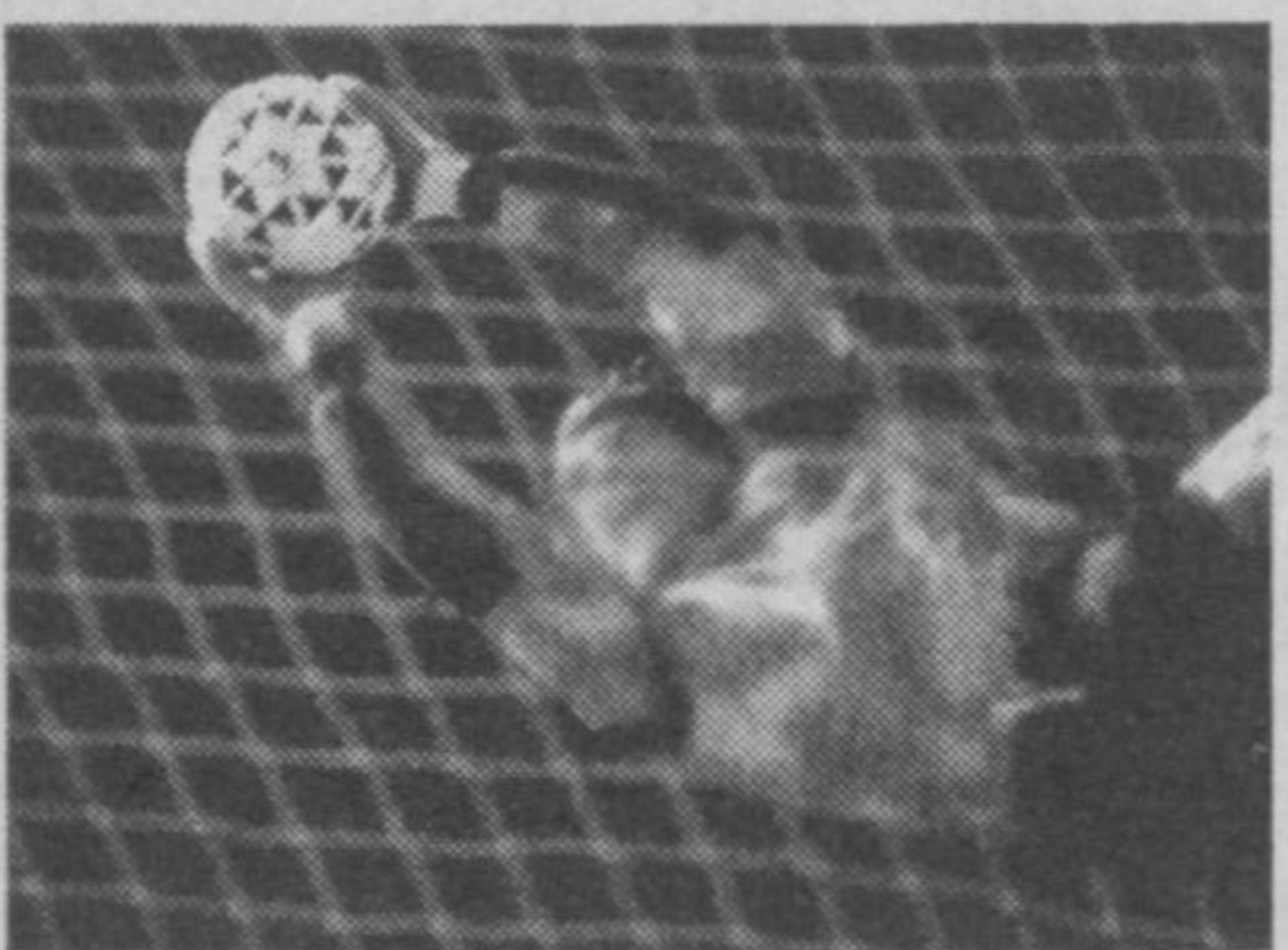
КАННАВАРО РОНАЛДО БИЛАН БИР ЖАМОАДА

ДАРВОЗА ТЎСИНИ ЎЗ ҚЎРИҚЧИСИНИ ЎЛДИРДИ

Венгриянинг Эгер шаҳридаги ўйингоҳда ўтказилаётган футбол вақтида дарвоза тўсинининг тушиб кетиши боис, дарвозабон ҳалок бўлди. Бош қисмидан жабрланган дарвозабон шифохонага олиб кетилаётган вақтда йўлда вафот этди.

Маҳаллий матбуотнинг ёзишича, бундай ҳолат жорий йилда биринчи бор кузатилаётгани йўқ. Шунингдек, дарвозалар металлдан тайёрланаётганлиги ҳам жиддий ҳалокатларга сабаб бўлаяпти.

Италия терма жамоаси ва "Парма" клуби ҳимоячиси Фабио Каннаваро "Интер" раҳбарияти билан 4 йилга шартнома тузди. Энди у Бразилия футболнинг ёрқин юлдузи Роналдо билан бир жамоада ўйнайдиган бўлди. Аввалроқ эса Андрей Шевченконинг "Милан" клуби уни ўз таркибига қақирган эди.

"ФУТБОЛИМИЗ КЕЛАЖАГИ"

Аввал хабар берганимиздек, болалар ва ўсмирлар ўртасида ўзбек футболнинг 90 йиллигига бағишлаб ўтказилаётган "Футболимиз келажаги" турнирининг Қўқон шаҳрида бўладиган финал баҳсига борадиган вилоятлар вакиллари биринкетин маълум бўлмоқда. Жумладан, куни кеча 12-14 ёшли болалар ўртасида Тошкент шаҳар ғолиблари аниқланди. Юнусобод туманидаги "Инструментальщик" стадионида уюштирилган финал учрашувида Чилонзор туманининг "Гулистон" жамоаси А.Икромов туманининг Ойдин Собирова номли маҳалласи жамоаси устидан 2:1 ҳисобида галаба қозонди ва Республика босқичига

йўлланма олди, 3-ўрин эса Шайхонтохур туманининг Бокқўча жамоасига насиб этди.

Эндиликда шаҳар ғолиблиги учун 9-11 ёшли болалар ўртасида мурасасиз учрашувлар ўтказилмоқда.

ЁШЛАРГА ЭЪТИБОР

Мамлакатимиз ўқувчилари ҳаётида муҳимлик касб этган ёзги таътил ҳам аста-секин ўтиб бормоқда. Зеро, уларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказишга жойларда алоҳида эътибор берилмоқда. Жумладан, Сурхондарёда вилоят ҳокимлиги ва "Қамолот" ёшлар ҳаракатининг вилоят бўлими ташаббуси билан ташкил этилган тадбир фикримизга далил бўла олади. Мустақиллигимизнинг 11 йиллигига бағишлаб иқтидорли ўқувчилар ўртасида ўтказилган шахмат-шашка мусобақаси ёшларимизда катта таассурот қолдирди ва ғолиблар эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

ЭНДИГИ НАВБАТ ЖАҲОН КУБОГИГА

Қўшни Қозоғистон Республикасининг Остона шаҳрида ўсмирлар ўртасида ташкил этилган таэквандо бўйича Осиё чемпионатида ҳамюртларимиз мамлакатимизда спортнинг бу турига қизиқиш катталигини ва эътибор ҳам кучли бўлаётганлигини исботлашди. Вакилларимиз Дилшод Мирбобоев, Акмал Эргашев, Дамир Қурбонов, Михаил Чесноков ҳамда Шаҳноза Раҳмоновалар олтин медал соҳиблари бўлишди. Ва умумий ҳисобда 14 та олтин, 9 та кумуш ва 5 та бронза медаллари билан ватанимизга қайтдилар. Эндиги навбат Аргентинада бўладиган жаҳон кубогига қизгин тайёргарлик кўришдир.

ЎЗБЕК БОКСИ

Бугун ўзбек бокси деганда кўз олдимизда Руфат Рисқиев, Мухаммадқодир Абдуллаев, Руслан Чагаев, Қувончбек Тайганбоевлар гавдаланади. Зеро, улар спорт орқали Ўзбекистон довругининг дунёга таралишига ҳисса қўшмоқдалар. Газетамизнинг аввалги сонларида эса айнан бугун, яъни 10 август куни Мухаммадқодир, Руслан ва Қувончбеклар АҚШнинг Лас-Вегас шаҳрида ўзларининг навбатдаги рейтинг жанглариини ўтказишлари ҳақида хабар берган эдик.

Дарвоқе, куни кеча эса шунга ўхшаш Наманганнинг Давлатобод туманида Хитой, Сурия, Тожикистон, Қирғизистон ва Ўзбекистон чарм қўлқоп усталари иштирокида нуфузли мусобақа бўлиб ўтди. 13 та вазн тоифасида беллашган боксчилар ўртасида асосий ғолиб ўринларни ҳамюртларимиз эгаллашди. Жумладан, Файрат Аҳмедов, Музаффар Юсуфбеков, Нозимжон Азимов, Алишер Матниёзов, Шерзод Қурбоновлар чемпионлик шохсупасига кўтарилдилар. Бу мусобақадан кўзланган мақсад эса ўзбек боксини янада шакллантириш ва юқоридаги спортчиларимизга ўхшаб янги юлдузларни кашф этишдир.

Ўрта махсус, касб-хунар таълимини ривожлантириш институти Малака ошириш ва қайта тайёрлаш факультети куйидаги лавозимларга танлов эълон қилади:

1. "Ўзбекистонда демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти" кафедраси:

Кафедра мудири — 1
Профессор — 1
Доцент — 1
Катта ўқитувчи — 1
Ассистент — 1

2. "Касб-хунар таълими педагогикаси ва психологияси" кафедраси:

Кафедра мудири — 1
Профессор — 1
Доцент — 2
Катта ўқитувчи — 1

3. "Касб-хунар таълими технологияси" кафедраси:

Профессор — 1

Доцент — 2
Катта ўқитувчи — 2
Ассистент — 1

4. "Касб-хунар таълимида инфорацион ва коммуникацион технологиялар" кафедраси:

Профессор — 1
Доцент — 2
Катта ўқитувчи — 1

5. "Касб-хунар таълими менежменти ва маркетинги" кафедраси:

Кафедра мудири — 1
Профессор — 1
Катта ўқитувчи — 1

Бекобод туманидаги 2-мактаб томонидан 1999 йилда Кенжаев Хайрулла Валиевич номига берилган ОР-А №626199 рақамли аттестат йўқолганлиги сабабли
БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Фаргона Давлат Университети томонидан 1997 йилда Бойқўзиева Дилшодахон Комиловна номига берилган №171653 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли
БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Республика таълим маркази жамоаси, "Умумий ўрта ишлар методик бўлими" бошлиғи Назира Ботировага онаси
Сулув АЗИЗХҲАЕВнинг вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор қилади.

Манзил: Тошкент ш., Пушкин кўчаси, 7-уй, 7-қават. Тел: 136-22-12

Ариза ва хужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой давомида қабул қилинади.

Ғафур Фулом бўлиб хаёлотга банд,
Икки шогирди-ла борди Самарқанд.
Яъни Ҳамид Фулом ва Саид Аҳмад,
Поезддан тушишгач улар кўп заҳмат
Чекмай, Айний домла уйин топишди,
Шу лаҳза гаплари гапга ёпишди.
Ғафур Фулом уч-тўрт лимўни савго
Элтганлиги бўлди боиси ғавго.
Ҳазиллашиб деди кеча Қафқоздан
Учувчи дўстларим лутфу эъзоздан,
Келтиришган эди беш-олти лимон,
Сизга илингандим бу икки гумдон,
Этибди вагонда илиниб кўзим,
Сўнг бирини ичдим чой ила ўзим,
Деганида Айний кўзларидан ёш
Чиқиб кетай деди, тополмай бардош.
Ўзига аталган лимўлар ноҳақ,
Ейилганидан у эзиларди нақ,
Кейин қолганига этгандай шукур,

Айний нишолдаси эди лаззатли.
Улар хайрлашув чоғида Айний:
"Бухороча ҳолвани, деди — баайни
Ҳали емагансиз, келсангиз бу гал
Тайёрлаб берайки бамисли асал".
Кўчага кузатиб кўп юриб, толиб,
Айний уйга қайтди, сўнг чарчаб қолиб.

Ғафур Фулом ила иккита шогирд,
Регистон майдонин айланишди гирд.
Ғафур Фулом баъзан нафасин ростлаб,
Тўхтаб, шогирдларга уқтирарди гап.
Сўзлаганда чақнаб кўзларидан нур,
Самарқанд тарихин биларди чуқур.
Дерди бу жойларда минглаб ҳавойи,
Одамлар юргандир ҳамда Навойи!
Ё Мирзо Улуғбек ташлаган қадам,
Юлдузларни санаб юритган қалам!
Бу икки улуг зот каби беиллат

Кўпларда ушалган орзуя ҳавас!
Бир шогирд ўглидек Саид Аҳмад ҳам,
Улуғ зотга бўлган мунису ҳамдам!
Дуо фотиҳасин олиб камрон,
Мана охирида бўлди Қахрамон!
"Акангиз йўлини берсин сизга ҳам" —
Деб, айтган эканлар опа Муҳаррам!
Ғафур Фулом олган чоғида унвон,
Тилаги ижобат бўлди бегумон.
"Уруш пайти эди, — дер Саид Аҳмад, —
Ғафур Фулом ила чекиб кўп заҳмат.
Союз мажлисида ўтирдик бир бор,
Алексей Толстой деган ижодкор,
"Иван Грозний"син берарди ўқиб,
Ўзича мардона фалсафа сўқиб.
Ғафур Фулом эса қандайдир сурат,
Чизиб ўтирарди мамнун, божурят!
Сўнг қозонни менга узатди аста,
"Азизим, ўйлаб топ бун бир пасда",

Мунозара учун бошланганда гап,
Ғафур Фулом чиқди минбарга яшнаб,
Холис фикрларни этганда баён,
Хайрон боқиб унга Ҳамид Олимжон,
Ичида дер эди бу Ғафур бало,
Расм чизса ҳамки баҳоси аъло!
Ғафур Фулом ила Сотти Хусайн
Можаросин гоҳо эслаб атайин,
Сўз кетганда дерди Ойбек домулло:
"Ғафурми, эх, Ғафур лўли-ку илло
Бировга ўзини қўймас талатиб,
Рақибга хўрозқанд қўяр ялатиб".
Ғафур Фулом кулса яйраб, шўх кулиб,
Кўзидан маржондай ёши тўкилиб.
Жаҳли кўзигандай қочганда ақли,
Рақибдан кучлироқ, чиқарди жаҳли.
Бир марта мени ҳам пахтага ўраб
Боплаганди, кейин у узр сўраб,
Келиб, машинада қилдириб сайр,

ДОМЛА АЙНИЙ НИШОЛДАСИ ВА БУХОРОЧА ҲОЛВАСИ

"Сени соғинганда..." (шеърый романдан парча)

Айний кўзларида чараклади нур.
— "Домла Абдуғафур топинг баракат,
Бизни излаб кебсиз қилиб ҳаракат.
Эҳтиётлаб ейман лимў кўп шиғо"
Деб, олиб беркитиб қўйди шу асно.
Гап-гапга уланиб, тўкин дастурхон,
Устида илтифот кўргузиб мезбон,
Қоришканбага прототип Айний —
Деган гапни инкор этди баайни!
Лутф ила меҳмоннинг азизлигини
Билдирди кўрсатмай хасислигини.
У ҳақда қулгили кўп латиға бор,
Домла хасис эмас, эди тежамкор!
Уйда нишолда йўқлиги сабаб,
Эсга тушиб мезбон деди шундай гап:
"Мулло Абдуғафур бозордан асло
Зинҳор сотиб олиб еманг нишолдо!
Улар қаллоб, сизга ўзим атайлаб,
Нишолдо қиб берай, ейсиз бай-байлаб".
Домла мис қозон-ла олдию чилчўп,
Нишолдо қилишга сўнг киришди хўп.
Қизлари бозорга бориб то қиём,
Олиб келгунча иш бўлди тамом.
Меҳмонлар бу янглиғ нишолдани, бас,
Емаган эдилар, қилишиб ҳавас,
Самарқанд нониға урдилар бўлаб,
"Қаллоб"дан нишолда олсанг пул тўлаб,
Шубҳасиз бу хилда бўлмагай тотли,

Фарзандга эгадир ахир қай миллат?
Буюк аждодларнинг ғурури дилда,
Бизлар бахтлидирмиз ҳар бир маҳфил-
да.
Ғафур Фулом кейин йўл олди Ургут,
Ишончдан шоирнинг бағри бўлиб бут!
Халқ нойиби бўлиб қайтаркан Шошга,
Дунёнинг ташвиши кезарди бошда.

Улуғлар бир илинж ахтариб юрмас,
Улар ҳеч бир жойда тўхташиб турмас.
Улар шон-шўҳрат-ла интилар олға,
Бу гапларим ҳаргиз эмас муболға.
"Хатто камтар она берганда баҳо,
Ғафур Фулом эди қомусий даҳо,
Рус ила сўзлашарди тик,
Тожик билан эди сўхбатда тожик.
Қозоққа қозоғу татарга татар,
Уйғурга уйғурдек гоҳ ундан баттар.
"Садр полвон" деган уйғур қўшигин,
Ғафур Фулом куйлаб, оҳанги тигин
Урганда, бир уйғур сомсапаз бардош
Беролмай, кўзидан тўккан эди ёш.
Кўрдим кўзим ила", — дер Саид Аҳмад,
Гўзал хотиралар ҳурмати раҳмат.
Яхшидан яхши гап, яхши хотира
Қолиб эл дилидан ўчмагай сира!

Ғафур Фулом билан бўлиб ҳамнафас,

Дея ёзилганди, расм-топишмоқ,
Биринчиси эди каттакон қулоқ,
Иккинчиси кўзу учинчи бурун,
Тўртинчи кўзойнак, папирос, тутун,
Бешинчи ҳассаю кейин валломат
Қўйилганди учта савол-аломат!
"Қулоқнинг тағига "Ҳамид Олимжон"
Ёздим, қулоқлари эди каттакон.
Кўз тағига "Ойбек" ҳамда бир йўла
Буруннинг тағига "Собир Абдулла",
Кўзойнак тағига "Шайхзода" ҳамда
Ҳассага "Швердин" ёздим қаламда.
Учта аломати саволни роса,
Ўйлаб шундай қилдим охир хулоса!
Ғафур ака эди чизишга моҳир,
Лекин бир сирини айласам зоҳир,
Уйғуну Яшину Абдулла Қаҳҳор
Расмларин чиза олмасди зинҳор.
Учови номини ёзиб таваккал,
"Занжиранган қуён" тағига дангал,
Ғафур Фулом дея ёзиб қозоғга,
Киши билмас қилиб бердим устозга!
Танаффус пайтида чақириб устоз,
Деди: "Қойил, боқса бўласан мумтоз!"
Қозоғ сўнг қўлма-қўл бўлиб кетди, ох,
Ҳамид Олимжонга бориб етди, ох!
Ғафур Фуломга у қилгандай гина,
Бош чайқаб, индамай кетди жимгина!

Вокзалга етганда бизлар бахайр,
Гурунлашиб едик музқаймоқ, роҳат,
Ғафур ака мени қилди зиёфат.
Сўнг деди: "Тортишдинг, ўша кун сени
Сўқкандим жаҳл ила кечиргин мени.
Ука икки кундан бери дилим ғаш,
Оғирдир бировни ранжитиб яшаш.
Энди гуноҳимдан кечдинг биламан,
Бундан сўнг мен сени ҳурмат қиламан.
Шунда ажраламиз сен кетгил уйга,
Мен эса Қўйлиққа бораман тўйга!"
Мен ортга у эса йўл олди олға,
Жойидан гуриллаб кўзгалди "Волга".
Қўлтиғимдан тушиб кетгандай тарвуз,
Чўнтакка қўл тикиб таним қотди муз!
Шошилиб чиқибман уйдан пул олмай,
Пиёда жўнадим, деб кечга қолмай!
Мошинга миндириб, кўргузиб ҳиммат
Ғафур Фулом узри тушди кўп қиммат!
Онадан ажралган бўталоқ мисол,
Уйга етиб келдим оқшом бемажол.

Ғафур Фулом ҳар бир мураккаб ҳолат
Олдида бўлмасди сира жиҳолат!
Ҳар қандай мушкулот бўлса бир тадбир
Тоғиб, ечишликка эди уста, пир.

Олимжон БҮРИЕВ

Хурматли ҳамкасбимиз Отахон Қариев!

Сизни таваллуд айёмингиз, муборақ 60
ёшингиз билан чин қалбдан табриклаймиз.
Сизга узок-умр бахтли ҳаёт ва ижодий бар-
камоллик тилаб қоламиз.

Доимо фарзандларингиз ва шогирдла-
рингиз камолини кўриб яшаш сизга насиб
этсин.

Хоразм вилояти таълим ва фан ходимлари касаба
уюшмаси қўмитаси.

Қадрли Ҳасан Каримов!

Табаррук 60 ёшингиз билан чин дилдан қут-
лаймиз. Умрингиз узун, ризқингиз бутун, ол-
тин бошингиз ҳамиша омон бўлишини ва
оилангизга хотиржамлик тилаб:

камоли эҳтиром ила бир гуруҳ дўстларингиз

Қадрли Алишер Болтахўжаев ва Маҳмуда Йўлбарисова!

Сизларни таваллуд айёмингиз
билан чин дилдан қутлаймиз.
Ёш авлодни тарбиялашдек
олийжаноб ишларингизда улкан
зафарлар тилаймиз. Доимо шо-
гирдлар ардоғида бўлишингизни
ҳамда оилангизга ҳамиша тинч-
лик-хотиржамлик тилаб қоламиз.

Юнусобод туманидаги 313-мактаб жамоаси.

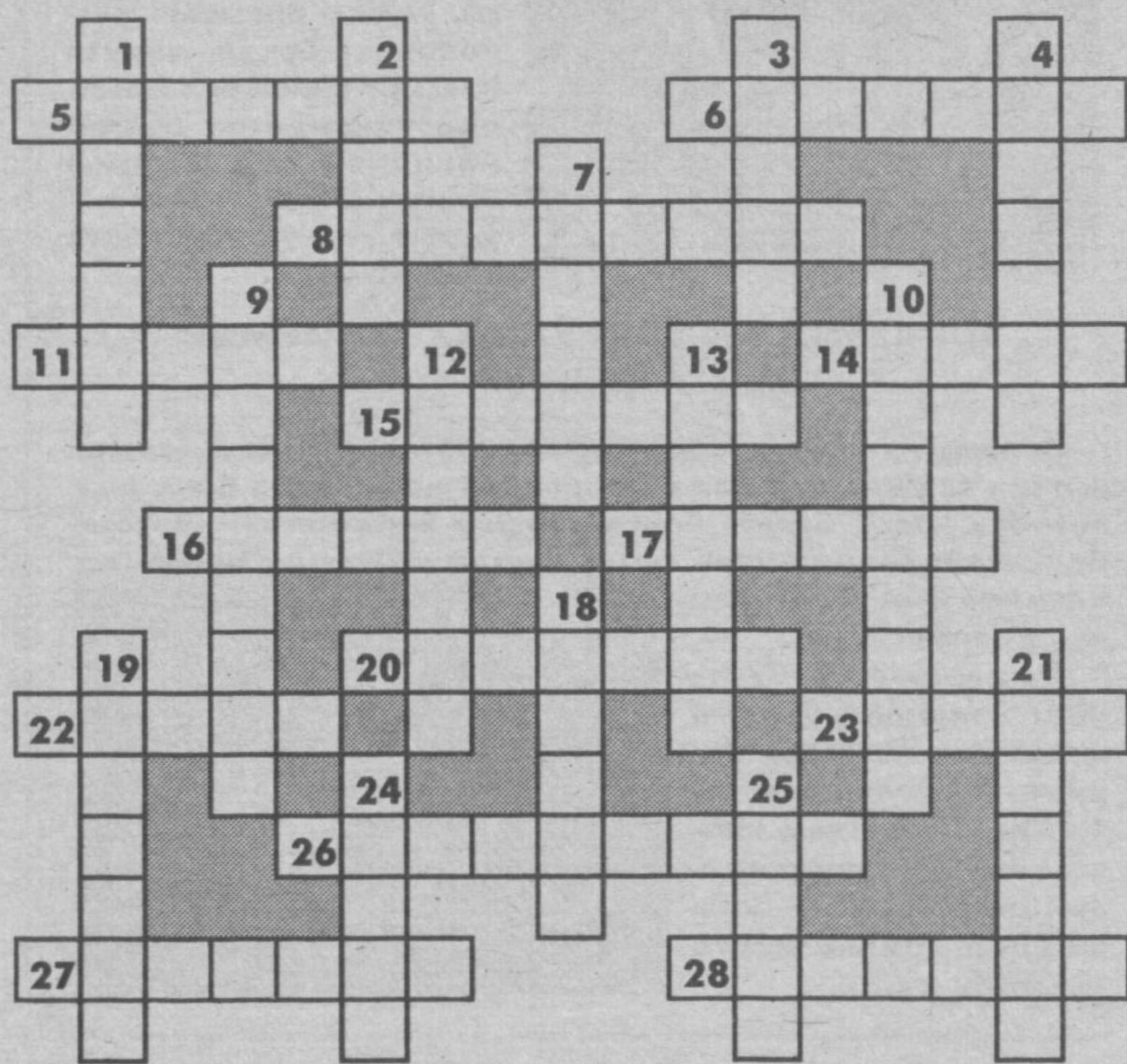

ЭНИГА: 5. Темирдан ишланган ёй
бўлиб қўндоққа ўрнатилган ва камалак
ипини тортиш учун механизмлаштирил-
ган қурол 6. Қоҳин, ибодатхона руҳо-
нийси. 8. Французларнинг миллий
қахрамони. 11. "Қизил қўлақлилар"
қўзғолони бошлиғи. 14. Сўғд подшо-
си. 15. Хоразмлик буюк олим. 16. Ев-
ропадаги пул ишлари бўйича мутахас-
сислар. 17. Элок давлати пойтахти. 20.
Қадимги Римдаги қурилиш иншооти.
22. Худо ва авлиёлар сурати солинган
бут. 23. Тохарлар ҳукмдори. 26. Буюк
рассом Рембрант ван Рейнинг ватани.
27. Қадимги юнон математик олими.
28. Илк ўрта асрларда Сўғд аҳолиси
ижтимоий жиҳатдан бир неча табақага
бўлинган. Шулардан хизматкорлар
нима дейилган?

БҮЙИГА: 1. Қўшин лагери тўхтай-
диган қўноқ. 2. Қадимги Римдаги "Кек-
салар кенгаши". 3. Чарм ва қайишдан
тўқилган йўғон ва оғир зарб берувчи
қурол. 4. Йирик ердорларга муте киш-
лоқ аҳолиси. 7. Сўғд подшоҳи. 9. Бу-
зоқ ёки қўй терисидан ёзиш учун мах-
сус ишланган юпка тери. 10. Марказий
хокимият девонхонаси дафтардор
хисобчи. 12. Тарих отаси. 13. Қадимги
Миср қиссаси қахрамони. 18. Камон-
дан ўқ узадиган нишон туйнуғи. 19. Ев-
ропадаги машҳур университет. 21. Қад-
димги Римдаги "барча худолар ибо-
датхонаси". 24. Қадимги грек шоири.
25. "Диск улоқтирувчи" ҳайкали муал-
лифи.

Тузувчи: Ҳамид РҮЗИМЕТОВ

"ТАРИХ" КРОССВОРДИ

Ma'rifat

ТАБСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ
таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва
ўрта махсус таълим
вазирлиги, Таълим ва фан
ходимлари касаба
уюшмаси Марказий
қўмитаси.

Бош муҳаррир: Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ,
Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром
БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари),
Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин
КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой
МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ,
Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир
ўринбосари), Хулқар ТҮЙМАНОВА,
Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла
ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси
Давлат Матбуот Қўмитасида
№ 20 рақам билан 12 июнь
1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-729.
Тиражи 23789 Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табок.
Офсет усулида босилган,
қоғоз бичими А-3

Навбатчи муҳаррир:
Камолдин АЛИОХУНОВ,
Навбатчи:
Фарух БҮТАЕВ.

"Маърифат"дан материалларни кўчириб босиб
тахрират рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб — 136-56-42,
хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари
таълим янгиликлари бўлими — 136-54-23,
умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими,
касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим
янгиликлари бўлими — 136-54-03, олий таъ-
лим янгиликлари бўлими, реклама ва тарғи-
бот бўлими — 136-56-10.

Газета материаллари
"Ma'rifat Madadkor" нашриётида
терилди. Pentium компьютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Милоҳат ТОШОВА
саҳифаллади.

"Шарқ" нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Корхона манзили: "Буюк Турон"
кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти — 20.00.
Топширилди — 20.00